

Андрій
ВОЛОЩАК

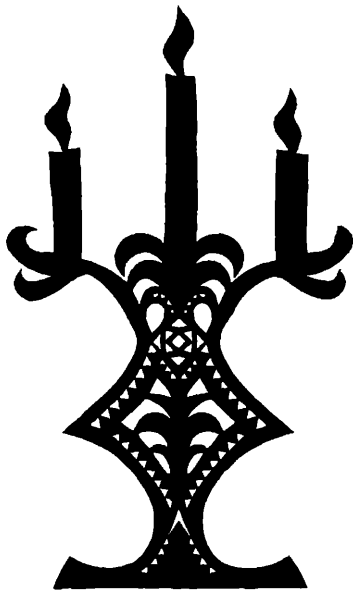

Гіпнозуї
з побажаннями
добра і радості.

Хай доля смирить
полотно Вашого життя
тільки веселючими
барвами.

Зоряна

19 грудня 2015р.

И. Ивань
Свѣтъ свѣтѣ
свѣтъ свѣтѣ

Ця невеличка ошатна книжечка — це свічка пам'яті моєму татові Андрію Волощаку, людині з великої букви. Людині, яка, незважаючи на трагічні удари долі (втрата зору на війні), зуміла знайти в собі сили для служіння своєму народові. Ніжною і водночас запальною лірою він вселяв надію, віру в себе, в майбутнє, в незламність духу.

Гортаючи пожовклі листки з татової шухляди, я відкрила для себе цілий світ неопублікованої поезії, прози, щоденників, листів, які висвітлюють весь трагізм життєвого шляху мого тата.

Мені це вдалося неоціненним скарбом почуттів, думок, якими я хочу поділитися з Вами, читачами.

**Видання присвячене 50-річчю Львівської
спецбібліотеки ім. Т. Г. Шевченка Українського
товариства сліпих.**

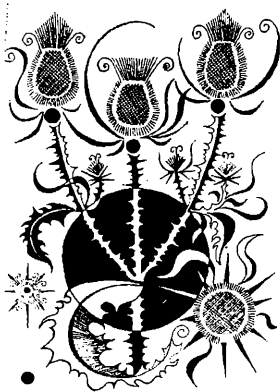
Частково кошти на видання книжки зібрані студентами Університету банківської справи НБУ під час благодійної акції “VI Аукціон надій: Доторкнись, відчуй, побач!”. Головна мета благодійного заходу — створити перший в Україні Центр соціокультурної реабілітації в спецбібліотеці для сліпих, що на вулиці Січових Стрільців, 5, у Львові.

Книга творів засновника львівського УТОСу Андрія Волощака стане символічним першим поповненням оновленої бібліотеки. Організатори переконані, що вірші Андрія Волощака підтримуватимуть своїх побратимів, надихатимуть їх бути сильними і відшуковувати в світі радісні моменти. Зрячі ж люди, читаючи поезії Волощака, зможуть відчутти чужу біду і стати ближчими до людей, які бачать серцем.

Андрій Волощак

МОЯ ТУГА

*Поезія, проза,
листи, спогади, світлини*

Львів, СПЛОМ, 2012

ББК 84 УКР7

В 68

У книжці зібрані різножанрові твори та матеріали, які відображають творчий і життєвий шлях непересічної особистості, людини непростой долі — відомого українського письменника ХХ століття Андрія Волощак.

Подано у факсимільному вигляді поетичну збірку “Моя туга” (1911-1912 рр.), яку автор виготовив власноруч.

ISBN 978-966-665-702-5

© Волощак А. В., 2012

© Слюсар У., 2012

© В-во “СПЛОМ”, 2012

ЗІРКІСТЬ ТВОРЧОЇ УЯВИ

Нині, в час переоцінок недавніх величин, коли цілі гурти запальних та самозакоханих молодиків доходять до негачії недавніх авторитетів, навіть більше — аж до приниження геніїв і пророків, мимохіть також оглядаюся до тих старших, хто були авторитетами в часи моєї творчої юності. Але ж поміж них ті, кого не можна не шанувати — Володимир Гжицький і Петро Козланюк, Михайло Рудницький і Петро Карманський, Ірина Вільде, та й не тільки вони — хто сприяв творчому утвердженню молодих колег, літературній самоосвіті, розширенню світоглядних обширів, виробленню творчого кредо. Поміж ними і людина виняткова — Андрій Волощак. Виняткова уже своєю долею, яка в нього відібрала зір, виняткова самозречливою працею на нелегкій поетичній ниві, вірністю своїй життєвій позиції.

А ще — саме він став для нас, кількох молодих поетів, першовідкривачем незвісних нам імен, вилучених із тогочасної літературної практики компартійною цензурою. Саме у Андрія Волощака вперше почули ми ім'я Богдана-Ігоря Анто-нича, Олеся Бабія, а згодом і Олега Ольжича,

Євгена Маланюка... Трапилося те, коли ми групою зайшли до поета привітати його з днем народження: Марія Хоросницька, Василь Колодій, Володимир Лучук. Звичайно, нас не відпустили без почастування, а вже в розмові за столом на прохання господаря зазвучали вірші. “А ви такого знаєте?” — раптово запитав Андрій Васильович, і безпохибно дістав із книжкового стелажа томик із левом на обкладинці.

Так ми й стали майже що завсідниками у загиблій квартирі неподалік Стрийського парку. Нас тут приязно зустрічала дружина господаря пані Ісидора, привітні дочки.

А тепер ще такий неочікуваний штрих. Якось ми із Володимиром Лучуком зібралися на вечірній чай до Андрія Васильовича, та й попереджуємо господиню, що йдемо туди то й туди, повернемося нерано. “То ви до Волощаків? — якось аж просіяла господиня. — То станьте перед ними на коліна — від мене!..”

А жили ми тоді, відразу після завершення студентства, на вулиці, яка пізніше отримала назву Петра Козланюка, у вдови, жінки колишнього командира-прикордонника, який загинув у перші дні війни, залишивши молоду дружину із двома малими дітьми — фактично, в чужому се-

редовиці. “То саме наші сусіди Волощаки не дали нам загинути, допомогли вижити!..”

Знакова риса характеру, притаманна Волощакам протягом всього життя — вони постійно намагалися комусь посприяти, за когось сказати добре слово. Не хочу стверджувати, що нині саме такі чуття притупилися — бо якщо й так, то не поміж звичайних людей із одвічною християнською мораллю в душі.

Андрій Волощак народився в гірському селі на Старосамбірщині, в багатодітній родині. Наче й не убогій — проте щоб здійснити мрію про забезпечення освіти дітям довелося господареві із старшими синами вирушати аж на заокеанські зарібки.

Малого Андрійка було віддано в Перемиську гімназію, яку він і закінчив саме напередодні Першої світової війни — причастившись до пластуства, до молодіжних пронаціоналістичних зібрань. З початком війни зголошується до служби у військових частинах, з яких невдовзі витворилося січове стрілецтво. І — парадоксальний глум долі: саме на свій день народження в жорстокому бою дістає важке поранення, втрачає зір...

А він же — “...був ставний, і була в нього буйна русява чуприна. Були в нього мрійні, яснозорі очі. Було гаряче і чутливе серце. Його очі

дивилися на світ у зливі сонця і бачили небо, як море. Він чудувався долинами і карпатськими передгір'ями. Він виразно відчував музику і красу природи, упивався нею до сп'яніння..." — це із статті Володимира Квітневого, одного із тих молодих, хто може найчастіше бував у Волющаків — як куратор Клубу творчої молоді від комсомолу, приводив сюди Івана Драча і Миколу Вінграновського, інших гостей із Києва, Харкова, Чернівців, Ужгорода.

Для людини, яка все життя намацуватиме собі дорогу, на якій можна було б самореалізуватися — це стала поетична дорога. Саме на ній доля вирішила відшкодуватися — послала зустріч із дівчиною світлою й самозречливою, супутницею на все життя. Не дивно, що родина була проти: це ж який хрест доводиться брати на тендітні плечі. Проте Ісидора стала поруч із поетом. Такими ми й бачили їх, скільки вже судилося — завжди поряд, завжди як одне нерозривне.

Не дивно, що у перших віршах молодий поет нарікатиме, проситиме в богів ясного променя, без якого світ геть не той, знаний з дитинства:

*Без Сонця я не годен жить —
Гей, світла хоч краплину!..*

У 1934 році Андрій Волощак випустить першу поетичну збірку, власним коштом — “У тьмі горю”. Бо на той час це вже був автор визначеної позиції, автор, у творчому доробку якого були не лише нарікання на немилостивість долі, а й оцінка тогочасної ситуації, з неприйняттям утиску і насилля — як на заході, так і на сході. Тоді ж з-під його пера вийдуть рядки співчуття і захисту страждальців Голодомору, заклик до справедливості.

*Бо в серці гнів пала: не можу чути,
Що з голоду вмирає десь людина...*

Ми з Волощакими зналися ще з часів моєї творчої юності, та й до останніх днів поета, а вже пізніше і його дружини. Вони були активними і непосидючими, не пропускали жодного зібрання, жодної акції, яка проходила в Спільці, та й не тільки. Прагнули висловитися, додати і своє слово в обговоренні того чи іншого питання, особливо на захист молодих. Доходило до того, що тогочасний голова правління Петро Козланюк стримував: “Із однієї хати — один виступаючий, вже й так багато сказано!..”

Це наче й жарт, проте характерний.

За повоєнні роки видав кілька поетичних збірок: “Поезії”, “Серед блискавиць і громів”, “Лірика”,

“Серцем бачу”. Тішився з того, але часом і скаржився, що в них на догоду владним тенденціям, резензенти-редактори дозволяли собі відповідно препарувати авторські тексти: “Користаючи із моєї сліпоти, недруги так перекручують мої тексти, що стиду не можу перебороти...”

При житті Андрія Волощака побачили світ його дитячі книжки “За горами, за лісами” і “Довбушеві скарби” із блискучими ілюстраціями неперевершеної Софії Караффи-Корбут.

Мені здавалося, я знаю майже все, написане Андрієм Волощаком — поезія, щось із малої прози. Трапилося, це вже після смерті А. Волощака, працювати над підготовкою до друку його дитячої поеми “Іван Побиван і великі суніці”, вона таки вийшла в “Каменярі”, на втіху внукам, — із чудовим художнім оформленням Івана Крислача.

Але коли вже доля взялася підкидати несподіванки, то вона не вгамується і через роки та й роки!

Я маю на увазі нещодавно виявлені щоденникові записи молодого поета і його ранні спроби — чисті і світлі, без краплини фальші — бо ж писані для себе, а хто ж має право блефувати сам із собою.

Важко гадати, чому ці вірші, про записи тут не говоримо, не були вчасно опубліковані. Можна

певною мірою солідаризуватися з вимогливим поетом, але цього буде недостатньо для вичерпних пояснень. Бо попри все ці записи, насамперед вірші також цікаві нам для розуміння морального обличчя тогочасної молодії людини — в час утвердження суспільної свідомості передової частини українського суспільства в її готовності служити найвищим ідеалам.

Відзначимо, що основна частина неопублікованих віршів адресована дійсному чи уявному кохання — чистому і світлому, з неминучими сумнівами і уявними стражданнями, хоча б висловлені ось так:

*Усі мої страждання люті
У пісні болю поскладаю
І у міць слова, мов сталь куті,
На розпутті порозсіваю...*

Порозсіває — значить чинитиме це із надією бути пізнаним, прочитаним, зрозумілим. Бо ж це час буревійний, час свідомого вибору і дії, немарно ж поет невдовзі сам ступить туди, де “...Буря все віє, реве, скаженіє...” — бо ж починається година великих змагань.

Своєрідні прозові начерки поета — писані кількома роками пізніше, людиною, яка вже поверну-

лася із бойовища покаліченою, затемненою. Але й тут — повно простору і вабливих обр'їв, закликів до мрійної дороги, передчуття значимих дій. От хоча б рядки із такого мандрівного ескіза: “я іду вже довго... і стелиться шлях мій нетрями, ярами й сірими ночами... між терням колючим, ялівцем та глодом, і різним бадиллям, що плутає ноги. Мабуть, теж стрічав я цвітучі левади і луги зелені, та гаї із співом пташиним... але це було давно — ледве пам'ятаю!..”

Знаменно, що ці прозові відтинки щедро наповнені світлими барвами, які аж переливаються в плінні захоплених слів. Вони — немов утвердження поверненої віри в людське призначення.

Наступними йдуть щоденникові записи — із упевненням вибору життєвого шляху — бо ж поруч із ним появилася людина, ладна взяти на свої тендітні, але водночас надійні плечі частину життєвого тягару незрячого співучого серця. Серця, яке жадає “...тебе, що примушуєш мене жити поміж двома бігунами, з яких один розкіш — а другий страждання...” Адже “...я іду у п'їтмі, а ти у промінні...”

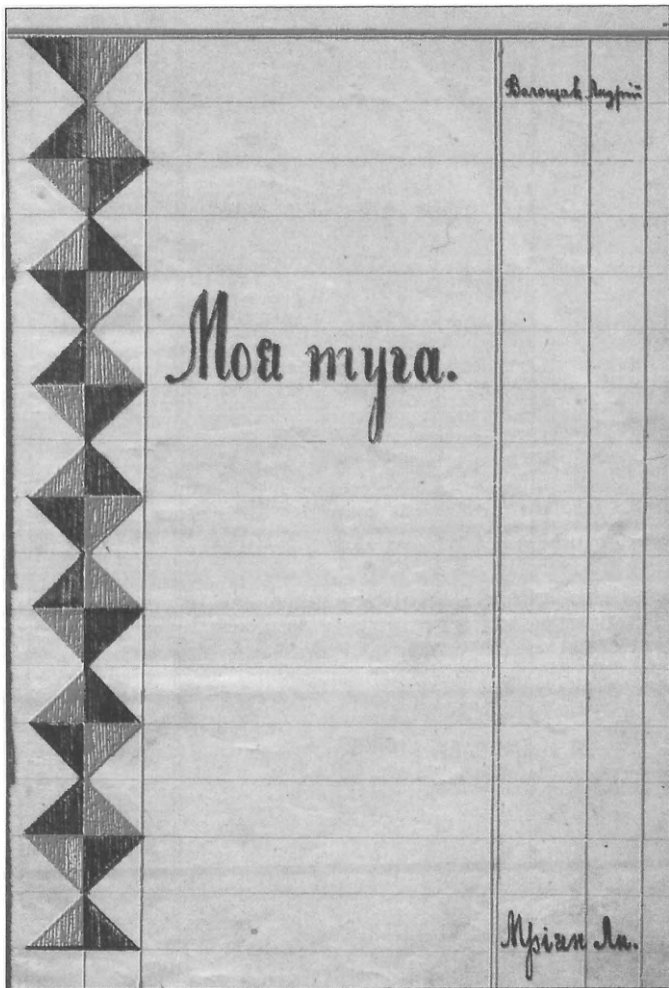
Але ж саме так і відміряно людині долею — іти до світла наперекір примхливій долі!

Микола ПЕТРЕНКО

ПОЕЗІЇ

Баронъ Инфин

Моя мѣра.

Мѣра Ин.

+

1. Заоряний день - сонце пала
Трави із жару похилилися
І моїм серці такий жар,
Страшний над ної мли!

Та прийде весілля і роса
Ураить жару тую
А мій огонь палає все
Цей ребез тебе мовно се
А так туюж у доцю!
1912

x.

2. А жию з дня на день
 І рекає мимень
 На твїи усних удовїи
 І вилочю єних
 Чєток красних твїих
 Чєток твїих недових

А уноюсь ким
 Мим єнисом рабїкїи

її визубоєн

(І ую б кїи) отрує,
 І кає канєє у рбубє

Єк возкареєа ітумє

(На рогї єнїнїтїи єє отрує!
 сєрєнєє 1912)

+

3. Мисовинку из варвинку
Злому тоби ниско зинку
Тисно волосну
Тоби мила моя зипко,
Моя, пташко, шестопипко
Либамь му го сну.

То ти винку из варвинку
Звануь ду на огну нинку
Ти красних бир
А з нисоньки шлагасо
Мун наркиини, з шпафган
Через тебе моя мила
Моя пташко неспокрела
Козен генс и нир.

септем 1912

4.

Их берни, ах берни

Мені ній сункиі

Левгенка не рани

Так не сніи, ^{так} не сніи!

До твій сніх-судний сніх

Це отрпа зніс,

Тіхк велик, та велик

Є нити що дні.

Розуміє сніа

Це не рагієть, ах нї!

Тохсвірає нос

Так маліє б неі!

Тонк не сніи, не сніи,

До твій сніх, до твій сніх

Лин маліє годар

Міснотніє міснотніє!

5. А ду нав забутте каїтї
Рдоханї у мовѣ,
А ду нав репуєвї гату
Пїсьу з мовов к розновї.
А ти хологна як зїна
Кї на як кїра шкєлє
Мєкї розрадоуєкї не ма
Крує мєкє все нєстєрє.
Хорє вєсєгдє барє обрєз мїнї
Кє нєкє в мїнє вєсєвїлє
І так нєкє в мєзєк нїнї
Вєшпєрє вєсєвїлє
Хорє вєсєгдє барє обрєз мїнї,
Сєнєтнїнї вєсє друкєвє:
Живїнї є, нє нєчєлєнєтїнє
Кє знєвє вєсє нє знєвє!

6. Аке безметна страданя
У шэфт, у шэфт, шовнило брѣдъ
Моя недавна коханя
Не можу я забуть, забуть,

За шэфт было коханя,
За палка була любов:
Тепер несповнене бажаня
Розбурхало всю мою кров.
1912.

неверно.

7. [†] Тучок з морю, що а кохав,
Що мпирсон-рапон урубав,
Що мбоі курка уірубав:
Усебуї маі, ама маі отба

Тучок з морю, що найіюкніи
Поіі бігав з поубаки?
Даренке ба доі згійкані
Ві ві піі на дамака!

8. Промеде [†]приножении дель
Промеде сшо у нори
Ма боюць, боюць мичень
Шо там неї гареко рець
Вкрасе хтоць суби ої?

Ті суби ої-бирний марь
Моїоно серце рама
Кіськи грану-нова перал
А серце, серце рвети, рвети
До меде, зипоко, кохана!

21.1.913.

9. Пропало все! Не ма нагїї
Не має серцю уткою,
Холодний вїтер вїдує вїє
Не тїть на м пташечко з тобою!
Пропало все! Не ма розради
Щоб заллунити серцю нїку
Мене опхотила роспука
Не ма, не ма менї розради!
Пропало все! Люди не їдуть
За мною фалї їдуть товпою
З днє на днє коєсь все фоду
Не фїть на м рефденїко з тобою!
З днє на днє коєсь все фоду
Тїмїлось нїг фудри в аїю
Про тебе нїю могодї
А не судїть коєсь фїть з тобою!

10. ⁺
Boso y, svimī nui rygne
Luu Thede koxao gygne
A noōno, a Thu?

Thu bee ydōnku smuckaru
Cbor nurko bigbepmaru
Lu koxaru Thu?

Koxeny nirky, koxeny xbu
A npo thede npiu nura
A maris, Thu m?

Thu nabynt piriu, sz nese
Nurko rygne, a pnygere
Noōko naru Thu!

1912.

11 Глубыме^х нары
Ломь ея рапу
Зрудь го зруджи прустар
Коло нос вкрупн хнары
Возуни жайкуме шорбди нары
Амфивотис, судорожно, рознуриши сефуде

Струни урасомь,
Дик Случаю
Вдизим руйи асних свир
Зрпая мурелька на ласомь
Соловку в стиреркай жасомь
Дф муркаю, ребудая асних руйи бир!

12. Коли сон шово туніля вогни
Шенорі шиті мінь до ртуті
Шукаю серцю (окалогоді) пасоноді
Туду на Туде (навіснї) парівку

Все стухло всто лади, поля
Повила хати нї міна
Полує галувошко поя
Туде не ма, Туде не ма?

1912.

першук

13. Як зірка на небі персиків сніга
Як нісрок румноз неба гледити
Могі моя серце зроби поетик, бейся
Дивно ах де Ти!... лист невелик

Захвилею хвилею релігій у вініста
Меркнути всі зорі і нісак подвій
Твоя почуй серце за Тобого Мила
Моя Ти до мене... Пофобий ній у віні
1909.

Жумма.

Тыро их Сарамо ...
Шурокы, дезкрасо горы
ны покрими ихні на
лави нрестрасто ори
ма шурокы омборени
чума.

У іхному нурфі ма
фів орос а суніва нур
ніе ноб хернасок окфу
чала их одума.

Хотім урасути
внурфімний орос ...
Крыжан по землі вурфі

12
10 прозвучае нов неф м
горозинне ка нине.

В намовні куга мє і
здіра м іх на нефото
в куга мє в зє мє, угод
у асусту о іонс: Ппа ісе
не по нара ш!...

Шє з дір мот кушо
буха ла по нї мє.

Вонук бєстаку ре
дари, нефразмо и мє мє,
нї нї нї мє ка нє і в.

Анас мє аб... Глб і нї мє
мї не за спєчєва ^{і нї мє} нї мє і в!
1912.

14. Tbi srota, ak miva maso
Nere rapyome
A nos sepe mah figto-figto
Tny nyeno nye
A noi oi mah figto-figto
Tbin bug bugaome
Molko! Spolu, kireuka, ubi
& zadubau.
& znas zofe na nos zofe
Ke nos du

Uf na ne nponacni, nponacni ak zofe
Ak nere na pazra zifko imu?
A mah zadymu ne nez casu
Tede o Tmaruko!

Denin Imoi kfy mu a nego nouu
Pozdymua barcho!

15.

Хенаре нугуи занас профі
 Моє коханє було
 Та рого-рого нробило
 Хенаре нїфєрїї нїтїмк профі

Та хвильку рази мєї прасо
 В паномїо гугує вїсасїтїм
 Дї прїсїсїї прїсїсїї нрїтїм
 Прєїї прєсїсїї прєсїсїї мєї прїсїсїї

Огун нїзїр, огун злїк сїлї
 Тї прїсїсїї прїсїсїї прїсїсїї;
 Ах нїсїсїї нїсїсїї нїсїсїї нїсїсїї
 Прїсїсїї прїсїсїї прїсїсїї прїсїсїї!
 прїсїсїї 1913.

16.

Торце, муніцы, ронца барчо!

Та не брѣ че, не рманко!

Мені руну се не з прѣ?

Оробѣи амафа-афа

Годо блѣфу м неозофе

(Баричке аофе гуа/опрѣ)

Гена руну (2)

Уснокоі мма неві!

1913.

18. Битица бир лубини
Савоме пермстагнѣ;
Ах ах рефизе болити,
Узвони ме мени!

Юстині С.

+

Весняний цвіт...

Милуєх літ

Маявий сох

Новітній ток

Розвіяв ся - проломив

Не верніть вє милуєх світ

Не верніть вє милуєх прій

Не торивало - претих надій...

Вє розумі вірять не хогє

Ньо верне кар давні нощі...

Бере мисль 14.7.94.

I zhuba ni ne pmpafgane
 Poggupae novo epuzo
 I zhuba ni ni- pmpafgane
 Z mozi qymni namuzom.

Uci noi pmpafgane nomi
 U ni ni dozo nockragao
 I y ni ze poba, uob pmae kymni
 Ha ppa ni qymni no ppa zi ban
 I moze nymy nymy xozymy
 O mak ber ppa no no ppa
 I ni ni do mo na xozymy
 U nymy do epuzo iz mo dozo
 He ozo ppa zebeko zppine mь se
 I moze ppa mь bi
 He se ppa se kpa se - pbe mь se
 Dpe me nymy ppa.

Окопо зріже дізми, пісню
З непрами-зопаму
На бачине кону землі
Кірмуну рапаму...

Тнозі у коніні габі
Уіно гібруну
Муні пірка і на абі
За нева муну
Колідо му знара гібруно
Міні шбімкі-ніні паро
Ак у номіні не небуосмі
Серге замірае

Колідо знара діт-порнуку —
Бакіні серге бачіне
Тно і тбоє за не ні род
Сергеуко канане.

- У атражунин сакојојини
До безнефьову прозотри
У бисини, мисин, пајини
Стануць мисо геси зори.

и рефсе рветь ся, дунка мне
че гаи гаи гаи.
Асе рознинець, асе замне
В синьому, днева хрустали

Зурчымь, нэмик... перамба
Пермемі кані-розу
Аногадін менорумь нозь
Эрурки ртфуркїі розу

Зен крурон, тумма, нозь, нумь
У рафивонь рнї
Э руге і ртфуркїі нозь
Влуркерть рн нени

Миркерть, менов, рвов, нозь
Зиркан, буновигар
Э на земно, нозь, рвов,
Унурї, нозь, нозь...

Уу! Уу! уу! уу! рама с несеку
Усузи б гис несъ...
Луке нпріа б рбим гарекуи
Дунка рвемъ се рвемъ...

Оу не рвуче дунко-нпріа
Не рвуче нра муса
Езо ман б гами дарум?... дарум?
Копнае норуа!...

З НЕОПУБЛІКОВАНОГО

З поезій осліпленого

Не раз так хочеться мені
Кричать, кричать без впину:
Засвітіть світло хоч на мить!
Гей, світла на хвилину!

Та за хвилину я згадаю:
Се ж день, се ж день, не ніч!
Для мене світла вже немає
Сьвіти хоч тисяч свіч.

І безнадійно дивлюся я
У темряву пречорну
І темній вічній ночі я
Сьпіваб піснь покорну.

“О, темна ночі, тебе благаю:
Приспи ти мою грудь,
Бо я не знаю, не відаю
Куди йде моя путь!”

*(Надруковано в газеті “Діло” за
10 грудня 1914 року де зазначено:
“у шпитали у Відни”)*

Синім очам!

Не забуду я тебе, моя погиблая —
І твої віченька сумні!
Тоска і жаль стискають грудь так цупко,
Ні, не забуду я тебе ніколи, вже погиблая...
Тихо, наче в душі щось на дні.

Було колись на горах мрійно синіх
Там близько неба. сонця й сивих хмар...
Тонув мій зір в твоїх очах невинних...
Було колись на горах мрійно синіх
Там пив я з віч твоїх щедротний чар...

Літа пройшли — погасло ясне сонце...
І німа скорбота днини крає грудь
Тай ти мабуть забула мене...
Ой, однаково вже мені...
А ти щаслива будь!

Ні, не забуду я тебе, моя ти крале,
І твої віченька сумні...
Мріяв я про тебе як гармати грали...
Ні, не забуду я тебе ніколи, крале —
Бродив я з тобою в крові і в огні!

І нині ще серед страшної ночі
Невинне личко втішає хвору душу

І твої ясні, сумні, невинні очі
У самоті, серед страшної ночі
Ридать, і плакать нишком, плакать мушу!
12.01.1918 (сл. Й. Т.)

Та все ж таки моя туга

На шпилі піднебесні
Сповнить ся ще — і погинуть
Нові пісні воскресні.

Скину я пута духові
Буденного бажання
Бо не гожусь я для життя
Родивсь я для страждання.

Моя судьба — самотній шлях
За дня, та серед ночі...
Носить, як пекло, мушу я
В душі слова пророчі.

А передать їх на папір
Немає в мене сили
Перейшов вихорі і бурі враз
І світло дня згасили.

Прага, 24 січня 1918

Андрій Туга Смутич!

Чому слова твої завмерли,
Чому уста твої німі? ...
Чом всі чуття як море перли
Скриваєш так в душі на дні.
 Чому в очах твоїх невинних
 Не сяє щастя мого рай? —
 Чому блакить мойого неба,
 Покрив понурих хмар безкрай? ...
Жажда любви і жажда чину
Чому химерою здаєсь? ...
Чом в грудь щоднини, щохвилини
Отрута безнадії льеєсь? ...
 Ах зараз впав би на коліна
 Перед Тобою сьвіте мій...
 І розридав сяб як дитина:
 Розвій тоску мою розвій!
Та чую ось як Ти рукою
легенько торкаєш чоло
І пестиш так неначе стерти
Хотілаб, що колись було...
 Так, так слова твої завмерли
 Тепер уста твої німі...
 Бо чорні думи наче перли
 Ховаєш десь в душі на дні!

Май 1918

ПРОЗА

ЧЕРВАЧОК І ОБРАЗ!

На стіні у сьвятині штуки висів образ.

На йому було змальоване оливними красками гірське озеро, чисте і прозоре, як хрусталь. Його спокійне плесо рівнялося блакитному небу, що ніжною наміткою висіло над ним.

З одної сторони зелені шовкові трави – з другої високі та стрункі ялиці шуміли ранішню молитву весняної днини. Вони відбивали ся, як в зеркалі, у чистій воді. Стояли великим півкругом над берегом озера по тамтій стороні.

Середина того півкруга, немов розступалась і блакитне плесо врізувалось глибоко у зелене віття листового ліса, що тут схилився над ним.

Зразу розливалось широко, далі все вузше та вузше, а в кінці губилось, мов вузьенька стрічка жи-вото срібла ген у гушавині...

А над тим заливом висіла синява, дрімота задумчивого ранка.

Приходили люди і любували ся свіжістю і гармонією красок, бо мов запах весни, шум ялиць і шевелінне зеленого листя неслося з образу.

Аж відкись взяв ся червачок премудрий і повзучи носом по образі, став розглядати його... Та все тільки натикав ся на малі часточки краскових частин.

Возив своїм носом по шовкових травах, дальше по синіх хвилях.

Але всюди бачив тільки дрібні поодинокі частини оливних красок. І їх розглядав він із кожного боку, нюхав і нипав кругом їх.

Дуже дивував ся і злість його брала, що хтось міг любитися кат зна його чим.

Бо в чім же ж краса тут – одна смердюча, брудна грязь, яку наліпив хтось на брудну ганчірку.

І зсунувсь легенько по стіні в долину, та в якомусь кутку у сміттю зарився.

Прага, 13 лютого 1918 (сл. Й. Т.)

СПОМИН!

Дві маленькі хмарки гуляли високо в чистому блакитті весняного ранка... купали ся в ньому, як білі лебеди у синьому морі. Та журби, ні смутку, ні туги не мали, – тай себе не знали вони.

Аж огняне сонце глянуло зі сходу і ясне проміння золотистим жмутком приснуло на їх.

Неначе огняне, легке павутиння, переплило
ніжно з одної на другу.

Вони ж задрожали й рум'янець невинний об-
сипав їх вид. І якась таємна, невідома сила
тягла їх до себе, як пісня тужлива...

І вже були близько одна до одної... Ще тільки
хвилина – злучаться в одно.

Та заки зуміли пестливий цілунок оддати собі –
зірвавсь відкись буйний свавільний вітер. Порвав
золотее, ніжне павутинне і їх на рубіжні дороги по-
мчав...

І одна згубилась у гурмі хмар сірих, що мов чорна
галич, слалась по обрію.

Друга ж самотньо поплила на захід, румяньці
пропали і вид поорали холодні вітри.

Гей! де ж ти поділась, рожева хмарко, – невинний
акорде моєї душі?...

Блукаю самотний і дармо шукаю моїм тужним
зором тебе у просторі.

Прага, 12 лютого 1918
(сл. Й. Т.)

СВЯТИНЯ ДУМКИ

На узбіччю високої гори я і мій друг з юних літ...

Неначе порох в літню, погідню днину, збитий отарою овець на шляху, стелилася мряка і заступала дальший виднокруг.

Нам причувся приглушений рев звірюки. Тигр! – минула думка у нас. І ми кинулись за обороннім знаряддям...

Узброївшись, рушили зі сходу на захід скісно вгору.

Та на тому місцю, де причувся рев звірини, на розритій кругом землі, здіймався камінь, мов нагробна плита. На йому було вирізьблене обличчя... Могло воно бути, однаково обличчям дитини, творця-мистця або дівчини!...

І якийсь не в словах приказ плів з того каменя у нашу душу.

В ньому була конечність і примус йти на верх гори і переслідувати, немов ту ж саму звірюку.

З дивним острахом звернули ми свої кроки туди...

Та на диво, побачили ми майже на шпилі гори мур, радше терасу з такого ж каменя, як тамта

плита. Тут і там камінні постаті, похилені під тягарем скель, ще налягали їм на плечі, з лицем, оберненим на доли, намагалися вийти на другу терасу, з твердого граніту, що здіймалася зараз над першою...

Ми опинилися на першій терасі. Сіра мряка, як курява з дороги, стелилася кругом, мій друг, десь загубився, я вийшов на другу терасу і кинув оком довкруги... Сіра мряка розливалася, як море піді мною...

Я глянув на доли і крізь мряку побачив, як дрібні сотворіння, неначе мурашки, крутилися – бігали сюди й туди з поспіхом, набирали в мішочки піску, переверталися одні перед других, толочилися взаємно і пропадали в піску...

Я звернув зір просто перед себе. Широкий вид навкруг розкрився переді мною... Шпилі зелених лісів, від них неслися дивні звуки – плила чарівна мелодія.

Глянув я перед себе і брама чарівної величавої святині усміхнулася до мене...

Стрункі колючки білого мармуру в якому про-світлювалося ясно-синє весняне небо і блакить.

Такі ж і стіни святинь... Таємна туга манила до середини. Як тихе, пестливе шептанне любовних слів дівчини, як ніжні передзвони далеких мелодій, як мрія-казка...

Високими ступнями входив до святині...
Дрожанне і захват обгортали мене...

Зразу не помічав нічого – тільки ніжна, легенька занавіска, як ясне, погідне,
ранішнє небо в чистій каплі роси мінилася,
мов серпанок, чарівним блакитом.

Та згодом стала розпливатися, як мряковинне
по дощі, як запахуший тіміям...

І перед моїми очима розкрились безмежні простори обліті ясним, спокійним – тихим і погідним сяйвом... Як в осіннє, ясне, тихе, полудне...

Вдушуплив спокій і щаслива самотність витала мене.

А стіни святині немов розступились перед моїм оком...

Бачив я долини, гори і небо, і ясно я бачив, що діялось там.

Я бачив, як друг мій сходив у долину, а по перед нього ішов тепер тигр. В его очах жаріло полум'я.

А там на долах, серед поспіху і шамотіння, товпилася юрба дрібних сотворінь... Всі вони рухалися, неначе ляльки, на тоненьких ниточках, яких вони самі недобачали. У їх був великий жолудок, серце і жовч. А на їх ноги блимало маленьке сяйво.

Були серед їх такі, що сяйва і серця не мали.

Були і такі, що їх голови неначе німбом, окружені були ясністю.

Та не вміли вони, як тамті, зручно перевертатися взаємно. Бо нитки, що інших мучили, рвалися у них.

Потикалися вони на безладних брилах
гязи...

А товпа, з глумом і злобною злістю обкидала
їх болотом.

Багато з їх падало серед того і полуда зникала
з їхнього обличчя.

І повернув я знов зір на гори...

Стояли вони умаєні чорними шатами лісів, а інші,
неначе велетні з одкритими головами, гляділи в чисту
блакить неба.

Приглянувся я їм ближше: і тут ворушилось жит-
тя. І тут вихали ся животини, у яких був великий,
порожний жолудок і жовч, та не було серця ні сяйва
на їхньому чолі.

Смуток і туга обхопили мою душу.

Я звернув очі у гору, у безконечну даль... І не-
бесна блакить, як безкрає море, розгорнулося перед
моїм зором...

І думав я: як повернемося колись у атоми, тоді
можемо стати знов тонами вічних мельодій,
проміннями сонця і небесною блакиттю.

Прага, 4 січня 1918

(сл. Й. Т.)

САМОТНИК І МРІЯ

Ясне і спокійне проміння сонця падало сріблом на високорівню... Розсипалося тисячами іскор по безкрайї шовково-білій скатерті снігу.

Він ішов зі сходу...

В його руках пробивалася знемога, а в очах світила ся туга...

Ніжна і чарівно-легка постать жіноча маячила зі заходу сонця...

Ясно-сині шати, як блакитне небо, хвилею спливали по гармонійних членах...

Русяве волосся золотистими кучерями, немов ореолом окружало дрібне чарівне личко... На сніжно-білому чолі легенька задума, як у невинної дитини...

У великих, голубих, синіх очах світилося небо і сонна казка... На устах рожевих блукав тихий усміх...

І йшов він за нею літами там з долів... Колись ще малою дитиною бачив її за великою шибою виставки... Там виглядала вона з поза білої гривки дерев'яного коника. Та коли принесено йому його домів і він урадуваний посидів на йому кілька хвиль – пропала вона... Віднайшов її в книжечці з образками, яку одержав за пильність

в школі... Та ся швиденько зникла, як пиляна банька. В ніжних переливах скрипкових мелодій, чув він її ніжне тихе чарування. Відтак єї бачив у сьвятини тонів як вона з естради китицею цвѣтів манила його і вінком лавровим... Віляв усю душу у пречисті згуки, смута й скорб тремтіли у тонах ніжних і дощ цвѣтів лив ся там йому до ніг... Та хвиля минула і цвѣти повяли і знов улетіла сьвітами вона...

І весняне небо сміялось блакиттю і маевий легіт шевелів між листям зеленого гаю, і в пестрі килими убрались долини... Зеленню вмайлись села, гори й ліс... І одного ранку серед цвѣтів пишних, стояла, як цвѣтка найкращих цвѣток. Кругом всьо співало, звеніло, іграло, у проміннях сонця купалося всьо...

Ти цвѣт, чи богиня, чи лиш сонний привид?

Не цвѣт, не богиня і не сонний привид, а цвѣтів гляджу я тобі друже мій.

І слова поплили як перлиста струя, жемчугами щастя неначе росою падали на серце ніжно і солодко...

В невиннім довірю склонилась на груди, а він п'яний щастям, обняв єї стан.

І заколихалась земля під ногами, замовк спів пташини і легіт утих. Зникло сонце, небо і цвѣти пахучі, а їх обгорнуло забуте, і чад любовної страсті...

Та хвиля минула, розвіялись чари і він блудним оком повів навкрузи.

Тепер ось побіля сиділа дівчина й поправляла сплети буйного волосся. Байдужне обличчя немов би оддвїло і цвїтки зів'яли на грудях єї.

Де ж тамта подїлась! – думав розпучливо.

Знов літа минали – він блукав по світу. Минав міста, села, і товпи людей.

В кінци опинився у стїп гїр високих. Там вона стояла на високім шпилі і дивилась мрійно в безкраїй простїр.

Туди й він звернувся, і за кожним ступнем розкривавсь все дальший й ширший виднокруг.

А з лісів неслося тихе шевелінне і журчанне потоків грало вічну шумку.

І нові акорди звонили у грудях і чоло високе ясніло у його.

Ішов він все вгору, та вгору до неї. Волосє поволі сріблилось інеем. Та шпиль все далеко-далеко здавався і вона високо маячила ген...

І ось знов по трудах, на високих горах, оттут близько сонця, у творчїй задумі стрїнув єї знову божество туги. Цїла душа рвалась в натхненню до неї і тіло горїло в перемозі буднів і товпа лукавих лишилась далеко.

Вічне сїяво сонця, спокїй і безкрає...

Ще тільки один крок, ще два – і в обійми
склониться богиня туги і краси.

І з захватом юним, розклав білі руки і чарівну
постать обняв дужим рухом. Та лиш легкий
подих вітряної струї; це пусте повітре схопив
і він в обійми. Хитнулись коліна у безсилю схилився
на килим білого снігу і холодив йому гаряче чоло.

А встав знову, то ще білим інеем укрився буй-
ний чорний волос. І борозда свіжа вирилась глибоко
на його високім і яснім чолі. Та всеж пориванне
і творчая снага не зникла на віки з буйної душі.

А жіноча постать стояла далеко у сьайві проміння
і манила знов.

І ще раз зірвався его дух з безсиля. Ішов він ще
довго, аж на краю кручі спинив ся... і серце пере-
стало бить.

І в останню хвилю розкрились ще очі і вінок лав-
ровий, схилившись поклала на скрань его білу...

І усмішка щастя заграла востанне на его устах.

А дрібні платинки холодного снігу, як цвіги
у дарі сипались йому – і вкрили поволи его білим
ковром...

І знову проміння всевічного сонця сипалося
сріблом на високі гори... й іскрилось на снігу,
що вкрив мандрівця.

Прага, січень 1918 (сл. Й. Т.)

ТРИ СОНЦЯ

Три основні керуючі мою свідомість струми вели мене крізь життя. Перший з них – це зацікавлення... захоплення природою. Її велич, її краса, її могутність – безмірні блага, але разом з тим усім і непогамована інколи жорстокість.

Палаюче вогнистим своїм видом, променистим видом сонце розкривало мені ту велич і красу природи.

Другий струм – це людина з її великими стремліннями, прагненнями, з її захопленнями, з її невдачами, стажданнями, самосвідомістю, спроможністю думати й розуміти, передаючи свої думки видимими знаками письма на камінь, на дерево, на глину, на папір. З її боротьбою за ті великі блага з її стражданнями, жорстокостями в тій боротьбі.

А третій основний струм мого свідомого буття, народ, з якого я вийшов, який мене зростив, який мене виховав, це моя земля.

І коли на самому початку першої світової бурі, згасло моє сонце і настала для мене чорна прірва вічної ночі я відчував, що без опроміненої сонцем чудесної краси природи, немає мені життя.

Дні, тижні, місяці жевріла ще в мене надія, що повернеться мені зір. Та зір не повертався і серед внутрішніх змагань із самим собою, після нервових потрясінь і пошуків виходу із важкого пригноблення, я пригадав собі мої юнацькі мрії і захоплення, моє бажання боротись за щастя людини і народу, боротись з неправдою, з гнобленням людини людиною.

І відступила від мене чорна ніч безнадії. І найшов я свою стежку в боротьбі людини за краще майбутнє.

НА ШЛЯХУ!

Я іду вже довго...

І стелиться шлях мій, нетрями, ярами й сірими ночами... Між тереном колючим, ялівцем та глодом і різним бадиллям, що путає ноги.

Мабуть теж стрічав я цвітучі левади і луги зелені, та гаї зі співом пташиним...

Та це було давно – ледве пам'ятаю! А отсе пристався у стіп високої та стрімкої кручі. Вузька стежина тягнеться крутим бігом стрімкою стіною, неначе довга брудно-сіра стежка. Вступаю на неї я одважним кроком. Надія побачить видно-крут далекий, несе, мов на крилах орлиних угору...

А як опинивсь я над обривом кручі, було вже полудне гаряче. В мінливім промінню ген тонули гори... А тут під ногами простерла ся ковром зеленим мурава. Дві цвіткі я бачив, що цвіли самотно – здавалось, що гірські це фіалки.

Голуба і жовта краска, мов оксамит, мінілись на сонці і манили до себе; ніжно-білим, мов кон, край листків здався. Яка вона гарна, яка ніжна – чиста, а її дихання, неначе кадило, несеться од неї кругом. І минув я першу, та байдужим оком глянув лиш на неї. Зближивсь я до тої, що свіжістю цвіла.

Схилив ся над нею, – серце било щастям...

Мельодії ніжні дзвонили в повітрі... В забуттю мрійливім, в дивнім оп'янінню потонув я і цвіткі і потонув весь світ.

Та як з того шалу серце пробудилось – я в руці зів'ялу цвітку держав.

Краски, що манили, змарніли у неї, неначе вітер здухнув їх нараз. І запах чарівний, як хмарка легенька на синьому небі, розплився кудись.

І знов іду я довго, і цвітків шукаю... Стрічаю їх много, та тільки діткнувся, в'януть всі вони.

А раз опинивсь я на пригорбі... В парку – а парк той прекрасний і великий був. Він цвів і пишався, а доріжок крутих було знай багато ось тут.

Пишались рожі, цвіли хризантеми – нарциз за-
дивися сам у свою вроду і пальма шуміла горду
пісню тут. А біла лілея і рута зелена і братки дрібні
крились по куткам.

Я ішов стежками поміж рясні цвіти, тай
чомусь з дороги збивавсь раз у раз.

Ех, який нездара – глумилися цвіти, а рожі
при тому схилялись ввічливо... І колючки гострі
втикали ся в серце. І по кількох хвилях зрозумів я
добре, що тут вихлясом треба би ходить. В мене
ж тяжкі кроки і не гнучка шия, я вільним не битим
шляхом мушу йти. А як виходив я із отсього парку,
стрінув я при шляху чепурную рожу. Біла і ніжними
рум'янками красна. Я схиливсь до неї, щоб дихати
чаром, та тільки схилив ся і струя оддиху обвіяла
легко-ніжні листки.

Порошок рожевий обсипавсь із неї і листки нена-
че зв'янули в ту ж мить.

І знов іду я довго, і цвітів шукаю... Встрічаю їх
много, та тільки діткнув ся – в'януть всі вони.

Прага, 4 лютого 1918

ЦВІТИ!

Має красу рожі і запах фіалки й невинність, здається лілеї, а ніжність, неначе вчулої мімози, повсякчас буває у неї.

А росте на долах на пухкенькій почві і цвѣтом чарує мандрівних очей.

Та скоро сховаєсь сонечко за хмари і дощі полюбляться, снігом замете – в'яне лиш квітка отак серед грози і краса щезає – марево пусте...

І є інша цвѣтка на високих горах. Шорсткії листочки утору здійсмає...

Білявої краски – не пишна убрань і дивна простота була єї чаром... Запаху здається жодного немає.

Мандрівник, що звик лиш по долах ходити, єї аромату так не впізнає.

Виють вихри бурі і холодом аж студить... А їй мов байдуже... Між платками снігу пахне і цвѣте...

.....

Тамта розцвѣтає найкраще в багнюці, на сміттю і бруді, серед вигідного, млявого тепла, дихає найрадше отруйним повітрям, і живиться соком

розкладної гнилі. А цвіте лиш, щоб у грязь вер-
нутись...

.....

А ту, на верхівках, у проміннях сонця,
живить чистий воздух і подих піднебесних, лег-
ких, білих хмар... На скелях і кручах вона проць-
вітає...

І лиш орли дужі знають її чар.

Прага, 17 січня 1918

(сл. Й. Т.)

МОСТИ У НЕЗНАНЕ!

Був собі острів. Його окружало бездонне море
чорної темряви... На тому острові жили різні сотворін-
ня. Вони плазували по землі і пожирали себе взаємно.
А невидима потвора пожирала їхнє життя... І декотрі
з їх бачили з жахом, як їхні години, дні, місяці і роки
з неумолимою точністю зникають в ненаситній пащі
цеї звірюки. Але ті, що вміли звертати очі в гору
виділи над своєю головою невеликий шматок яс-
ного блакиту, що вічно усміхався до їх.

А хто задивився у те синє небо – у того
родила ся туга, що манила його у безкрає...

Але він був прикований незримим ланцюгом до
місця свого уродження... І несила була йому

одірватись од його. Коротка була хвиля його туги і шамотіння...

Зараз же пожирала його невмолима звірюка.

І пішла поміж ціми сотворіннями дивна казка-чутка. Немов за отсим бездонним морем чорної темряви, що окружала їхній острів знаходиться країна повна незнаного чару і краси. Там шовкові трави і цвіти запахуці стелять ся під ноги... Не перлисті роси – а зорі пречисті розсипані рано килимами трав... Ланців і оковів там, кажуть, немає і гуля там кожний, як серце бажа. Місто рік – потоків там проміння ясні, а замість повітря легкий тіміям... І страшній звірюці там місця нема. Там світла й ароми і волі і щастя безмежний простір...

Така гомоніла казка на острові!..

Невмовкаюча туга за незнаним і нестерпне бажання вирватись із незримих оков, що приковували їх до маленької грудки землі-пороху не давала їм спокою. І так зі страху і туги перед звірюкою стали вони будувати мости над пропастю, що окружала їхній острів. Будували з різного материялу – з дерева, з глини і що тільки трохи знімався такий міст понад чорну пропасть, так зараз валився і падав разом зі своїм будівничим у бездонну глибіню...

Та не вмирала туга і родилися нові покоління, виділи слабкість попередніх будівель, оглядалися

за тривкіїшим материялом. З каміння і з твер-
дого граніту строїли нові мости над пропастью.

Тисячами падали вони при тому будуванні у без-
вість, а мосту не перекинули понад пропасть...

І стояли ці проби мостів як пальці величезної
якоїсь руки і мов показували – ось там країна
щастя... Тай досі стоять ще деякі з їх і їхній вид
дивує і манить мандрівців з нового покоління. Але
те нове покоління перестало вже розуміти думку цих
будівель і думає, що це гробівці колишніх ворогів.

Нові покоління перестали розуміти зміст і думку
цих будівель тому, що нові мости будують вони не
з граніту, не з криці, а з ніжних, легеньких павути-
нок їхнього духа...

І ці величаві будівлі нові знімаються легко понад
безодню мряки і чарівносмільвим луком стріляють
далеко – понад неї... І не одна ніжна павутинка не-
наче золотий промінчик закинута здається аж на той
бік провала у казкову країну.

Та що ж – і найодважніші смільчаки пануть
все таки в страшну вічну пропасть в непевності,
чи се що вони виділи ген-ген далеко по другому
боці провалля, чи це справді та країна казки,
чи може тільки їхня сонна мрія, що родилась
з туги.

Мишанець, 11 вересня 1918 (сл. Й. Т.)

НЕВИДИМИЙ ФАНТОМ

Глуха тишина залягла кругом мене... Якийсь невидимий фантом поклав палець на мої уста... на моє серце... на мої думки... на мої бажання, на моє життя.

Весна пройшла... Минувся прекрасний травень... Та хіба ж він справді прекрасний, як про нього пишуть поети? / Для кого він прекрасний? Не знаю... Не відаю...

Нехай! Може, все-таки є десь щастя... велике, справжнє щастя... Тільки моє, власне... Може, воно не обмине мене! Але де ж воно? Де? На яких дорогах його шукати? Коли воно зупиниться біля мене, покладе мені на рамя свою ласкаву руку і скаже: "Ходи, я до тебе прийшов. Підемо разом у велике життя. Підемо там, де нас потребують. Підемо поміж людей, шукати тих, яким ми потрібні... А таких багато, багато на світі, та вони не хочуть просити в нас допомоги. Вони живуть десь так непомітно, як ми і ждуть нас. Так, може бути і таке: Може, він прийде, візьме мене за руку і ми разом підемо у світ.

Підемо у великі гомінливі міста, де у підвалах темних ховаються великі скарби справжнього

щастя... Підемо там, де ждуть нас ті, кому ми потрібні... Підемо? Так! Але не я сама! Сама — нічого не вдію. Жду, що прийде він... Такий ласкавий, розумний, добрий... Візьме мене за руку і ми разом обоє сцілюватимемо людське горе... Збиратимем розірвані черепки людського щастя і склеювати їх. Так, вони ждуть на нас...

А, може... Може не треба йти у велике розголюкане місто...

Що ж, моє, слово не останнє:
Я йду вперед!
Хай під ногами сохне й в'яне
Весняний цвіт!

*(Надруковано в журналі
"Літературно-науковий Вісник", 1922 рік,
книжка за вересень, стор. 125-126.)*

ПАПОРОТИН ЦЬВІТ!

Ще маленьким хлопчиком він купався у ріці... Она чиста і прозора як сльоза.

Збивав малими ручками бризки з води і з радощів заливав ся дзвінким сміхом, коли розсипались

вони як дрібні перли кругом його. На дні води бачив чисте, дрібненьке, різнобарвне камінне і синє небо. Раз виринали камінне, то знов замість його ясніло синє небо. В його очах синіх світилося теж небо... А звідтей він там взявся, не знав, то й не журився тим.

Ловив хвиляки, що плили одна за одною і не оглядався далеко.

Але поволі став іти за струєю... Річка ставала все глубша та глубша і срібні та золоті рибки плигали сюди й туди. Ловив їх та не все вдавала ся штука. І часом цілими годинами не бачив синього неба в прозорій воді.

І лишив він свобідні і свавільні хвилі, та вийшов на биту дорогу, що бігла понад ріку. Тепер він соромився своєї наготи і йому дали біленьку сорочку. По тій дорозі йшло багато людей. Вони всі думали і говорили тільки про цвіт папороти і йшли шукати його... Вони підставляли один одному незамітно ноги і котрий впав, того лишали на шляху.

З кожним кроком ставав він все більшим; а як дивився у воду здавалась глибока і береги її глубились далеко. Та не була вже вона така чиста та прозора як колись. І дно її було вкрите баговиннем хоч і чистого каміння було ще тут ба-

гато. Та дедалі ставала вона брудніша і брудніша. А на серце налягав тягар і смуток все важче та важче.

За якийсь час побачив, що зараз над доріжкою здіймається стрімкий та скелистий берег. Кинув доріжку і пустив ся килимом трав, що стелився над берегом здіймаючись вгору.

Чим вище підходив він вгору, тим брудніша здавалась ріка там в долині, мов сіре полотно. І світ ставав все більше понурій.

А коли вийшов на верх кручі то давньої доріжки вже не було видно — губилась під кручою.

Йшов понад беріг, що недалеко обривався стрімко... А там ген в долині, розлилась широко ріка, неначе брудне олово.

І бачив що люди ходили по ній як по гумі.

Нараз зірвався звідкись сильний вихор; шарпав його за ноги, розвіяв буйне волосє і ось-ось був би його скинув з високої кручі в ту брудну ріку.

А знав він, що коли б станув на неї то потонув би в брудних хвилях; тому припав лицем до землі, а вихор перелетів понад його.

І як стало тихо і спокійно він знов отворив очи, а шовкові трави і цвіти пахучі pestили його скронь...

І чисте синє небо величним склепінням здіймалось ген вгорі.

Він встав і, співаючи похвальний гимн природі, пішов розлогими левадами задивлений в мрійну даль. Недалеко стрінув двоє діток. Одно несло в дрібних ручках білу лілею, — а друге цвіт папороти.

Прага, 7 марта 1918

КОСТРУБАТА СОСНА

Колись давним давно мандрували дерева по світу. Цілими лісами мандрували... Та згодом під примусом законів землі осіли на вибраних, або примусових місцях.

Кожна деревина зарилась на своєму місці в землю, приссалась до неї... живила ся соками її. Але згодом стало тісно і скучно жити на одному місці,

Оттимто одно по одному одривалось від свого шматка землі та мандрувало шукать ліпшої почви.

І настав час, що на перехрестях їхніх доріг зарілось від них дерево-бурлак. Тут згуртувалось усе неспокійне, все непосидюще, все бажане руху, виру, та змін... Тут сплітали ся всякі думки, та

мудрощі, росли і множили ся. Всякий міг докинути до інших щось свого, щось нового. Тут знали і те, що діялось і по найдальших закутках землі.

Тому й уважали себе отсі бурлаки, не привязані до клаптика землі, за щось вище від тих, що прилипли.

А що на малому просторі товпилось їх дуже много, то навчились вони ходити зручно і складно біля себе; ніколи не потрутило одно друге. Що більше — вони навіть тоді, коли один одного бажав роздерти на шматки, умілі при стрічі дуже ввічливо кланялись собі взаємно! А всі вони були зверху рівні та гладонькі, хоч в нутрі не одного було порохно і дупло гадюче.

На таке перехрестя попала одна молода кучерява сосна. Бона походила з гір. Там росла на скелях. Своім корінням обхоплювала тверде каміння, шукаючи кругом його поживи для себе. Обвиваючи нерівне, тверде каміння приходилось їй на всі сторони розгалужувати та викривляти своє коріння.

Холодні вітри шарпали її, не раз нагинали до долу і не одна галузка ломилася при цьому.

Тай вершок її став розчіхраний та кострубатий. І кора її потріскала від вітрів, холодних дощів та спеки, хоч і молодію ще була.

І важким видалось їй життя на скелях... Тому покинула гори, кращої долі пішла шукати... І так зайшла на одно перехрестя.

Ось посувається вона обережно, покищо краечком дороги, та дивується немало як то зручно вміють ходити попри себе великі дерева. Як чемно виминають себе взаємно. Яка між ними ввічливість та приязнь...

І вона притягає до себе своє кострубате гілля, щоб бути гладкою і стрункою, як вони ... Пускається і собі на середину шляху поміж них. Та тут же непривична і забува про гладкість ... І як не кострубатим гіллям, то кривим корінням зачепить об чиюсь гладеньку стьаь ... А зачеплений глипне з погордою на неї. Від того погiрдливого погляду ставало їй болюче-соромно за свою незручність, та кострубатість. І вона, мов обсипана гарячим жаром, втікала з поміж гордовитої юрби.

Так діялось нераз, вона тимчасом росла і набиралась потрохи гладкості. Всеж таки вихоплювалась час до часу наверх її природність. Тоді знов дрожала вона від болючого сорому...

* * *

Кругом чорна хлань.

Життя, — то тисячі миль осталося поза мною... Бездонна прірва ділить мене від тебе. По той бік — день, сонне, проміння і цвіти — а тут вічна ніч, непроглядна тьма і терня колюче...

Блукаю понад прірвою і розбиваюся об гостре каміння холодне... Витягаю тремтячі руки перед себе... у темі шукаючи когось і чогось — та на гострі колючки попадаю... і шматки живого м'яса з гарячою кров'ю лишаю на їх.

За мною ходять тіні і сичать мені до вуха: Куди, чого? Ніч — пора спать? Шкода труду — понад прірву мосту немає!..

Хтось рида біля мене... в мені?... Хто рида? Мама... сестра?... моя молодість?...

Б'ю затисненими кулаками змори — а трапляю в пустку...

Спотикаюся і паду... Свіжа могила! Хто спочив у ній? А змора сміється: Твої життєві пляни.

Зриваюся... витягаю руки перед себе... іду і знов спотикаюся і знов паду. А хтось, знова шепче: У отсій могилі спить твоя любов?

Ще раз з трудом піднімаюся і крізь колюче терня і чорну тьму продираюся. Паду знов з виснаження — а щось регоче: Тут похована ціль твого життя!

Ні!... ні! Це брехня? Схоплююся, понад прірву витягаю руки, а різкий біль видовжує їх аж по той бік... Запах цвітів пливе понад прірву до мене. Сміх любки несеться звідтам, одначе губиться серед гомону людських голосів, що блукають по той бік. З ким вона там? ...

Очима духа хочу продерти тьму ... Дарма! Навіть своїх власних рук не бачу, що простяглися понад прірву ... аж на той бік, де ясний день...

Щось ломиться в мені... руки опадають... А з прірви несеться, як подих смерті: Ніколи... ніколи... ніколи!

Скаменіла маска стоїть над чорною хланю... Порожня подоба людини, бо навіть ридання в її нутрі вмерло.

АФОРИЗМИ МОМЕНТУ

1.

Серед хуртовини пошарпано хату нашої душі...
Гураган дикий порозривав ніжну, шовкову
ткань...

І zostались тільки дрібні шмати з неї, та й ті ва-
ляються в грузькому болоті.

А душа народу трясеться від холоду зневірря
і тремтить від сорому перед століттями,

їй нової киреї потрібно... Їй треба ткани нової!

Нехайже сильна воля снує добрі пляни і гадки...
а вони, мов те ніжне, тонке павутиння летять від
міста, від села до села, від хати до хати, від серця до
серця і снують тим робом пряжу міцну.

А як це тонке, ніжне павутиння перетиче країну
вздовж і поперек, так з цієї ткани утчеться пере-
пелина, шовкова кирея для душі народу.

26 грудня 1920

2.

Як чорні думи наляжуть тобі на душу, мов скеля... Коли скорбні тіні стануть кругом тебе юрбою... і ти не знатимеш, де окритись од їх і куди втікти...тоді тям мій друже, що тільки праця зможе дати спокій твоїй душі!...тоді тям мій брате, що в чорну годину твою і народню тільки праця зможе, лиш праця суспільна приспась скорбні тіні, що зродились із горя народу... тоді тям, що праця суспільна зможе увільнити духа твого і духа народу од нехибної, повільної смерті!

26 грудня 1920

3.

Річка до річки — а Дунай великий, могучий збереться, що скелі ламає і гори валить.

Оттак одиниця до одиниці і гурток збереться великий, що діло велике довершить зуміє!

4 грудня 1920

4.

Хоч ти і при кожній нагоді кричатимеш, що ти Українець і битимеш себе в розхрістані груди, а діла громадського нє робиш — так хоч ти і душу свою викричеш в завязтті груди косматі

п'ястуком розіб'єш, всеж користі з цього Вкраїні не буде! Коли ти переконаний, що теперішній світ злий і сучасне людство зіснуло до стану звірячості... і коли ти наріканням із-за цього задовольнишся, тай як ще побачиш перед собою повну миску і при ній рівновагу духа віднайнеш — так чим ти в той час невірний син нинішнього людства і чим ти неправдивий плід сучасного моменту!

5.

Криваві стрічки, якимми доля змережала наше національне чоло кривавляться безперестанно... Кривавий Марс потоптав нам ниви широкі, а меч ободний Теміді у руки попався...

А ми у важкеє безсилля попали...

Невжеж ми не бачим... невжеж ми не знаєм, що кров залле очі і свідомість втратим тоді ми народню!... І коли спать будем у хвилю вікову, тоді ім'я наше пропаде на віки!

Та народ, що в важкий, переломовий час не попаде в зневіру і байдужість та вдержить свою свідомість національну, тоді сплетні судьбою стрічки криваві на чолі народу стануть вінцем слави, вінцем слави на довгі віки!

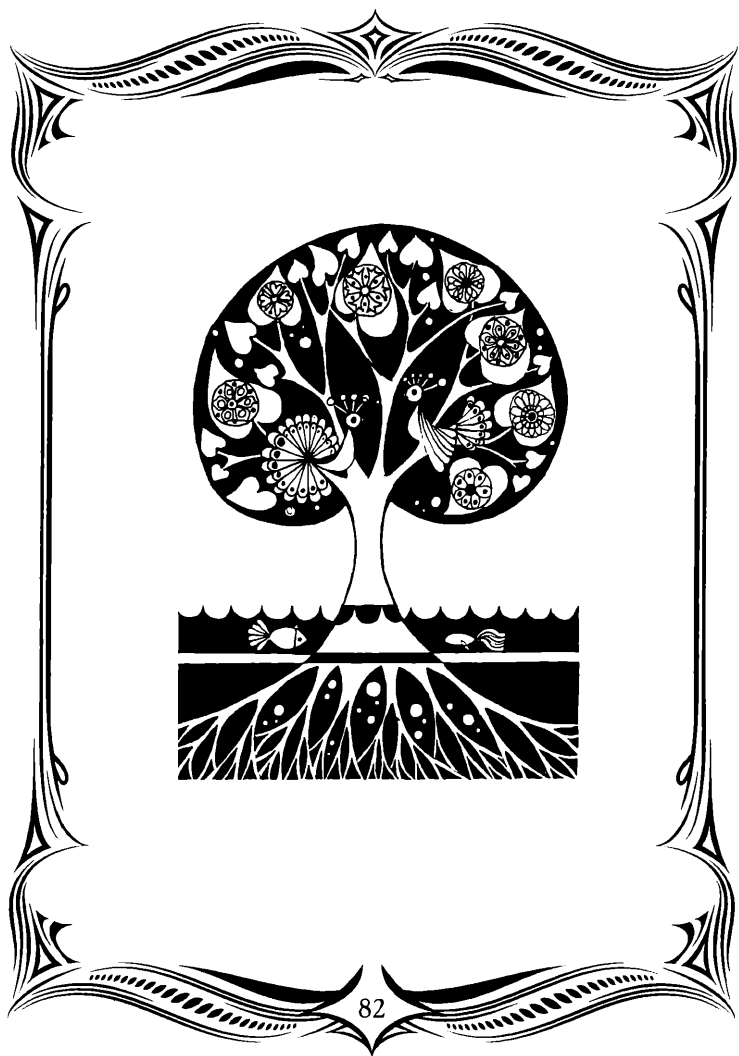
17 грудня 1920

6.

Коли ти любиш добро, правду і красу, а лягеш спати на смітнику буденної дрібничковості і в сонливі байдужості багні, так чим виказуєш ти цю любов?

Скарб, краса і цвіт народу пропадає щоднини, щогодини — а ми заснули в байдужості...

Слово без діла є звуком пустим — діло ж без слова являється творцем! Тож не на крикливі балачки нам тепер зібратися і не на краснорічive пустомельство. Нам до твердого діла треба зараз братись, щоб на руїнах створить нову будівлю.

A decorative border with intricate floral and scrollwork patterns, framing the central text. The border is composed of repeating floral motifs and elegant scrolls.

ЩОДЕННИКИ

ЩАСТЯ

(з дневника)

І ясне сяйво золотого сонця не вдовольняє мого духа... Жду ночі і срібного сяйва і ясних зір... вечірнього холоду, леготу мрійного я жду...

Могутний, всесильний сон обнімає потомлені голови... А я жду і гляжу в безкрай простір весняної ночі...

Як чудно, як гарно, велично? Темно-синя пропасть над повитими синім туманом долинами,... Там далеко... далеко мріють гори і манять душу таємною міццю... На обліті сріблом шпилі...

Родиться у грудях непереможне бажання полунути там...

Хто це та незнана таємна сила, що манить кудись... У мрійну тиху ніч маєву?... Хто це?...

Чи може це бажання обняти звідтам ширші круги, ширші простори; чи може туга за тим вічним, таємним, невідомим, що манить в синю пропасть неба весняної ночі.

А може це за щастям тужить моя спрагнена, самотня душа?...

Але... щастя!... що ж це таке? Може це та найвища точка в пориванні духа до краси, до надземних гармоній... до абсолюту... та найясніша полумінь, що в своєму горінні нищить джерело свого буття... На найвищий ступінь почування, де омліваючо-солодке почування розкоші межує з найінтенсивнішим терпінням... та найкраща музика, що бентежить душу... витискає сльози...

І в отсю майову місячну ніч душа моя лине в безкраї простори... в таємну, сріблом і ожереллю виткану даль... Бо тебе біля мене немає. Тебе, якої краса спливає на душу мою, неначе лиш напруженій тузі чутна сімфонія всесвітніх гармоній... Тебе, в якій очах хвилює бездонне море, повне тайн і чару

Тебе, що примушуєш мене жити між двома бігунами, з яких один: розкіш — а другий страждання... І між тими двома бігунами хитаючись, я п'янію... п'янію щастям.

1914 р.

О, як же звать тебе, що тужу за тобою?!

Серед одвічних сумерків в понурих підземеллях — блукаю я... А за мною ходить моя мелянхолія і на дрожачу грудь кладе свою зимну руку... а на бліде обличчя — чорний серпанок...

Даремне шукаю я слова такого, що флейтою було б Орфея. Замість того знахожу лиш різкі тони як скрипіння сталі по твердому шклові...

А знахожу тільки різкі диссонанси...

Снуюся в сумерках поміж юрбу тіней і шукаю Тебе... а мелянхолія і самотність — дві вірні подруги ходять за мною... В обличчя стрічних тіней заглядаю, Тебе шукаючи...

А коли здається, що Ти біля мене, так не знахожу слова такого, що флейтою було б Орфея! Щоб флейтою стало Орфея, яке б серед сумерків — в понурих підземеллях — серед юрби тіней віднайшла Тебе... за якою тужу даремне... і Твого наймення не знаю!

Січня 1920.

2 серпня

І чим різниться моя келія від тюремної? Вона видається мені ще гірш тюремної, бо там у очко дверий загляда тільки один в'язничний сторож. Він має змогу бачити кожний крок, кожний рух в'язня, коли тимчасом останній не має бачити, ні знати, коли і хто глядить на його. А тут загляда всякий прохожий, тутешній, домашній і посторонний... Загляда через вікно в мою келію, І кожню хвилину я виставлений на людське позо-

рище.. А в мене змоги немає кого-небудь з тих цікавих людей та їх евентуально своїм гострим поглядом відстрашити, І рівнож рідко вихожу із цієї келії, бо немає з ким. Годину з половиною, а вже найвище дві буваю у саду раз на добу, тай то не кожного дня.

Попри всяке инше, ще і те останнє причиняється до того, що я тупію, туманію і навіть офсик записків не пишу щоднини.

Сьогодні прочитано мені два оповідання Винниченка: “Боротьбу” і “Глум”. З останнього виходить, що біль (біль зуба) є сильнішим, переможнішим не тільки від кохання великого справжнього, але навіть від жаху перед смертю... Мені одначе здається, що велика сила волі та сконцентрування думок в одному напрямі, велике захоплення якоюсь ідеєю є в силі перемогти і найбільший біль. Доказом останнього являються мученики, що без помітних ознак болю віддавались тортурам.

Такі типи, як тип Микити Кравчука з “Боротьби” стрічаються між людьми, а навіть є у мене товариш сільський хлопчина подібного характеру і діл.

Прохожуючись на вікні, що з коридора виходить на подвір'я, нараз пригадалося мені, що мене назвав один добродій (поза очі): Гамлет

в мініатюрі. Я вчепився цього компліменту. Роздумуючи над їм приємне почуття десь глибоко та несміло ворушилось в душі. Приємно мені було, що мене уважається людиною, в якій нутрі сидит щось вище, глибше, трагічне і в цій же хвилі схопив себе на цих думках, які видались мені порожністю, що зродилась в мене з безділля.

Мое хворе серце, як срібний дзвіночок... як срібний дзвіночок серед задуманого ліса... Воно розсипає дрібні перли звуків, а ці звуки повні ніжного тремтіння... Крізь гущавину тінисту продираються ці звуки, мов шукаючи когось немов тоскуючи за кимсь, Однак задума лісом ходить... одначе тиша жде когось... А срібні звуки серця мого падають на трави, зілля, квіти... падають перлинами-сльозами.. Даремно срібні звуки ллються... тремтінням серця мого, бо не з'явиться мавка красна і не утче зі срібних звуків прекрасний серпанок-вінок і не зодягнеться у його, і сяйвом блакитних очий не заколише серця мого. Бо мое серце — срібний дзвіночок, що розсипав дрібні звуки ніжні тремтіння серед пущі.

Невже ж здивує вас отсе, що звуки-перли — перли-сльози продерлись крізь тиху даль і впали ритмом вам на груди? Моя гадка, мов хмаринка сива, моя гадка сивая хмаринка... Пли-

ве плавнем казково-химерним... Пливе плавнем хмариночка сива... По блакитніх просторах безкраїх пливе плавнем гадка-думка моя...

Десь є щастя... казка, — так хмаринка думає-гадає... Однак сині простори безкраї. Казка всюди і ніде немає. Але казку творить світ райдужний, то на другій хмаринці ясніє тремтіння-горіння хмаринок, що стрінувшись в поцілунку мліє. Пливе плавнем по синіх просторах... пливе плавнем тихим гадка моя. Але хмарки другої не видно, ой не видно хмариночки тії. Моя гадка, як сива хмаринка по блакитніх просторах блукає...

Чиж здивує вас далека, незнана сива хмаринка, що в гори заблудила і трьома дрібними кришталами снігу Вам на біле чоло зненацька упала?

Моя тиха туга, як біле вітрило...немов білий парус серед океану... Моя тиха ту га сніжно-білий парус...

Гей пускаю човник на бурхливі хвилі... розпускаю парус хай вітри женуть. Але де ж є моя мета-ціль далека... де ж є моя пристань привітна, затишна? Наді мною в горі тліють квіти зорі... і внизу в безодні купаються срібні...

Але де ж та ясна, щоб мені світила, щобі мені пристань мою показала

Ще слова три і три мережки напів пошарпані, але понурі сірі дні такі пошарпані й розбиті, що дух

немає де спочити, сконцентрувати дум своїх. І як каторжник туманію з одноманітності життя. Все ж таки, хоч на досмертну засуджений страшну темницю — не перестав ще мріять і бажать і в серці пожеж ще не згас.

10 липня

Життя — то тисячі миль осталося поза мною... Бездонна прірва ділить мене від тебе, По той бік — день, сонце, проміння і цвіти — а тут вічна ніч і непроглядна тьма і терня колюче... Блукаю понад прірву і розбиваюся об гостре каміння холодне... Витягаю тремтячі руки перед собою у тьмі шукаючи когось і чогось та на гострі колючки попадаю і шматки живого м'яса з гарячою кров'ю лишаю на їх... За мною ходять тіні і сичать мені до уха: Куди, чого? Ніч — пора лягати! Шкода труду! Понад прірву немає мосту... Хтось рида біля мене?... в мені?... де рида?... Хтось рида!... Мама?..., Сестра?..., Моя молодість?... Хтось рида! Б'ю затисненими п'ястками змори, а трапляю в пустку. Спотикаюся і паду... Свіжа могила... Хто в ній?... Щось шепче: любов. Зриваюся і знов витягаю руки перед себе і знов спотикаюся і знов паду а хтось каже: Тут твої життєві плани. Ще раз з трудом піднімаюся і кризь колюче терня і чорну тьму продираюся.

Паду знов з виснаження, а щось регоче: тут ціль твого, життя!

Ні!... ні!... Це брехня!... Схоплююся і понад прірву витягаю руки... Запах цвітів пливе понад прірву до мене... Сміх любки несеться звідтам і губиться серед гомону людських голосів, що блукають по той бік... З ким вона там... пішла? Очима духа хочу продерти тьму, дарма!... Навіть своїх власних рук не вижу, що простяглись понад прірву аж на той бік, де ясний день... Щось ломиться в мені... Руки опадають... А з прірви несеться як подих смерті: Ніколи... ніколи... ніколи!... Скаменіла маска стоїть над чорною хланню... Порожня подоба людини, бо навіть ридання в її нутрі вмерло!

11 липня

Мушу якнайскорше рішитись! Або смерть всім мріям про чар високої любові, або смерть моєму духові! Одно і друге страшне для мене: Одно і друге буде мабуть повільним конанням, Що мені з такої любови до мене, що мене не манить, що мене не гріє?! Здається, що треба буде і на таку згодитись, а власну тугу, що рветься за оп'яняючими чарами кохання, якими може обвіяти нас тільки людина, яку ми любимо, а то та, що нас любить, прийдеться похоронити на віки!

15 липня

З далеких сторін прислала йому дівчина сльози
на рожевому папері...

Вони тремтіли, немов самоцвіти на пелюстках рожі. Та місто на груди широкі поклав
їх на вікно, щоб любитись, як грали промінням
на сонці.

Хтось стукнув до його дверей... Це прийшла
друга і наповнила світлицю своїм срібним сміхом...

Він забув про листки рожеві і вслухувався в чарівну музику її слів і срібного сміху...

Вкінці вона спитала; Що це, Голубчику, на вікні
у тебе?

Це чистії сльози на листках рожевих... з далеких
сторін...

На усміхнене личко впала тінь. Удвійку підійшли
до їх... Але на рожевих лисках остались тільки пятна
чорні... Гаряче проміння висушило сльози...

“Ах, це лиш грязь на пелюстках рожі!” сказала
вона і срібним сміхом залилася,

А він схопив ці листки рожеві і викинув на
смітник;...

На рожевому папері прислала йому дівчина
на сльози з далеких сторін..

Маруся.

6 липня

Неожидано одвідала мене вчора та, що колись частенько питала, чи люблю. Справді велика це була несподіванка! Прохала дуже, щоб прийхати якнайскорше. Здається, що поїду. Ця поїздка внесла б всеж-таки яку-таку зміну в мої одноманітні будні. Лякаться не маю чого, бо крім непригаслої симпатії не почуваю нічого більше — а її товариство справляє мені приємність. Вона і тепер пестливо відноситься до мене. Не знаю, чому це приписати. Здається, що вона має для мене також ширу симпатію. Часом, що правда, видається мені, що це щось більше, як звичайна тільки симпатія!

25 липня, В.-П. П-бо!

Як тільки засів я до машини, так миттю обскочили мене всі мої промахи, всі слова не в пору, всі незручні рухи, та в кінці всі імпертиненції, до яких я здатен. Тісний перстень стиснув груди, а від сорому стало мені жарко!

Инших я звичайно критикувати вмію... і часто про всякого рода красу з захватом декламую... Але коли на свій власний образ в зеркалі, що критикою зветься, гляну... то своє обличчя у дольні крию! Тільки лихо в тому, що обличчя духа

в долоні не скрити... Бо ці очі духа бачать крізь заслону!

Той сором за себе обезсилив руки та так, що трудно було покласти пальці на клавіші машини, щоб отсього листа писать до ВП. Пань.

Але щира і неудавана вдячність, яку для Пань в душі чую, перемогла все і... машина торохтить — а черенки скачуть на папір, слова кидаючи. Тільки неправильність у тому, а саме що місто на самому початкові листа висказать своє щире спасибі за ласкаву гостинність і поблажливість, з якою переочується звичайно мої промахи, щойно на цьому місці висказую його. При тому хочу коротенько сповістити Шановних Пань, як мені їхалось.

Примостивши свою чоловікоподібну маску в одному кутику другокласної сетпаратки, здивувався я немало, тай налякався неабияк!

Бо прошу собі лиш подумати: Хватаю я руками на право... хватаю на ліво, за себе... перед себе... шукаю кругом себе... а мого духа нема!... Зник кудись, як камфора... Що ж його тут робить?... Я без духа остався!

А поїзд все: То-ро-рох... то-ро-рох.

Нехотя глипнув я крізь вікно в ту сторону, звідкіль виїхав і... бачу, що мій дух без пашпорту і яких-небудь документів остався і блукав собі по

Перемишлі. Киваю крізь вікно на його рукою... махаю капелюхом... та він навіть і вухом не веде... Затискаю кулаки і кричу в його сторону: "Слухай, ти мій"! Але вітер шумить, пустуючи, і мої слова заглушує.

Аж тоді, як в Зимній Воді згігkав я від наглого, холодного тушу, мій дух захекавшись примчався за мною.

У Львові гукнув я на "пакер", а цей запровадив мене на фіякер... і так заїхав я благополучно до безцільної цілі.

О, Ти, що даєш моменти і злудний чар їхньої мінливості — а забіраєш розум і душу. Місто розуму даєш хвилювання... а душу забравши, оставляєш місце неї неназвану тугу

Нераз ішов я біля тебе близько і руки наші спленими були... часто ти пестливо пальці обгортала, одначе між нами все стіна стояла... стіна незнищима. І хоч твої слова западали мені в душу глибоко.., і хоч я їх слухав, як райських мелодій то всеж так і ти була для мене абстрактом... І така далека і така незнана...

І хоча однако сонце на нас гріло... я ішов у пiтьмі, а ти у промінні. Неодно не вмів я в тебе зрозуміти, неодно у мене тебе заболіло, бо ти забувала, що я не людина.

Мое кожне слово це довгий процес, що Я мой-шу розвивається; а коли фізичну воно постать прийме, то для посторонніх стає дивовижним, раз незрозумілим, то знов безоглядним, раз лиш нетактовним, то знов вкрай безглуздим.

О, Ти, що в'єшся кругом Психе, немов туман в вечірній час кругом тополь, беріз струнких і м'ярко стать їх обгорнувши змінєш світ цілий у казку... І так навівши задуму, де туга смуток мрії родить, неначе цвіти ефемерні.

Аж доки ніч повинню тьми не залле всьо... не втопить казки.

Та я від літ живу в кропиві... Кругом кропива... будяки... І в мене місця вже немає, що не свербілоб, не пекло!... І тою їддю пересякши — я сам кропивою зробивсь... Ти цвітів ждеш — а я кропива, що цвілю вкрилась... пилом шляху... Та не думай лишень, що лист отсе любовний!... Но хоч люблю тебе, та не бажаю. І краще тим мені, чим дальше ти від мене... бо мрія гарна лиш — доки не осягнута! О, будь же ти мені повіки незабута!

7 липня

Рефлексія убиває мрію, убиває бажання та не одну гіперболю хочби поетичну. Дорікав мені колишній друг, що я занадто егоцентричний. І не-

раз задумувався я над цим, тай сьогодні думав, і лютився сам на себе, що встаючи і лягаючи думаю тільки, чи радше переважно тільки про себе, свою ситуацію, та про свої болі і страждання.

Нишпорення та аналізування власної душі, її вражінь і почувань так абсорбує мою увагу, що нестає часу, ані сили думати про загальні справи, а властиво про загальні справи я думаю часто, але нема у мене сил струснути зі себе весь цей тягар, що паралізує всі спроби вирватись із цього безділля

Блукаючи по саду не раз нагло подумаеться мені, який дивний цей світ. От цвіте собі яка-небудь цвіт-ка, росте яка-небудь травичка, пнеться в гору до сонця.

У неї інстинктивне бажання жить, розвіватись, і мати радість існування. Навіщо це все росте, цвіте, пахне, витворює насіння і плоди? виріщи, розвівши в'яне і пропадає і яка ціль існування ворони, сови, дика, риби, чи вовка? І все це живе коштом другого.

Перед ким стане нагло це страшне питання “навіщо”? І коли зрозуміє і відчує, що життя повне страждань, облудних надій, даремного шукання того маленького людського щастя, яке якщо кому припаде, то є тільки скоро проминаючими моментами, тоді такий чоловік почуватиметься

немов над краєм жахливої прірви Мое життя пройшло мрячно важко, безрадісно і холодно, половина життя і тепер здається мені, що і на будуче нічого не зміниться, а коли подумаю, що таким воно й скінчиться, то родиться в душі розспучливе, однак даремне бажання, щоб завернути його, щоб іще раз пережити його та в інший спосіб повести його.

Вчора прочитано мені статтю, в якій наводиться кілька стрічок з писань Рабін Дранат Тагоре про любов, що повинна бути основою людських взаємин і на основі якої мав перебудуватися цей подлий звірячий теперішній світ.

8 липня

Найгірше це у мене, що не маю навіть на кого нарікати за свій біль, страждання і муки. Чи винна дівчина, що мене розлюбила. В цьому скорше моя вина, що не зміг її так заінтересувати собою, не зміг дати їй те, чого вона шукала в мені. Я, звичайно, спершу зацікавлюю інших собою. Єсть якийсь німб круг моєї голови” як і сама вона казала.

Німб страждання, оригінальності, поезії, чи чого іншого. Та чим довше хто зі мною знайомий, тим скорше розвівається цей німб. От тимто і симпатія, яку не один почував до мене зразу,

не то що з часом не розвівається, але противно в'яне, завмірає. Значить: не товариші винні, що другів між їми не маю, не дівчата винні, що їхня сімпатія, чи любов скоро, так скоро до мене гасне Всеж-таки корчусь і в'юся в судорогах з болю в своєму нутрі, можливо, що моє каліцтво причиною моєї неспроможності очаровувать душі. У мене ж всеж-таки є деякі скарби духа.

5 серпня

Вчора вечером вийшли ми зі сотником В. в сад, і сівши на лавочці, завели балачку про спиритизм. Як воно до нього прийшло вже не пригадаю. Він розказав мені про якогось Гузіка, що був дуже добрим медіумом і давав свої спиритичні сеанси в Кракові перед кількома місяцями та що з цього приводу багато писалось по часописах,

Одного разу зібралась в редактора "Цодз. Кур, крак". Комісія złożена з проф. унів. і т. п. щоб прослідити ці сеанси з научної точки погляду. Всі засіли круг стола взявшись за руки і між иншим один професор викликав свого поляглого на війні сина. Перед тим вже появилась над головами їх полумінь, чи радше сяйво фосфоричне; зразу воно появилось було тільки над головою медіума а опісля і над иншими. І в такому самому сяйві

немов трохи затуманена, чи замрячена постать, якої обличчя похуже було на обличчя сина того проф. Батько питав між иншим, як йому тепер живеться. Якийсь приглушений голос казав, що важко і т. п. Опісля попрошено духа, чи появу, щоб що небудь написав і цей справді написав щось. Неподокінчувані слова та фрази знайдено відтак на папері. Писано було по-жидівськи, себто взад і читать треба було при помочі зеркала. В написаному пізнав проф. почерк свого сина.

Нераз задумувався я над тим проблемом і кожній раз намагався пояснити собі це явище природним способом. Однак це мені не удавалось. Та останнім разом видалось мені це можливим, і головню те, що письмо було писане справа наліво моментально кинуло мені думку, що воно являється звичайною відбиткою наших внутрішних, може й несвідомих, або напівсвідомих думок, та почувань або внутрішних образів. Темна комната, піднесений настрій і злучені руки. Темна комната, і тиша викликає піднесений настрій в учасників і творить з поодиноких учасників свого рода батерії психічного ладунку: через сполуку рук твориться свого рода психічно-електричне звено, яке ріжниться від звичайного електричного звена тим, що кромі несвідомої електр., чи якої там сили того струму міститься ще несвідома,

напівсвідома, або й зовсім свідомо психе і кружляє, наче електр. струя. З хвилику, коли зродиться у одного з учасників бажання, одно бажання всі інші бажання неначе вмірають, вся увага звернена в одному напрямку і в душі того одного повстає внутрішній образ, а що всі поодинокі душі злучені звеном в одну той внутрішній образ проектується на середину утвореного учасниками круга і образ цей є відвернений. На підставі оптики постаті бачимо невідвернені, а письмо писане в темноті являється не фотографічною знімкою а тільки образом на склі-регуляторі фотограф апарату, або образом на жовтій плямі нашого ока.

16 серпня

Серед метушні і гамору людського почув я ніжний, солодкий голосок. Той, що довгі літа бродив серед темної ночі.

І був цей голосок, неначе дзвоніння пільних дзвіночків, що під подихом раннього леготу видзвонюють ранішнє вітання сходячому сонцю... І був цей голосок як чарівна музика літнього полудня, коли в золоті пшениць хвиля хвилю доганяє а безкрайї блакит тремтить у промінні, коли крізь шелест спілих ланів і трав шовкових та пташиного подзвіння тягнеться срібна струна вічності, як без-

переривне брєнїння невидимої комашки... І був цей голосок, як мелянхолїйний спів весняного вечора маєвого, що співає прощальний гимн заходячому сонцю, а вітальний мерехтячим зорям...

І западав цей голос йому глибоко в душу...

А вона розкривалась для його, як невинні пучки білої рожї для дрібної роси...

А коли цей голосок ледви чутним гомоном продзвенів: Дай руку свою, а покажу тобі стежку серед глухої тьми — то душа його сповнилась небесною блакиттю.

Одначе спільна стежка коротка була. І коли він загубив цей голосок ніжний серед людської метушнї і гамору юрби, то в душі його осталося одно тільки ехо, що у нїй дзвенїло ще довго... довго...

18 серпня

І знов опинився я у своїй старій будї: опинився тілом, бо дух мій сам не знаю де подївся: Чи де в самотньому кутикові в Мшанцї прїник, чи в Михновець заблукався, чи може я його в дорозї із Устрїк до Львова десь загубив? Або може він погнався за тим чи другим блудним огником, що в часї їзди спалахкували нагло то тут, то там і душу манили до себе. Або одірвавшись від матїнки-землі полинув мій дух в безконечнї, астральнї простори шукаючи для себе пригїднїшої країнї? Бо

тут хоч тілу не найгірше, то духові зле... ой зле !..

І так сижу тут у своїй старій буді, а думки мої розбіглись в тисячних напрямках, шукаючи битої дороги в майбутнє... але її не знаходять. Кругом бездоріжжя і пустирі безмежні!...

19 серпня

Погане діло зі мною починається. Помічаю, що життєва верва зникає щораз більше у мене. Не маю сили взятись до чого-небудь і навіть не бачу до якого діла. загалом був би я іще здатен. Навіть колишнє нервозне шукання скажім прямо любовних пригоді, чи радше змагання до с'як-такого улаштування власного життя стається для мене трудним. Не знаю, чи часті неудачі є тут причиною, що зродила безсилля з безнадійності, чи може моя хвороба є причиною того безсилля духа, в якому тепер нахожуся. Не без значного впливу також ця убійча атмосфера, яка впливає на мій теперішній психічний стан. Могло б здаватися, що минув вже той час молодечих настроїв, фантазій, коли чоловік здібний до мотилькових стрибань, флірту і т. п., одначе бачу, що інші ще старші віком забавляються і фліртують.

Так чи с'як а все таки я мушу написати Тобі зараз листа, хочби й прийшлося мені писати і найбільші дурниці. Бо розумієш не дає мені со-

вість — та, як там у нас кажуть: дурна совість спокою!

Ти в першій мірі, певно цікавий, як мені даліше “путешествувалося”, хоч що правда не йшов я пішки аж до Львова, тільки їхав на чортопхайці з Устрік. Але й мені рівнож цікаво, як ти вертав домів... з пригодами, чи без пригод? Поки ти одначе розкажеш мені та відповіси на моє питання, то я розкажу тобі, як мені їхалося.

Отже — хто має довгі, ослячі вуха, хай слухає, чи як то святе письмо каже: “да слышит”!

Во время оно, скоро солнце небесное за високи гори і холми сховалося і скоро день Господен скончився, а тьма ночная на землю поволі і непомітно зісунулася, то ми з рабом божим Іосифом Капернаумським засіли на станції в II. класу і занялися ціломудренным долгомолчанієм.

І по якомусь часі двери нашого умістища отверзошася і по середини нікая діва увійдете.

А вшедши в дом наш і сівши на лаві недалеко раба небожого Андрея стала листками якоїсь книги перегортать,

І рече раб небожий Андрей ко ній:

“Многоуважаема діво, насліднице старої небіжки прабабці Еви: якую саме ви книгу читаете?” І після її відповідді довга балачка навязалася. А згодом у балачці виявилосся, що нари-

цаемая дівка рівнож до Львова їхала. І великою радістю мій дух ісполняся, бо яко прадіду нашему Адаму дав Господь товаришку, кажучи, що не добре есть чоловіку самому бити — тако і мені рабу небожому дала судьба молоду сопутницю в часі подорожі. І скоро надїхала локомотива, нарицаемая многоумними книжниками, чи радше простолоудям, чортопхайка, то ми посїдали і поїхали.

Серпня день 31

Чи написати Вам це, що не бачу ніякої стежинки перед собою... і що не знахожу ні однісінького кроку, який міг би випровадити мене з'цього бездоріжжя на битий шлях... і що для того кожний свій крок, який мав би я зробити, уважаю безцільним... і що з тої причини обгорнула мене непереможная знеохота до всього!

Вересня день другий

Сьогодні третій день 32 року мого життя. І досі остався я мрійливою дитиною, великою людиною у своїх мріях а безрадною у дійсному житті. І досі як колись поринаю час до часу у безконечних мріях, забуваючи про справжню дійсність. Можливо, що в тій важкій та

чорній дійсності і лежить причина тих всіх мрій. Перетомлена душа шукає у мріях ясніших картин, щоб забувши про все погане кругом себе одітхнути хоч часок у їх. Але коли б я поменше своїм нездійснимим фантазіям отдавався, так може скорше зміг би найти для себе відповідне місце серед людської громади?! Пропасть між чаром мрій, чи радше чарівними картинами мрій — а пеклом дійсності викликає непереможну зневіру не тільки у осягнення правди, краси і добра, але навіть у можливість зблизитися серед зусиль до їх.

Може ці мої мрії а в слід за тим і невміння жить практичним, буденним, людським життям і були причиною того, що я опинився вкінці у такому стані та обставинах, в яких отее нахожуся? Бо думається мені, що немає такого фатум, що стояло б поза Нами і примховато надіяло нас, щастям, то горем, радістю, то смутком — противно єсть якийсь внутрішній закон в нас самих, після якого кожня подія в нашому житті являється необхідним, конечним вислідом попередньої. Це той же сам закон причиновості, послідовності, що проявляється у всьому нас окружуючому. У мертвій природі цей закон ділає прямо і незмінно, але мені здається, що людина, що світлом свого духа прояснюват в силі окружуючу її темряву можливостей, може до певної міри кермувати тим законом.

**По лігах розлуки!
(з дневника)**

По довгій мандрівці сьвітами вертав до рідні. Чим ближше дому, тим дужче трівожилось серце в груди.

Всюди чорна-чорна темінь і бездонна пропасть.

Поїзд мчався блискучим летом, сопла дико локомотива — а колеса торохтіли: даремне, даремне, даремне. Він сидів в переділці одного воза і серед стуку і шуму колотилися його думки, згадки, і образи з минулого, виринали на хвилину в його уяві і знов розпливалися кудись. А всьо то мішалоя як у важкому, гнігучому сні.

А отже вже останній перестанок і ось вже треба висідати.

Батько і підвода ждали вже на його. Глухий зойк зі зболілої, струженої хлопської груди.

“Нічого, тату, бачите я ж здоров, — всьо інше дурниця-суета”. І усміхався вимушеним сьміхом, та намагався бути спокійним.

Посідали на вистелений соломою, прикритий білою плахтою хлопський віз і коні рушили.

Пригадував собі так добре знану дорогу і вгадував на котрому саме місці хвиля за хвилию знаходяться. Отут звертають вже коні в сторону

“Х”, отут рофінерна і церков, тут вже ось і брід.
І малював в своїй уяві рідні дорогі сторони...
Перелітав думками в минуле і згадував як радісно
билось серце коли з розкритою душею і отво-
реними широко синіми очима їхав у сьвіт шу-
кати сьвітла духа, коли з буйною дитячою фан-
тазією мріяв про далекий незнаний край ідеалу,
коли їхав на стрічу сонцю золотому...

Яка радість сьвітилася в його очах, як вирвавшись
з твердої шкільної лавки спішним легким кроком мов
на крилах линув між високі, безмежно улюблені гори,
як радісно сьміялося золоте проміння сонця, як при-
вітно гляділи низькі придорожні хати...

А нині по літах важких трудів, по літах злиднів
перебутих і зневіри, тоді як з понурих нетрів зачи-
нала стелитися ясна дорога, вертає окутаний чорною
наміткою, якої не скинути йому довіку.

Задавав батькови безліч питань, щоб не було
часу говорити про велике нещастя. Навіщо про це
говорить, навіщо здався плач, та нарікання — того
вже не вернути!

З рідного ліса повіяв весняний легіт йому в лице.
Він знає той ліс... Тут блукав він під час ферій
і снував свої молодечі мрії... Знаний величний
шум віковичних ялиць і смерек ударив йому в об-
личчя.

Скрив перекривлене з болю лице в долоні,
щоб батько не видів його муки і борикався з бо-
лючими думками як з тінню псів. І знов підняв

голову та звернув в сторону гори, з якої колись вдивлявся в таємничу блакить неба, звідки його мрійливий погляд линув понад сині гори в незнану манливу даль. Та важка чорна заслона стояла перед ним. Ні темного ліса, ні гір високих зелених, ні синього неба не видно було.

Якби так можна не думати!

Збирав усю енергію духа, щоб розірвати чорну заслону, що не дозволяла йому глянути на рідні високі прегарні і безмірно кохані гори! Та дарма! Різкий біль розривав йому груди, крутив-перевертав ціле нутро: ніколи, ніколи, ніколи!

А мізерні хлопські коні тюпали поволі все ближше до рідної хати.

Як атлант світ, так він двигав на плечах важку скалу смутку, аж угинався під нею... “Ні! Не дам-ся!” — думав собі, і, як приїхали на подвір’я, зручно зіскочив з воза.

Мама, як колишня Ніоба облита слезами, ждала на присбі вже на нього.

“Ні, не буду тут вітатися, хтозна, може люди стоять на вигоні, та зглядаються, мов на комедію, і проворно, незаметно шукаючи паличкою, та вдаючи видючого, прямував до рідних сінешних дверей.

Минув обійстя. Мати пішла поперед його. Так не покажу свого нещастя.

Переступив присбу... Ще один крок, ще два і три та перечислився... Віддаль від присби до сінешного порога, була менше як йому здавалось. На самому порозі спіткнувся... Хотів вхопитися рукою за одвірок, та зробив лишень рукою даремний рух в порожньому повітрі і стративши рівновагу сперся руками аж на долівку сіней. Розпука і сором за свою безпомічність перед матір'ю, що ввійшла перша до сіней, обгорнула його.

Найрадше був би кинувся на той нещасний родинний поріг і заривав безпорадно. Та це лиш секунда, бо вмить схопився. Не хотів краяти маминого серця, що мабуть гляділа на нього в цю хвилину.

А в хаті сестри припали до нього і приглушене ридання билося об низькі стіни хлопської хати... “Не плачте ж, мої милі... я ж живий і дужий і усміхався”. Та коли старенька мати впала на його груди і залилась гірким риданням стала опускати його сила...

“Чи ж я не гарувала, день і ніч не спала. Чи на те післала я тебе в далекий чужий світ шукати ліпшої долі, щоб згасли навіки твої очі...” і нестримне тихе ридання дрожало у цілому її тілі.

А він стояв випростувавшись з матір'ю на грудях. Чорними очицями глядів кудись перед себе. На блідому лиці блукала не то усмішка, не то здержуване скриване страждання.

ЛИСТИ

...ЛИСТ
то найперше гербарій
із емоцій,
думок
і слів
хоч пожовклих
сухих
опалих,
а все ще
прекрасних.

Лілія Демидюк

ЛИСТ ДРУГОВІ

Шукати слів дзвінких, крилатих, милозвучних та з їх складать стрічки неначе військо стрійні було мені колись улюбленим заняттям. І кожній лист мій був, мов полк муштрованих рядів. Та прийшов день, що всі ряди ці стрійні здались мені гудінням барабану... порожним і пустим... беззмістовним гудінням... І соромно мені зробилось непомірно, що форма а не зміст — це суть моїх листів! І страх мене узяв, що дух мій спорожнів... що дум— ідей нема оригінальних, творчих!

І став стану того шукати я причин. Найшов...
та що з того; боюсь, щоб не запізно! боюсь не
зможу вже підняти омлілих крил. Духа вбива не
грім... не ломить хмаролом... Щербить не
водоспад, а сірих буднів гад, що їдь свою
влива непомітно у груди і тисяч колючкам ма-
лим, незначним, глупим каже дразнити нас і лізти
нам в думки. А ми й не зчувшися, коли і як і що
насякнем дрібничок гниючим баговинням. І хоч-не-
хоч надмірного значіння. І випруть вкінці всю кращу
вищу думку — загніздяться в душі, замулять і убють.
Я довго вже борюсь із тим дрібним вразливим, ко-
лючим і слизьким. Ах, мабуть в тій борні утратив
крила я. Що це за дрібнички сьогодні тут не кажу.
Лякаюсь дрібничок — а не громів і бур.

І цей отсе листок муштрованих солдат... самі
якось думки ритмічним кроком йдуть.

Любити не любить — тут питання немає, як серце
спалахне захоплене пожегом!

9 травня 1923

ВЕЛЬМИШАНОВНА!

Носив я на грудях листочок барвистий...
а кров невтомно кружляла по жилах. Носив я
на грудях папірчик тонкий... а серце дрожало,
тремтіло, товклося. Носив я на грудях неторканий
листок сонцвіту... а грудь хвилювалась широка...

Коли ж одірвав я листок цей від груді, то оста-
лися на йому сліди хвилювання, залишилися дрібні
сліди сердешніх дрожань... і червоні бризки крові...
крові молодії.

Й так записаний листочок — я... кидаю в білі
ручки...

Ранок промінистий глумиться наді мною!... Об-
горнув всю землю мерехтячою блакиттю... Гарячою
повінню золота залив всі гори і усі долини... На
всі ріки кинув срібла, а стави всі поклав спати під
ефемерне одіяло мариння... Всі ліси убрав в заду-
му, що часом зітха зненацька... або гомоном ві-
зьметься — хто його зна — звідки... А узір'я всі
і узлісся колодками підстелив...

І орхестрою, як казка, злучив землю і бла-
кить...

Ранок глумиться наді мною...

Бо наповняє весь світ чарами в той час, як я,
в мурах понурих і в самотині нидить мушу.

Ранок глумиться наді мною...

Прийдіть коли-небудь, як ласка... при-
йдіть коли-небудь, прохаю... і дайте змогу
кинуть мури! Хоч би на мент... хоч на хвилину
подихать воздухом простору мені так хочеться,
А тут нікого з тих немає, що мені блищами були...
Роз'їхались то сям — то там — а я... а я... остався
сам.

Скоро вернувся я з подорожі; тут було зле —
і там... не рожі!

*Привітом дружнім і уклоном кінчаю
це круте писання! — (А. В.)
1921 р. (лист до панни Х.)*

В. П.

На сніжну білість паперу кидаю чорнії річки...
Немов дбайливе мережання на білу, шовкову
ткань... Та не дивуйтесь мої панство цій несподі-
ванці нежданій незрозумілій певно Вам. майте
терпець — а погляд Ваш нехай летить понад
стрічки: тоді побачите, що я не з примхи лиш або ба-
жання попустомельствувать так трошки забрався

до цього писання! Не знаю — хворий я на розум, на нерви, чи життєвий такт, Бо кожний крок, який зроблю і кожний рух і кожний жест мені здається так негарним, мені здається так поганим, що я опісля сам оставшись горю зі сорому і болю... психічно-внутрішнього болю Не хочу наводити тут усіх моментів, у котрих, я поступив не так, як треба, я поступив не так як слід — я хочу тільки попросити у Вас вибачіння, а перш за все за те, що я не по прощавшись, одійшов! Ваша ввічливість дружня, тиха обвіяла мене настроєм таким привітливо весняним. А хоч даремно тужу я за чудом чаром за весною весна, Молода Пані! Ви справді нею видаєтесь! Прохаю тільки Вас, шановні, не зрозумійте мене хибно... В мене бажання лиш перепросити Вас за все зле і висказати: спасибі, ах спасибі Вам.

На сніжну білість паперу кидаю чорні стрічки, немов дбайливе мережання на білу, шовкову ткань. Стрічки ж ці — мої думи чорні а сніжно шовкова ткань — це Ваших душ екран.

*З дружнім привітом
і виразами правдивого поважання!
1921 р. (лист до панни Х.)*

КОХАНА ІЗЮ!

Швидко... швидко пересувається Ваш бистрий погляд, по рівнострійних рядах отсього мереження мислі... А срібні іскорки цікавості прискають, прискають у Ваших очах...

В той самий час незнаний автор отсього таємничого писання напружує ніжне павутиння... тремтяче проміння своєї інтуїції... І по невловимих хвилях етеру висилає його до затишної оселі, в якій Ви живете. Знана і Незнана. І те тоненьке павутиння уноситья і тремтить кругом Вас, як те бабине літо осінньою порою Це інтуїція бажає вчитати на Вашому обличчі вражіння, викликане отсими мережаними стрічками, і справді вчитує з Вашого обличчя і очей одно тільки велике здивування і запит: “Але хто це такий той непроханий інтруз, що вдирається безцеремонно у мою домівку”?

Хто це такий — я й сам не знаю; поки що не відоме мені його наймення! Знаю тільки, що дехто звав його Драйпунтом — інші знова називали Сфінксом, а ще інші— ще инакше звали. В кождому разі це один з тих многих, що серед безмежної пітьми буднів шукають папоротиного цвіту. І в суматосі тисячів таких самих, як він, уганявся за блудними вогниками, думаючи, що цвіт

папороти горить... Однак ці вогники гасли... зникли, заманивши його на бездоріжжя і понурі провалля...

Та коли настала жахлива година для рідного краю, так тоді забулось невпинне шукання і завмерла віра у папоротин цвіт. Замість примарних вогників криваві картини лізли перед очі. І повинню бився об груди стогін краю. А час ішов і дні минали, а серце вмерти не хотіло... Воно дрімало тільки... тліло...

І раз вечірною порою сидів він у своїй світліні на оксамітній отоманці і снував думи, як пильна ткаля чорну ткань... А тим часом блідий мандрівець на хмарах вплив понад гори... І повинь срібла по землі розлив — ехидний чарівних!... Та хвиля звилася в світлини — сріблиста хвиля... повинь ясна... А в зеркалі стіни напроти заграли блиски дивно злудні. Щось стрепенулось нараз в грудях і розбудилось серце знов... І знова гонить він за тими блудними вогниками в ночі... І знова вірить він у те, що десь там папороти квіт цвіте. Ця віра й повела його поміж обманчіві вогні за цвітом тим, що тільки раз горить у ніч під Купала. І там, блукаючи, забрів зненанька аж у Вашу хату під Ваші вікна.

1 січня 1923 р.

КОХАНА ІЗЮ!

Я поведу тебе дружньою рукою по твердому і кременистому шляхові життя, оскільки схочеш стати на його у купі зі мною... І розбиватиму по-нурі тумани і грізні хмари сірої щоденщини... і висловлюватиму всі й найдрібніші відплиски блакитного простору, що продираються крізь закриваючі одвічний Вогонь безмеж отруйні опари буденщини... та огортатиму Твою істоту ними, не мов казковою тканню... Оскільки схочеш і зумієш стати для мене тим чарівним і таїнственным вогником, що очищує і огріває...

І розкрию перед Тобою велику, споконвічну Тайну двох протилежних бігунів всесвітнього Буття, які проявляються у тій вічній і невмирущій тузі, чи стремлінню до злуки... До єдності... а все таки є многістю та протилежністю у невпинній зі собою боротьбі...

Я навчу Тебе видіти серед найчорнішої пільми ясні промінчики... найкращі із усього знаного проміння, які є в силі розпромінити нам душу в найчорнішу годину. Я навчу Тебе вичувати навіть і серед непорушної тиші найніжніші тони

та найінтимніші акорди, які можуть спрагнену гармоній душу напоїти незнаною музикою. Я навчу Тебе... оскільки Твоя істота виявиться чутким резонатором для моєї розспіваної душі.

1923 р. (лист до нареченої Ізидори)

ВИСОКОПОВАЖАНА ПАНІ ДОБРОДІЙКО!

Повинуючись наказові власного серця і розуму рівночасно — осмілююся звернутись до Вас з гарячим, для цілого мого життя важним проханням.

Упродовж кількох літ, а головню підчас кількох останніх місяців я мав нагоду пізнати блище Вашу доню Ізидору і набрати правдивого поважання для її небуденної індивідуальності. Рівночасно із тим розвинулась між нами взаємна симпатія і любов.

Під впливом одного і другого я прийшов до твердого переконання, що у спільному життю з нею я можу знайти своє щастя і вдоволення! При її допомозі я зможу знова духово піднятись, віджити і в літературній праці найти зміст життя і вдоволення!

Оттим то я і осмілююся отсе гаряче... сердечно прохати Високоповажану Паню Добродійку о дозвіл стати нам з ВП панною Ізидорою на спільний шлях життя.

На забезпечення нашої матеріальної егзистенції посадаю ренту і трафіку із щомісячним доходом понад 200 зол., а 25. ц. м. пішло моє добре заопінійоване подання о гуртівню до Варшави. Я певний, що її одержу і тоді доходи потрояться.

Леліючи в душі надію, що Високоповажана Пані Добродійка прихилить ся ласкаво до моєї просьби і тим робом причиняться до мого щастя, ожидаю ласкавої відповіді і остаю з глибокою пошаною!

Волощак Андрій.

Львів, дня 29 жовтня 1924. (лист до Кароліни Ваньо — матері майбутньої дружини)

КОХАНА ЖІНОЧКО, МОЯ ЛЮБА, ДОРОГА ДРУЖИНО!

І так перейшли ми в двійку глибокий Рубікон. Ген там... по той бік його залишили ми країну сподівань, ясних мрій, юних снів... залишили ми країну, молодості. І вороття туди нам уже немає, бо ми вже міст за собою, а хоч би і був міст — вертать не бажаю!!!

Одначе не все ми там залишили! Сподівання тихі, солодкі надії, мов скарб дорогоцінний ми

скрили у серцях і так переступали через Рубікон у нову країну... країну з'єднання двох істот і праці і змагань.

А скоро ми пригорнувшись тісно ... тісно до себе — з'єднаєм свої кроки у новій країні, на новій дорозі, то я вірю, що крилаті мрії, мов голуби білі затріпочуть крильми нам над головами!

Моє Любе, Кохане Ізятко, так мені дивно... сам себе не пізнаю? Але гарно мені на душі в тій новій країні. І від раннього ранку я духом при Тобі. Бажав би я, щоб Ти не вертала духом у минуле, щоб Ти не звертала свого погляду туди так, як я не звертатиму! Маю надію, що так буде! І будням і святу ми повинні надати, ми мусимо надати глибокий і гарний зміст і в тому щойно наші душі зможуть знайти себе, з'єднатись і злитись в одну, нерозривну цілість!

Я тремчу на думку про Твою перевтому, Ізочко, Ти мусиш дуже уважати на себе: не говорити забагато, не гонити, не спішитись. Нехай все й валиться, щоб тільки Ти була здорова! Непокітимуся. Тобою аж доки не одержу якусь вістку від Тебе. Під фізичним оглядом я чуюся зовсім добре; і духовно чуюся також добре і спокійно, якби тільки не побоювання за Тебе!

Раненько, ах ні, не дуже раненько, бо аж о 10 год. був у капітана з подякою за їхню присутність

на нашому вінчанні, передав їм тортик, перепакувавши його в чистенький папір. Хвалили наше вінчання: багато було людей і моя жіночка дуже гарно виглядала! Капітан написав вже до Кракова, щоб висилали мені пенсію за грудень, та щоб відтак і дальше висипали. Зараз по обіді піду по свідоцтво вінчання і здається вишлю його доручено до Кракова., бо шкода видавати 15 зол. на дорогу. Впрочім тут буде майор і звідси вертатиме у Краків, то він полагоди́ть справу, себто щоб скоро висилали пенсію як жонатому. Наприкінці ще хочу додати, щоб Ти... щоб ми позабули всі більші і менші колючки і рани, які тут то там свідомо, чи несвідомо поробили й собі взаємно, але зовсім, зовсім викинути і найменшу згадку про їх із наших душ і хай і дні, і те спільне наше життя, що прийде, буде чисте і біле, як незаписана сторінка Дневника, щоб на ній писати було можна, щось кращого, як колючки. Мое любе Ізятко, па! Пиши скоро і правду як маєшся!

Цілую свою жіночку ніжно-ніжно!

Твій по серці і вже по закону

Андрій

24 листопада 1924 р.

14.VI.995

Рохана!

Листа здарта. зрафт

би кі кою тја самостіи ниста

Миросіи

До мисіи тја стіи

от а нра мисіи тја стіи

Ліпки тја стіи

КОХАНА ІЗЮ!

Забагато хочу написати, а тут машина не хоче писати так скоро, як мені треба. Тому думки мішаються і розгублюються. Але написати треба хоча що згрубішого.

Найперше каже Мірися, щоб Ти не писала багато, як Тебе руки болять. Напиши, чи чуєшся добре і чи краще, як вчора і це буде досить.. Чи не маєш часом гарячки? А може б передати Тобі андрутового торта? Може вільно вже дещо їсти. Посилаю дітей з Фенею, щоб купили Тобі власноручно помаранч, а це щоб трохи пройшлися. Трудно вигнати їх з хати. Передаю Тобі картку від добрих Кланів.

Ми даємо собі якое раду з усім і нема потреби журитись Тобі нами. Тьотя заглядає до нас. Олекса також Діти досить, чємні.

Значить було б усе гаразд, якби знаття, що Ти перескочиш щасливо оте небезпечне провалля. Напиши небагато. Два слова — чи краще чуєшся, як учора? А як виглядає малє створіння?

Прийшла мені думка, що можна б дати наймення Галя, Гальшка. Що Ти на те? Шкода, що так багато, понаварювала понапікала, а сама не їла.

Потішаюсь надією, що на другі Йорданські себто свята будеш з нами, вже поїдати. Цілую Тебе. Па, нехай здоровля сторожить усі хвилини Твого побуту там.

Андрій, 8 січня 1937 р.

ДО БРАТА КОСТЯНТИНА

Щодо відомої Тобі справи — то мушу знова. сказати, що якраз там, де найприкріші нетри треба крепких ніг якраз там, де найтемніша пільма і туман треба бистрих очий, якраз там, де найотруйніший чад і дим — треба здорової, та твердої голови, бо слабі ноги із нетрів не вилізуть, бо слабі очі не помічають пільми і сліпнуть до решти, бо нетверді голови зачадіють швидко і в диму отруйному заснуть навіки! Знай, що в ясну днину не тяжка дорога і не велика заслуга тішитися сонцем у погідний час, але йти до сонця і шукати його у час хуртовини, у час бурі, громів — от це то й є діло, от це є геройство!

Тому хоч як важко бродити серед смердячого гною, то все-таки треба з затисненими зубами працювати над тим, щоб прочистити повітря.

2 вересня 1925 р.

ВЕЛИМОВНА ПАННО АННО!

“Буває іноді старий не знає сам, чого зрадіє і серце когутиком запіє”... чи як то там у поезії — написано. Оттак буває деколи і так, що сидиш і мовчиш і мовчиш та сидиш цілими довгими місяцями і ані поезії ніякої не зліпиш, ані навіть ніякого листа не напишеш, хоч колись слово кірцями сипало ся, листи кілометрами писалося. Нема ради. Мабуть вигас уже і той невеличкий вулканчик, то десь там у моєму серці, чи в печінці горів. Бо так, як справа виглядає не тільки він уже не горить, але й навіть і не куриться... Ех... ох! Навіть і не куриться. Та буває деколи, що хтось, чи щось штуркне його чимось, та добре і тоді щойно пустить... він знова малесенький димок, та попелу трішки. Он той то димок, таї попелу трішки — це ті листи, що десь-колись комусь у руки попадуть. Отже, нюхай димок та збирай попелицю, Грицю!...

Є десь на світі така одна (а може й більше) пані, що уважає, що кожний чоловік повинен слідкувати пильно, чи і коли і хто уродився, і коли то хрестився, щоб його підкадити, та підмастити, щоб він борони боже не взяв, та не

загнівався. Але сталося так, що одного літа забула на смерть про календар он тая кобіта. А як забула про календар, то забула і про хрестини, чи уродини, чи пак наперед про уродини, а потім уже про хрестини. Якже ж Тобі відомо то липень і серпень мають для декого повно таких повно фатальних днів. Та як колись то ця жіночка заглянула у календарчик, та побачила, що усі хрестини, та ще й уродини прогавила, то аж за підстрижену голову схопилася... Якби так на мене, то я б нічогосінько собі із того не робив. По-перше: ніяких уродин, ані хрестин я не признаю... по-друге: Як уже хтось був такий дурний тай уродився, то краще йому того дня і не пригадувати. Я наприклад – волів би був уродитися яких п'ятдесят, або й сто літ назад... Тоді я на певно був би великим поетом, бо такі вірші; як я пишу були б мабуть викликали тоді на нашім загумінку захоплення, а може навіть і сензацію. Або...

Хотів би я вже народитись за яких сто, або двісті літ. Оттоді було б цікаво поглянути, як, або й самому полетіти, як люди птахами літають у воздуху, рибами гуляють в поморських глибинах, ракетами по Всесвітньому просторі мандрують, електрикою дітий родять, щоб не мучились, спинками від маншетів радіо й телехвонують.

А родитися тепер, коли людина-звір другу людину-звіра загризає це не тільки зовсім неінтересно, але навіть може бути й боляче. От же всякі іменини та уродини — дурниця, а так нічого не вдієш.. Живеш тепер — про теперішнє й думай!..

9 серпня 1930 р.
(лист до сестри дружини)

ДОРОГІ НАШІ! ДОРОГА РОДИНО!

Сіє з неба... посипує... ой, чи сито, чи корито... Дмуха вітер, похлипує, раз нагально а раз окрито. А мороз убув штиблети і поскрипує, моспанку. Тут то там шпигне штилетом в ушко, в носик, чи катанку.

Коли б можна сійбу з неба змісить у срібній мисі, в нас не були б худі ребра й ми не були б рано лисі. Коли б можна вітер взяти за розпатлані вусища... та на вражу рать нагнати... хай же дмуха, хай же свище... Коли б можна з морозяних чобіток зробити капці, то з нагоди свят різдвяних подарив би якісь бабці.

А що миса не міситься... а що вітер аж біситься... а мороз щип, щип за вуха, — сядь тай плач...

та в пальці хухай! Та я хоч сиджу, то всеж не хухаю, бо сьогодні в нас досить тепло. Зате вчора примерз так у бюрі, що вже сьогодні сверблять мене пальці ніг, себто — відморожені. А морозець росте та підростає ... може вже незабаром покличуть його до війська, якщо він німець, або до праці в Німеччину якщо він, іншої породи. Якщо віє з заходу — німець, якщо зі сходу, то якийсь Славянин.

Але тому, що таку велику і глибоку хвилосо-
пцію трудно буде Вам зрозуміти, почнемо глаголати зрозумілим язиком. Отже, засів я до писання якраз в останньому дні різдвяних свят, а саме на Йордан, а слід же було написати бодай день-два перед Святим Вечером. Та писати в бюрі трудно, а дома ще трудніше. І так поплили собі дні за днями аж доки, новий рік не надбіг. Між тим може таки щось за-
подіялось там у Вас, тай біля Вас... А в нас нічого такого над звичайного нема. Я, цілий день пробалам-
кую в бюрі. Дора смикається в бюрі, як підскубана гуска на вітрі. Тут віритель підскубає, там — пода-
ток надгризає... Здолу стужа щипле в ноги, зго-
ри нагляду облога: наглядає уряд — "варта" чи в порядку торгу карта, чи товар не вище цін: кекси, торти, чай чи хрін.

Діти трохи в школу ходять, там перерви зчаста, бо із топливом щось тее... й там бракує його теж.

Поки що їсти маємо ще що і як досі можна витримати. Правда, припаси наші розприпасуються з дня на день. Нових не докуповується. Барабольки чи картопельки мається ще досить і може найближча весна не буде така голодненька як минула. Минулої весни мріялося тільки про те, щоб добитись якось до такої хвилини, коли буде можна дати дівворі стільки їсти, скільки їхні шлунок просять, тай самому попоїсти вволю, а сьогодні думається про те, щоб чим скоріше дочекатись тепла та не тиснутись в одній кімнаті та не корчитись від холоду, та довести хату до якогось ладу та порядку. А то сидимо усі в спальні, бо тільки її опалюємо; тут їмо, тут спимо, тут вчимося, тут граємо. Донедавна Мирося вправляла в їдальні, бо там стояло п'яніно і так повідморожувала собі пальці, що аж утворилися піхури на чиколонках. Перед тижнем упхали п'яніно до спальні і тепер не мусить вона костеніти при своїх щоденних музичних б'ім-бамках.

Та свята зимонька дошкулює не тільки дома, а не менше і в крамниці. Там крепенько примерзає Дора зо своїми співпрацівниками. А що колись мала запалення суглобів, отож тепер доводиться їй не раз таки добре поійкувати, а головно вночі. Інша справа, що довгий час ходила вона в дуже драгтивеньких мештиках, снігівців не

було. Були такі, що я давно збирався їх викинути на смітник. Але стає чимраз холодніше я бачу, що не переливки. Нічого нікому не кажу, а витягаю наполовину зогнілі, та рознесені снігівці з лазнички, заносу до т. зв. вульканізатора, плачу 80 зл. і по чотирьох днях вони виконують свою професійну службу на радість Дори. Може бути, що інша панія може б і не дивилась на них. Воліла б мерзнути, та вже ж якось парадувати. Та Дора не така... Не дбає про те, хто що думає і зрештою сьогодні вже й пані навчилися не перебирати в строях, хоча і пишні строї ще не перевелися.

А з тими строями взагалі поганенько, а особливо в нас. Яросьо не має якихсь людських штанів, Ігор носить пошарпану маринарку, а Дора... але що будем балакати про те — Война. Коби не стало гірше. Це все, що тепер є, — можна ще витримати.

Ну та про себе і нас написав я мабуть досить. Напишіть тепер Ви дещо побільше про себе: як святкували, як зимуєте; що з Грицем, що з Іваном, як мається Марія, чи не погіршується? Ну і взагалі про село і про всякі речі понаписуйте, щоб раз, але гаразд.

Ще додам, що ми святкували не зовсім найгірше: була ялинка, були пиріжки, були голубці, була й кутя, хоч, що правда, до пшениці додали

трохи пшаницької логози, щоб мати куті піддо-
статком, кутя була дуже добра. Значить можна
кутю робити і з грубшої доброї логози.

Та пора кінчати. Не баріться з відповіддю
і будьте всі здорові.

*Андрій і прочі.
січень 1943 р.*

ДОРОГИЙ КОСТЮ, ЮЛЮ І ЦІЛА РЕШТА

*Їздили в Білорусію, де Ігор (син), відбував по-
карання як військовополонений.*

Мені здається, що я останній писав до вас, а Ви
не відповіли. Припускаю, що Вам прибув ще один
член родини і тому не маєте часу на такі дрібни-
ці, як листи (народився син Василь). І мені прибув
також один член родини, але такий, що має вже
нівроку дев'ятнадцять років. Ми їздили до Ігора 23
березня, а 23 квітня він приїхав несподівано вже
до нас. Яка це велика радість для нас — можете
собі уявити. Він ходить уже на підготовчий курс
політехніки.

*Андрій.
Старий Самбір, 1946 р*

ДОРОГЕ ЗОРЕНЯ-ПТАШЕННЯ!

Чи ти випало з гнізда, чи на власних крилах вилетіло, — все одно по той бік Карпат опинилося. Якщо випало з гнізда, — буде Тобі важко, а, як чуєш крила уже за плечима, то плаї карпатські легко промандруєш. Хоч вії верховинський кучері розвіє, а сонце з блакиті обсмалить обличчя, та пахощі хвої, і шум, і задума про чистятя легені і кров молодую і виметуть звідти львівське повітрище, і барвами сонце спливе на обличчя.

І маю надію, що ці Твої мандри, хоч може й не-легкі, та будуть корисні, і знань призбіраєш і сили прибуде. Коли б моя юність була теж такою, — ой скільки чудових моментів прожив би. Тоді тільки панство по горах гуляло, а люд верховинський знав голод і злидні. Часом вибирались на прогульки в гори і учні, студенти, та тільки багаті.

І от закортіло і мене сараку, сина бойка бід-няка спід Магури, спробувати й собі цього щастя, що тільки для багачів було. В 1910 р. дав мені батько 20 корон австрійських, і маючи таку “суму” в подертій кишені, пішов я з това-

ришами мандрувати в гори. Був на Закарпатті, був і на Говерлі, був і у Ворохті, в Дорі, у Яремчі... Жили як попало: сонцем та повітрям, з-під кущів грибами; соком малиновим, бриндзею гірською, що нею нас гостили пастухи на вершинах, на піднебесних полонинах. Буква букву доганяє, щоби думці форму дати... І вчарована у форму, — лети, думко, за Карпати. Перелинь шляхами тими, по яких колись пройшов я. Нині там усе в цвітінні, а було там безголов'я. Пан шинкар та піп з кропилом мали поле, ліс і гроші. Гуцул пас чужу отару, лупав, камінь з Мармароші. Тоді наймитом був гуцул і знизу і на вершині, а сьогодні — він господар в неосяжній Батьківщині.

Край Мукачева є замок: старі мури, каземати, на вежі — може ще й нині — кам'яний орел крилатий... Мов летить на Схід зібрався тай змінивсь в бездушний камінь...

Твій Тато.

Львів, 26 червня 1953 р.

(лист до дочки)

ВЕЛЬМИШАЇОВНИЙ І ДОРОГИЙ ПЕТРЕ ЙОСИФОВИЧУ!

З чого починати своє так ганебно запізнене писаннячко до Вас? Не знаю. Все ж таки — хоч надто пізно, прийміть від мене якнайпалкіші, найсердечніші поздоровлення і побажання з нагоди Вашого сімдесятипятиліття. Міцного здоров'я, незгасаючого творчого горіння і снаги хочеться мені побажати Вам, Дорогий Друже! Мені дуже соромно, що не привітав Вас належний час, але навіть за Ваші сердечнодружні бажання мені — досі не подякував. Якщо можете... пробачте мені. Я ж сам безмірно Вам вдячний за Вашу ласкаву пам'ять про мене, за Ваше постійно дружнє відношення до мене.

На своє виправдання всіх моїх прогріхів можу сказати тільки те, що в місяці серпні і на початку вересня я був у свого брата у Старому Самборі і в рідному селі у Мшанці, себто: в наших прекрасних горах Карпатах. Там влаштували мені учителі і школярі тамошньої середньої школи “ювілейну зустріч”, яка дуже мене схвилювала.

Кажучи правду, я втік із Львова в Карпати, щоб “вив'юнитись” від нових, чи поновних юві-

лейних “церемоній”, та замість того і в Мшанці і у Львові вони, хоч і спізнено, все таки мене наздогнали. Міське Товариство Сліпих у жовтні, а Спілка письменників – 4 листопада. Товариство сліпих квітами і прекрасним концертом Народної капели сліпих бандуристів, а літератори дуже щирими, схвильованими і хвилюючими вітаннями зробили мені велику... велику несподіванку.

Те все пережити було дуже приємно й радісно, але...

При тому є одне гарненьке... але... У Вас, дорогий Петре Йосиповичу, того “але”, як я, читаючи Вашу автобіографічну повість, чи роман..., не знаю як назвати, переконався – немає. Прекрасний твір, цікавий твір. Як бачу, Ви розміняли свою четверту двадцятку свого віку не на дрібну, мізерну монету, а на повноцінний твір. Значить, є ще снага... є “порох” в Вашій літературній “порохівниці”. Пробачте мені ці немудрі стилістичні, чи мовні “викругаси”.

А в мене тому є оте “сіреньке але”, що всі ті прекрасні ювілейні привітання зустрічають мене у момент, коли я не маю певності, що їх можу виправдати своєю дальшою творчістю. І мої фізичні сила і мої домашні обставини і “наслідки” мого воєнного “геройства” в великій мірі обезсилили і обезсилюють мої творчі можливості.

Та найбільш завдає мені клопоту і утруднює працювати моя старечо-склерозна пам'ять-ледащиця. Хтось, чи щось перерве мені писання, і коли повернусь до своєї машинки, вже не пам'ятаю, на чому зупинився. А і доводиться пускати когось у "свята святих" своєї душі, в якій народжується щось іще може і поганеньке і не зовсім сформоване, або нездоланно сформоване. Буває й годинами намагаюсь пригадаги собі недокінчену думку і часто насилую, чи пересилою себе, не маючи іншої ради, кличу переважно дружину, щоби прочитала недописане. Оце-ж то та склерозна пам'ять. дозволила мені написати на попередній сторінці: "читаючи Вашу повість...", а ось тепер пригадав собі, після довго надуми, що ми слухали уривки Вашого твору в радіопередачі. Закінчуючи мій лист, складаю Вам якнайсердечніші спасибі за Ваш цінний для мене лист і дружні поздоровлення та побажання. Дякую ще раз за все. Бажаю Вам міцного здоров'я і ясных сонячних творчих днів, місяців і років для добра і слави нашої української літератури!

30 листопада 1965 р.

(лист до Петра Панча)

ШАНОВНИЙ ПАВЛЕ ГРИГОРОВИЧУ!

Зустріч з Вашою поезією завдячував я Васи-
леві Бобинському, що звернув мені увагу на вашу
надзвичайну музу. І тоді я став вивчати Ваші вір-
ші. Я вивчив на пам'ять усю збілочку. Коли позна-
йомився зі своєю дружиною, похвалився перед нею
знанням Ваших віршів. Вона дуже любить поетичне
слово і ця зустріч нашого захоплення Вашою непов-
торною музою довела нас до дружби на все життя.
Так що Ви, дорогий Павле Григоровичу, справжній
наш сват.

Хотів би я ще звернути увагу на одного незви-
чайного поета. Це Володя Забаштанський, молодий
студент київського університету. Він без рук і без
очей... Його муза така незвичайно свіжа, прекрасна.
Я дуже бажав би, щоби Ви поцікавилися цією лю-
диною. Це щось надзвичайне. Людина зовсім не
бачить, слабо чує, зовсім не має рук. А творить
просто чудеса! Очевидно, що редактори не
все хочуть і можуть друкувати, що він напи-
ше. Але коли б Ви захотіли його послухати — щось
небуденного!

Кінчаючи своє писалище, бажаю Вам нових здобутків у новому знаменному 1967 році. Бажаємо ми обоє якнайбільше радісних днів, милих зустрічей і доброго крепкого здоров'я, щоби Ваша муза могла процвітати так, як досі. Хай сповниться все, чого бажаєте.

*Тисну Вашу руку
міцно по-українськи,
цілую.*

*Волощак Андрій.
28 грудня 1966 р.
(лист до Павла Тичини)*

ШАНОВНИЙ ТОВАРИШУ СУХОРУКОВ!

Ще 4-го січня Ви повідомили мене про те, що мій вірш "Зустріч" був поміщений в співанику "Хвилі співучого моря" в обробці Литвиненка.

Рівночасно Ви вислали для заповнення "Регістраційний листок автора". Я сам не бачу, а мої "секретарі" десь запроторили цей листок, так що будь ласка виповніть його самі.

Наскільки я знаю, то з моїх віршів на ноти поклав композитор Ярославенко "Пісню про мир" ("Гримить, гуде...").

С. Козак “Не знав я рамен твоїх ласки”, Колесса “Ялинонька”, “Молодь за мир”, Аржанніков “Дзвонять солов’ї”, Литвиненко “Зустріч” і Б. Бібік “Акварелі”.

ДОРОГИЙ ЗЕМЛЯЧЕ!

Добре, що обізувались нарешті. Думав, що мій лист не знайшов Вас, або щось інше трапилось із ним.

Ваші вірші прочитали мені і загальне моє враження від них позитивне! Перш, що кидається в вічі: це короткість віршів. У двох-трьох строфах Ви конкретизуєте свою думку і це дуже добре. Як критика звичайно вимагає. Словам повинно бути тісно, а думкам широко! Це одна з найважливіших вимог до поетичної творчості. Друге, що притаманне цим віршам — це уміння думати поетичними образами і це теж — можна сказати — найважливіша якість поетичного слова. Про цю якість говорять строфи з першого вірша про ліс, з вірша про дощ, тюльпани. Дуже цікаво й гарно схоплено поетичний образ про райдугу. Зате вірш про думки, які ходять, чи як там, забув, по планеті (пам’ять у мене вже, на жаль, стареча) і непоетичні і неглибокі. Якщо хо-

тіли б “філософствувати”, то треба багатенько ще думати, читати і працювати над собою.

Мені трудно в листі сказати Вам й обговорити докладно про кожний рядок, про кожний поетичний образ і про недостачі. Якби трапилась Вам нагода бути у Львові й зайти до мене, то можна б було тоді поговорити докладніше про все.

Хочу вкінці знову сказати, що Ви повинні багато читати і працювати над собою, серйозно ставитись до своєї поетичної роботи, щоб не казати високопарно: “творчості”, бо віршування — це робота... це праця, праця шліфувальника кожного слова, кожного рядка і кожної думки!

Працуйте, пишіть. Бажаю успіхів!

З дружнім товариським привітом!

Андрій Волощак

5 червня 1965 р. (лист початківцю)

ДОРОГА МАРІЙКО!

Добре, що нарешті зважилась дати про себе вістку. Не знаю, як почуваеться на тій роботі... Задоволена з неї, чи не зовсім. Я вже не пам'ятаю, які Ти мала плани і яку роботу тоді, як приїхала до Львова.

Ось мені здається, що Ти працювала тоді в торговельній мережі.

Я радий, що перейшла на так звану “культурно-освітню” роботу. Вона може не дуже поплатна, але дуже потрібна і благородна. На селі... особливо.

Якщо мається для такої роботи охота, здібність і зацікавлення книгою і друкованим словом взагалі — то це не тільки дуже потрібне завдання, але й почесне!

Головне в тій роботі власне зацікавлення і вміння зацікавити книгою інших, створити при бібліотеці окремих читацький гурток для спільного читання й обговорювання прочитаних книжок, газет чи журналів. Є ж такі цікаві книжки й журнали, що варта їх мати в бібліотеці і, читаючи окремо й гуртом, захоплюватись і набирати знань і відомостей про різні проблеми з життя народу суспільства і людства взагалі, науки, політики, економіки, природи і т. п.

Не знаю, чи в вашу сільську бібліотеку потрапляють цікаві українські журнали, напр. журнал “Жовтень”, “Наука і природа”, “Наука і суспільство” та інші. Та про ті всі справи поговоримо тоді, як приїдете з товаришем до Львова.

Отож приїжджайте до нас у зручний для Вас день. Чекаю Вас і поки що пересилаю Вам поздоровлення і дружній привіт!

Андрій Волощак.

18 грудня 1967 р.

ВЕЛЬМИШАНОВНИЙ І ДОРОГИЙ ТОВАРИШУ ГЕОРГІЮ..!

Слід було вже давно написати Вам кілька слів, але з уваги на те, що сімейні справи носили мене з одного місця в друге, щойно сьогодні зібрався я перекинути Вам кілька слів.

Найперше хотів би я знати, як Ваше здоров'я, що нового чувати у Вашій редакції і взагалі у Львові. Цікаво, чи Ви робили вже щось з нашою поемою. Якщо є у Вас щось нового, я дуже радо привітав би, щоби порівняти зі своїм. Якщо можете, будь ласка, перешліть.

В нас тут досі майже не було погоди, тільки декілька разів можна було купатися, що я а великою приємністю робив. Сьогодні, мабуть, теж буде погода і тому не хочеться забагато часу тратити при машині.

Я їздив на зустріч з молоддю Турківського і Старосамбірського районів, а теж з піонерами в Торчиновичі, був теж в Долині, Станіславської області. Жду Вашої відповіді, щиро вітаємо Вас ми обоє.

1975 р. (лист до Георгія Книша)

МІЙ НЕЛУКАВИЙ ДРУЖЕ!

...Коли б Ти знав, як я втомилась, який хаос поміж думками, яка зневіра до життя, то Ти б жалів мене — я знаю певно — і до грудей би притулив і, нахилившись, Ти б таємно мене у світ казок завів. Бо я сама здаєсь заблудила і замість красного знайшла таке погане і брудне, в душі ж за-вмерло навіть те, що я любила.

Колись!! Ти тямиш — я сідала у ніг Тобі і одну з другою спітала в вінок небесний всі пісні — гладила руки Твої ніжно і усміхалася розкішно... неначе в сні...

Ну а тепер?! Марець, ляпота, скрізь болото, самотність, нуди, холод всюди, минув карнавал — я вмираю, і все-таки гуляю, гуляю до кінця! Повінь — амінь!

Ха! Ха! Ха! І у Марусі починає вилущуватись парадний футурист, а може динаміст, а може нігіліст ну, що з мене властиво є чи там буде? Скажи по правді, Друже, або краще не говори нічого і слухай даліше мовчки. Бо я хочу розказати Тобі цікаву новину, а властиво не так цікаву, як смішну, то не смішну, а впрост спазматично-

комічну! Бійся Бога, Андрію, не морщи чола: не задержуй віддиху у грудях... бо я... чомусь лякаюсь!

Я хочу, щоб Ти сміявся так, як я — до сліз!! Я хочу, щоб душівся зі сміху так, як душуся я тепер. Не віриш? Клянусь Тобі, що ще ніколи мій сміх не був такий дзвінкий і страшний, як ось у цім місці. Бо маю вражіння, що заложено мені його щораз сильніше і кажуть сміятися, радіти. неначе тому, що не пам'ятається від щастя! Ну смійся ж і слухай: Я виходжу заміж! Факт — дійсний факт. Шлюб 22 квітня. Іду за Мирона Дубляницю! Правда, цікаво?

Я буду рятуватись. Чи зможу, не знаю! В кождім случаю в тижнях буду у Львові — побачимось і я розказувати буду багато. Ти мимо того відпиши сейчас довгого листа. Чекаю нетерпляче.

Здоровлю Тебе і прощаю.

Маруся

*1915 р. (Маруся Ліпинська повідомляє,
що виходить заміж за іншого, проливає
крокодилячі сльози)*

ДОРОГИЙ АНДРІЮ!

Я дуже зрадів, як одержав листа від тебе, тому, що вже забув коли мав якусь вість від тебе. Переписка наша якось так мимоволі перервалася, та відтепер може будемо частіше переписуватися.

В мене тут не зайшло ніяких змін, відколи ми почали писати до себе з тим винятком, що перше ми жили в Манчестері, а тепер в Кембріджі Масс коло Бостона.

Ми так робимо, як нам ліпше виходит, як забракне способу до життя там де жиємо, то ми збираємося в таке місце, де можна роботи дістати і ані трохи не дбаємо, чи не буде хтось сміявся.

Нам не тільки треба на життя, але і на школу і ті гроші мусимо постарати же би змо мали з-під землі видерти.

Ми і звідти незадовго будемо ся забирати до Провіденс. В осени вже й другий син піде на Університет — то ми думаємо що по-дурному було би нам ту самим сидіти і платити дубальтово, там і ту. Там будемо платити тільки в одному місці.

Здається вже наша та судьба, що не можемо в однім місці стало сидіти. Як покінчат школи, то я буду був ся дуже щасливим.

Я нич ся не здивував, що Ти ся одружив — тому що Ти до мене писав ще в 23 році, що мислишся женити, і я дуже рад, що ти дістав таку образовану жону.

Я певний, що при такій жоні Тобі біди не буде.

Щасного і приемного життя Тобі і Твоїй жоні ми від серця бажаємо. Я дуже рад, що отець і Мати ще добре тримаються та що всі вдома здорові. Як си пригадаю дім, то так...

Cambridge. Mass

10 серпня 1927 р. (лист від брата Григорія з Америки)

ДОРОГИЙ ПАНЕ!

Прошу вас купіт і пришліт мені дві книжки: Кобзаря в німицькій мові такого як я раз у вас видів і *Praktische Grammatic der Ukrainischen Sprache*. Цю книжку я також у Вас видів.

Здоровлю Вас щиро і сердечно, гаразд!

Федьо.

Р.С. Читальню відбудувати не мож, бо не мож дощок дістати. На селі порядки не поправилися.

Жиди багатіють, піп використовує людей у всякий спосіб, а школа підупадає. Читальню хотіли би знищити з лица землі. Сумно, дуже сумно.

Люди живуть насліпо. А в Галівці жид школа будує, бо люди не хотять. Чи не сумно? Відпущайте, пане, що таких марниць наплів.

Лист від односельця

1930 р.

ДОРОГИЙ ТОВАРИШУ!

Є речі, які часом видаються такі легкозрозумілі, що мимохіть дивуєшся, як то другі до того не догупалися. Проте справа не така проста, коли, наприклад, доводиться поставити перед цими людьми вимоги, як іноді тяжко їх сконкретизувати й як тяжко сказати те, що хочеться сказати. Таке й з моїм відношенням до Вашої останньої поезії, яка по формі своїй виявляє величезний поступ із попередніми.

Але саме в цій гарній формі її політично-суспільний огріх. Це, скажімо, скомплікована, складна символіка. Виразніше кажучи, вона для масового читача незрозуміла й тому не може відіграти тієї ролі, на яку заслуговувала б, хоч би з уваги на поетове натхнення і талант.

А втім, це справа світогляду, який не змінюється в днях, ані в місяцях. Ми до світогляду звикаємо, він же до нас, а це триває довше. Я особисто схиляюся щораз рішучіше до реалізму, до реалізму у всіх ділянках мистецтва.

А реалізм — це простота, а простота, нікуди правди діти, найтяжчий гріх у мистецтві через свою прозорість, за якою нічого не сховаєш і все покажеш, що думаєш, що кажеш, що маєш, що даєш, що вмієш. Не нехтую поетичною ділянкою, навпаки, вважаю, що для неї золоті часи, тільки б струн золотих, що золотили б наше буденне і водночас таке небуденне життя, які б нашою буденною мовою оспівували б наше життя і в буйних, у невибагливості вибагливих піснях про революцію тим, що її робитимуть, що її робили б з цією піснею на устах. По-моєму, найближче майбутнє за епічно-ліричною піснею (як наприклад “Гренада” Светлова), а “піснею”, бо вважаю, що саме в музиці, в пісні знайде в майбутньому поезія своє доповнення й передумову свого розквіту.

Збираєтеся їхати кудись на літо?
Хочу Вас просити позичити мені роман
Селіна “Подорож до краю ночі”.

Здоровлю щиро
Я. Галан
17 травня 1934 р.

ДОРОГИЙ АНДРІЮ ВАСИЛЬОВИЧУ!

Чи не виступили б Ви про перспективи українських кадрів на 2000 рік? Крапля довбе камінь (хоч і дуже повільно часом). Народ без мови — що тіло без душі. А де от інтелігенція 40-мільйонної республіки?

Лише боротись — значить жити!
Здоров'я Вам, творчих радощів!

*Щиро Вам, Юрій Назаренко
Київ, 10 липня 1950 р.*

ДОРОГИЙ ТОВАРИШУ АНДРІЮ ВОЛОЩАК!

“Хай іще довго-довго шумлять над мудрою Вашою головою блакитні карпатські смереки, з любов'ю оспівані Вами!... Життя Ваше незвичайне, героїчне. Прийміть од усіх письменників України найщиріші вітання, найдоземнішу шанобу й повагу — так у Києві рихтують до Вашої дати зичливе слово.

І од мене – сердечні побажання здоров'я Вам, дружині, молодшій генерації. Творчих радощів! З приємністю згадую Вашу родину, де восени 1958 року я мав змогу ближче познайомитися з усіма.

Чи у Мшанцях, Старосамбірського району є при школі або клубі історико-краєзнавчий гурток? Ми пишемо туди: як до століття Лесі Українки, Василя Стефаника, Леся Мартовича, Філарета Колесси, Агетангела Кримського, готується, чи є у постійному асортименті у книготорговців.

*Юрій Назаренко
Київ, 1960 р.*

ДОРОГИЙ АНДРІЮ ВАСИЛЬОВИЧУ!

Радіємо, що Вашого вірша “Страдний день” надруковано 1 серпня в московській “Литературной газете”. На оту споконвічну, от Гесіода, мирну картину хліборобської праці читач зверне увагу саме в сорок п'яту річницю початку першої світової війни та замордування мілітаристами Жана Жореса. Спасибі й поетові, й газеті! І зі Львова.

От би ще раз людям, які піклуються про розвиток мови Шевченка-Корнійчука-Яновського і в ХХІ столітті підтримати мовознавчу дискусію

в київській “Літературній”, де в липні виступили Олександр Ільченко, Максим Рильський, син знищеної беріявцями керівника кафедри української літератури 30 червня 1941 разом з усією кафедрою університету імені Тараса Шевченка, Русанівський. **ЩИРО ЗИЧУ ЗДОРОВ'Я РОДИНІ!**

*Зичливий до родини Волощаків
Юрій Назаренко.*

**ШАНОВНИЙ ДОРОГИЙ ТОВАРИШУ
АНДРІЮ
(НЕ ЗНАЮ ПО-БАТЬКОВІ)!**

Я захоплена Вашим віршом “Овідієві”. Я дуже люблю і все цікавилася античною літературою і багато читала, що могла знайти в перекладах німецьких та польських — на жаль, в оригіналі не доводилось, “неписьменна”. А ще довгі роки я близько живу з професором Біликом. Він же експерт у цій ділянці. Овідія я спеціально любила. Його вигнання все дуже зворушувало. Мені цікаво, чи лише його вигнання було тільки в тому, чи може ще в іншому місці. Мене все інтригувало, чому в наших Кутах є гора Овідій! Старалась я довідатись, але годі було. А однак, чомусь його

ім'я остало і на Україні — в Кутах. Чи не був він і в Кутах тоді на вигнання. Римська імперія сягала в наші землі. Як Ви прекрасно висловили причину його вигнання: “за мудрість співця, правду серця і уст, вільний спів лункодзвінної ліри!” Спаси біг Вам і Вашій музі за Ваш спів! Ваша поезія, це від України квітка на могилу цього видатного поета світу! І як Вам не дякувати, як не поклонитись Вашій Музі, Вашому золотому перу!

Чи у Вас весна вже манить своїм подихом?

У нас вже перелітала... Махне крилом і пропадає. Дрочиться, сніжком сіє... Але від нас вже не відійде. Я, правда, люблю осінь, не весну, але що зробиш — весна мусить бути так в році, як і в житті!

А однак, настрої весняні дзвонять срібними дзвіночками в душі...

Ой, як співають солов'ї! Колишуть смуток люлі... люлі... фіалки пахнуть, пташки співають, комусь то долю кують зозулі, цвіте черемха і пахнуть бози, земля прибралась у все зелене.

Правда, цього всего нема, але — буде!

Я це вже все бачу очима душі.

Товаришу Андрію, стискаю Ваші талановиті руки. Бажаю, щоб Доля мережила ткани Вашого життя, позичаючи красок в райдуги!

Ольга Дучимінська
5 березня 1961 р.

P.S. Дорога, шановна товаришко Ізидоро!
Ви Весталка огнища творчості свого Друга,
а нашого улюбленого Поета Андрія! За це Вам від
нас, а зараз від мене, поклін і подяка.

Дуже жалую, що не була у Вас. Ви зна-
ете, я все любила до Вас заходити. Так відчував-
ся подих небуденності, чогось, що бадьорить дух.
У Вас все було цікаво! Пам'ятаю, Ви жили на
Війтівській. Мені дорікали, що я ходжу до комуніс-
тів. Але я все любила йти, де відчувався прогрес,
свіжий подув, щось нового! І в тюрмі я мріяла про
Вашу хату!

ШАНОВНІЙ ПЕРЕПЕЛИЦІ І ПЕРЕПЕЛЯТАМ

(а якщо Перепіл вернувся з “далекої експедиції” то
і йому) шлемо привіт із-над Дніпра широкого, в сині
води якого раз або двічі в день поринаємо, щоб
нейтралізувати палкі обійми Сонця, яке щодня на
протязі кількох годин посилає нам числені кван-
ти своєї енергії. Ще кілька днів і ми вируши-
мо в “обернений путь”, після чого здійснимо
прихід та дружні рукостискання.

*Ваші Чайковські
3 серпня 1961*

ДОРОГІ ПЕРЕПЕЛИЧКО І СОКОЛИКУ!

Наш телефон дали “великий німий”, тому “временно” прикоротились наші “общенія”. Сповіщаємо Вас, що в нас є деяке “невидальце”. Лицезрїм яке, якщо хочете виберіться до нас колись під вечір. Поспішайте, щоб “невидальці” не стало “незримим”.

*Аи геoir! Ваші Чайковські.
8 січня 1962 р.*

* * *

Чи то в лісі, чи у полі,
Чи в городі, чи в stodолі,
Чи на вулиці, чи в хаті —
Привіт, друзі Вам крилаті!
Чом крилаті? Бо піїт.
(Соколик)

Вірші вчіте клеїти,
Але вмiєте і прозу
На поезію похожу.
(Переличка)

А що нині — Перше Травня —
Це річниця наша славна,
То ж прийміть від нас привіт,
В щасті жийте безліч літ!
Вгадайте хто?

*Ваші Чайковські
20 квітня 1964 р.*

ВЕЛЬМИШАНОВАНИЙ КОЛЕГО АНДРІЮ!

Щиросердно вітаю Вас з 75-річчям! Зичу міцного здоров'я, творчої наснаги, особистого щастя усім у хаті! Дружині — теплі спогади про гостювання у Вас восени 1958 року. Дітям — широкого шляху в житті, радощів од того діла, якому себе присв'ятили.

Якщо ласкаві будете, надішліть кілька вітальних слів листовно у Карпати з нагоди відкриття пам'ятника Кобзареві в Шешорах, Косівського району, на Івано-Франківщині — для Шевченківського сільського комітету. Вони передадуть згодом числені вітання сьогодні, скажімо, із Спілки письменників Киргизії, від акад. Петра Погребенка з Києва їх вітали до музею Гуцульщини в Шешорах. Там написано прецікаву історію села

з 1445 року, я ночував у Тараса Франка в Шешорах 8 серпня й пів ночі читав. У Шешорах скомпонував Роман Савицький відомі мільйонам пісні “Червоні маки” та “Гуцулка Ксеня”. На Гуцульщині прагнуть, щоб у кожній родині були портрети Шевченка та Франка. Ширте цю ідею серед радянських патріотів!

31. 8. 63.
Зичливий
до родини Волощаків
Юрій Назаренко

Наши маме
Теру і Вулиці —
вимаємо найу
спине із шкільної!
Завжди у нас,
здоров'я кринице —
та Могол
Ліма!

спинцею цуро

Сол
24. IV. 73. Маме.

ШАНОВНИЙ ТОВАРИШУ!

Львівське обласне управління
культури
Львівське відділення Спілки
художників України
Львівська картинна галерея

запрошують Вас

на відкриття виставки
графічних творів
Софії Караффи-Корбут.

Відкриття відбудеться 15 травня
о 18 год. в приміщенні
Львівської картинної галереї
(вул. Стефаника, 3).
Найдорожчі Тето і Вуйцю!
Щиро запрошуємо Вас
на свою виставку,
а також Зірочку і Миросою.
(підпис)

1974 р.

ВЕЛЬМИШАНОВНА ІСИДОРО СИДОРІВНО!

Мені було дуже приємно одержати від Вас листа. Я познайомився з поезією Андрія Васильовича Волощака ще у 1973 році, мене привабила особлива витонченість образів, рідкісне почуття тиші природи з усіма її нюансами, своєрідність мови звернувся до збірки віршів, яка була видана у 1961 році у Києві, назва була така — А. Волощак. ВИБРАНЕ. Мою увагу привернули такі вірші:

“Стоять задумано ліси”;
“Розстеливсь серпан”;
“Колисанка”;
“Захід сонця”;

На мій смак це дуже тонкі, якісь акварельні вірші, всі вони про стан, різний стан людини, яка нерозривна з природою, її мудрістю, її красою, от тому я дав своєму твору назву “АКВАРЕЛІ”, бо вірші дійсно живописні, акварельні, але не поверховий живопис, це якийсь глибинне, на мій погляд, враження красою природи.

“АКВАРЕЛІ” виконувались вже багато разів у Києві, у Москві. Ними дуже зацікавились у Ленінграді, і, як Ви розумієте, вони неодноразово виконувались у Харкові. Приймають їх добре — думаю, що перш за все тут прекрасна поезія А. Волощака.

Є у мене і свої труднощі — діло у тому, що “АКВАРЕЛІ” видані (Музична Україна, 1980 р.), Романси українських композиторів (випуск II; на двох мовах), але я дуже незадоволений перекладом на російську мову. Перекладач не знайшла ні фарб, ні почуття рівних оригіналу, це дуже прикро, тому що виконавці не зможуть оцінити поезії А. В. Волощака.

*З глибокого повагою
Валентин Бібік.*

КЪДЕТОМ НАТ
САДЪТЪТО Е

СПОГАДИ

ТРИ МОМЕНТИ ЗІ СПОГАДІВ ПРО ІВАНА ФРАНКА

Глибоко в Карпатах сховане село Мшанець. Село переріза не бурхливою гірською річкою Мшанкою у стіп гори Магури.

В цьому цьому селі в домі священика Зубрицького частим гостем бу вав Іван Франко. Там він писав і підготовляв до друку “Батьківщину”, там просиджував годинами над рікою з рибацькою сіткою в руках. Звідсіля виїжджав у ще глибше положене в Карпатах село Дидьову на автографічні досліди.

В той час, коли мені прийшла пора ходити в школу, новий, недавно побудований, найкращий в селі будинок — школа — стояв пустою. В ньому пробувала вести науку вчителька полька, якої садиноким методом навчання було співати польські “п’осенки”, яких ніхто в селі не розумів, і тільки патріотичних “п’осенок” вчити дівтору. Такий метод навчання викликав різкий сиротив і батьків і дітей, що закінчився замкненням школи.

Це одначе не було ознакою, що народ не хоче вчитися, як про це говорили “власть імущі”. Навпаки. Село своєобразно боронилося проти темряви, своєобразно здобувало науку. То тут то там сходилися діти в хаті котрогось із трохи письменних старших селян і під його невимілим, застарілим, але наполегливим проводом здобувало “знання”. Вивчали букву за буквою: аз, буки, віди, глагол, — до кінця цілу азбуку і по складах: буки аз — ба, буки, аз — ба, разом баба — опановували читання.

Саме таким способом я оволодівав тією великою і чудесною таїною перехоплювати людські думки з записаного листка паперу. Навчався в гурті хлопців, що сходилися на науку до мого батька. Бо хоча мій, батько був бідняком, та все-таки належав до перших дев'яти “грамотіїв” села, що навчилися чи тати і писати від дивака-бродяги, що побував з далеких краях, а на зиму приходив у наше село, наймався до молочення збіжа, забігав з столу, вдарив декілька разів ціпом на “боци”, а тоді ішов в хату, показував якусь букву, вчив, як її писати, а відтак читати і знова біг у “боце” молотити снопи. Цей бродяга розказував нам цікаві свої пригоди в Почаєві чи в Печерській Лаврі в Києві, чи ще в інших околицях, де він побував.

Перші знаки письма показував мені вугликом на кухонній плиті міг старший брат, що ходив у школу, до речі — це була друга в селі кухонна плита і комин, бо загалом досі і з нас і на селі хати були курні.

Мене дуже цікавили книжки і тому за допомогою брата навчився за одну зиму писати і читати. Прочитав весь етимологією писаний буквар і ще якісь старинні книги церковного змісту, що були в мого батька.

Але книжкою, що була для мене найчарівнішою в житті з'явою, був Франка “Лис Микита”. Я з захопленням читав його декілька разів, аж доки не вивчив напам'ять. Таку книжку написати — видавалось мені справжнім чудом. Ще й досі пригадую, яке величезне схвилювання огортало мою дитячу душу, коли я, пасучи худобу, випрошував цю книгу у мого ровесника Василя Лимака, як то він експлуатував мене в заміну за таку чудесну книгу! І як пізніше подивлялися мене ровесники, як я серед них на толоці відтворював з пам'яті чудові образки жаття хитрої лисиці!

Батько Василя жив недалеко попівства і частенько мав, якісь “інтереси” з єгомостем”, де він і позичав книжки. А у вашого освіченого попа, що і сам написав монографію про

наше село і помістив її у “Запасках Наукового Товариства імені Шевченка”, де описав звичаї і обичаї нашого села, була дуже гарна бібліотека. Та й не тільки те!

Адже одного разу я довідався від своїх ровесників, що в попа гостює “той пан, що написав “Лиса Микиту”. Мені страшенно кортіло побігти на попівство і поглянути, як виглядає той пан, одначе я не насмілювався.

Але раз вирішивши, я вже ні на що не вважав. Ще далеко до полудня пригнав я корову додів, а коли мама сварила, що корова ще не напаслась, я виправдувався, що вона не хоче пасти, бо “гедзь” її кусає. Я побіг до попівства. Але близько підходити не наважувався, тільки бігав понад річкою, леліючи тайну надію, що таки догляду “його”. А на попівство прийхала тоді саме етнографічна експедиція.

— Гей, хлопче! А може б ти доказав мені? Де тут у вас водяться риби?

З тими словами звернувся до мене чоловік, що стояв над річкою... Ясна хвиляста чуприна, високе чоло, веселі сірі очі і такий милий привітний голос... Він був у самій вишиваній сорочці, в закочених штанах, босий і з вудкою.

Чому б мені не знати? Я знав, що біля Луцкового млина, на Ламі (так називалася долішня

(частина нашого села) водяться хороші окунці..

— Та я би панові показав. Але я... Я тут жду на одного...

Веселі ясні очі, мила усмішка, а наді все привітний голос викликали довір'я і тому, зо-всім не соромлячись, я сказав:

— Я хотів побачити тут одного чоловіка, що приїхав до нашого егомосця.

— Що ж це за такий “чоловік”, що ти його хочеш бачити?!

— А то, прошу пана, є один такий, що напасав книжку про “Лиса Микиту”. Ми з хлопцями заложилися, хто найборше навчиться її напам'ять і я виграв. А тепер я хотів би побачити його.

— Чого ж це тобі бачити цього чоловіка?

— Та... Ні! Мені не треба його бачити, я лише так кажу. Але я пана можу повести там, де є риби...

І ми справді пішли оба вздовж селом і розмовляли, немов вже давно були знайомі.

І це багато часу минуло відтоді, як я довідався, що мій випадковий знайомий, — це саме та людина, яку я мріяв зустрінути...

ВАСИЛЬ БОБИНСЬКИЙ

З Василем БОБИНСЬКИМ познайомився я на початку 1920-тих. років. Він жив тоді по вул. Малецького, тепер – Григоровича, 5, у брата Галини СКВАРКО, медсестри Михайла, на той час продавця в книгарні акад. наук “Атлас”, заступаючи померлого кілька місяців тому батька.

Галина СКВАРКО цікавилась літературою і сама писала, дуже поетичні студії, з яких деякі надрукувала тут тодішня щоденна преса. Те зацікавлення її літературою спонукало її відвідати мене тут, в будинку інвалідів, де я пробивав. Вона й запросила мене до себе в гості. За кілька днів після тієї зустрічі вона виїхала у Варшаву, а замість неї став жити в В. Бобинського...

Тут ми часто зустрічались, звичайно вечером. Крім господаря, Михайла Скварка, квартиранта В. Бобинського, мене та мого супутника, майже кожного разу бував і знайомий Михайла, молодий учитель Андрій Роздольський, прекрасний гітарист і співак.

Наші вечори перетворювались в літературно-музичні концерти. Ми читали свої і чужі вірші, чи якісь прозові короткі твори.

Вели свобідні розмови на різні літературно-мистецькі, чи суспільні теми. Перемішували грою на гітарі, солоспівами, то співали на родніх пісень при акомпаніяменті гітари.

Кожний з нас витрясав з кишені, як співається в чумацькій пісні те, що там ше шелестіло, чи дзвеніло і за кілька хвилин з'являлось на столі щось їстівне і наливне для ліквідації смоктан порожнечі “під ямкою” та піднесення настрою.

Багато віршів, Бобинського, які я тоді чув, ввійшли в першу здається його збірку п. з. “Тайна танцю”.

Між іншим. найбільш яскраво затрималось, чи вбилося мені в пам'ять захоплення Василя Ромен Роляном... Його геніельним твором “Жан Хрістоф”, найвизначним того часу літературним твором світової літератури.

А все-таки про нашу першу зустріч я забув згадати на початку. А це був літературний вечір для української громадськості в товаристві “Українська Бесіда”, 1920, чи на початку 1921 р. Учасниками того вечора були: Бобинський, Сказинський, Шкрумеляк, Купчинський.

ІВАН ЧЕПІГА

Жовніри-українці у віденських шпиталях *Малі замітки великого часу*

Між першими транспортами ранених — із сербського терену і російського в Галичині — очевидно було вже із самого початку багато українців, бо українські полки йшли перші в огонь. Українці-жовніри розкинені по шпиталях в усій державі, а переважне число у віденських. ... У Відні є оден спеціальний шпиталь, у якому перебувають осліплені жовніри (всіх шпиталів — 300).

...Осліплені поволи миряють зі своєю страшною долею. Є ще такі, що не здають собі справи зі свого положення; біль і вічне каліцтво зробило їх байдужими для цілого світа. Лежать вони в ліжку без руху, без думки, без волі. Нічого не бажають, не хочуть їсти... моляться лише і просять смерти. Трудно їх повернути до життя, тяжко їх вивести із гробової розпуки і усамітнення: для них заведено там спеціальні курси читання і ручних робіт: роблять щітки.

Управитель завів мене до одної світлиці, де моїм очам представився страшний вид, якого я ніколи

не забуду. У найрадісніших хвилинах мого життя буде він мені стояти перед очима. Він буде мені нагадувати, що таких нещасних калік є тепер тисячі, про яких забути було б злочином.

При столі сидів молодий жовнір з пером у руці. З трудом, з очевидною натугою писав він щось на папери, а сльози раз-по-раз падали наче краплі дощу на білий папір. Було тихо... Чути було лише шелест пера і падаючих сліз на папір. Управитель Мель пояснює мені, що се молодий український поет, бувший студент прав, Андрій Волощак. Пише також по-німецьки. Коли ми вийшли зі світлиці, управитель прочитав мені кілька ліричних поезій свого молодого прекрасного українського поета. Б'є з них страшна розпука і біль. Якась гробова безнадійність. Спочатку хотів застрілитися, але потім збудилася у нього страшна жадоба писати. Він хоч осліп від пострілу в лице, скоро привчився писати і пише від раннього ранку до пізнього вечора. Найшов ціль у життю. Буде своєю піснею осолоджувати тяжкі дні своїм братам...

*Календар Товариства "Просвіта".
Львів 1916. XXXIX*

ЧУДО

(уривок)

Червень.

Час, де розпукуються пупінки цвітів, де цвітуть рожі, липи й таке інше чудове в природі. В місті на той час розпаншується спека. Шпиталь. (Відень, автор).

...

Отже тихо.

Ходять на пальцях чи не всі. Говорять більше тихцем. Сумно. Страшно. Він прийшов відвідати свого брата, що мав тут знаходитися і лічитися на очі, котрі через ворога також потерпіли.

Ступає в одну салю, оглядається і ніби відразу в серцю схолодніло. Що він бачить? Де б і не поглянув, всі ушкоджені на очі або вже сліпі. Стільки горя! — він не може опам'ятати ся. І не замічає, як підводить руки і верхом їх утирає сльози. Ах, вони в нього ллються. Ллються, як і в поранених. Він гине, він зараз згине з жалю ... а очі плачуть ...

Вартівник чи слуга, що його супроводжує, каже тихцем: "Он там сидить молоденький україн-

ський поет і пише поезії. Зразу, переконавшись, що утратив зір навіки, він хотів собі життє відобрати — його розпука не знала межі ... але ... далі ... далі він успокоївся й помирився з тим, що вже ніколи світа не побачить. Тепер пише”.

Він глянув за вказаним. Так. При столі сидить якийсь юнак, перед ним папір. Він держить щось в пальцях і ніби пише, — а може й писав, тимчасом з очей ллються сльози. Інші лежать в постелі з лицами мов мертвими, вихуділими, поживклыми, з червоними дірами там, де колись блистіли очі.

Інші знов з пообв'язуваними очима, з устами, покривленими з болю, якого ніколи не опишеш, хиба з каменя виріжеш. Все то мовчить, десь-не-десь ворушиться ... застогне ... зітхне без слова ... або в голос крикне.

Усміху не видно.

Десь загубився ...

Чернівці, 15 липня 1915 р.,

Ольга Кобилянська

*“Вістник Союзу
визволення України”*

Відень, 19 марта 1916 р.

СПОГАДИ ПРО АНДРІЯ ВОЛОЩАКА

Спогад Остап Тарнавського

Пригадую, як приймали до Спілки мене. Мій життєпис не міг бути великий, а тим менше цікавий, бо проживши всього 22 роки мені не було про що розказувати. Та й питань не могла бути багато, бо й про що писати! Книжки у мене не було, віршів напевно ніхто й не читав, а прозові нариси, що їх містило “Діло” у фейлетонах я підписував не своїм прізвищем, то й не всі знали про них. Але був один помітний виступ, який зразу вияснив справу і вирішив про моє членство у Спілці.

У залі сидів один із наших членів Андрій Васильович Волощак. Це була вже літня людина, п'ятдесятирічна. Ще до Першої світової війни він почав студії у Львівському університеті, а закінчував їх уже з Празі. Та в нього скоїлось нещастя. У першій війні був поранений і втратив зір. Не переставав писати, а диктував свої вірші сестрі чи дружині і в той спосіб продовжу-

вав свою письменницьку діяльність. У тридцятих роках був членом об'єднання "Гроно". Він користувався повним довір'ям своїх колег і з "Вікон", і з "Нових Шляхів" Крушельницького, та й тепер здобув собі довір'я. Ось цей Волощак, почувши, що хтось із президії почав розпитувати мене, що я робив під час польської окупації і до яких організацій належав, піднявся з властивим йому спокоем і переконливістю подав, що ось наш кандидат, зрештою, часто заходив на наші інтимні збори (тут, безперечно була мова про якісь зібрання радянофілів), читав там свої поступові вірші і дуже близько стояв до нас ідейно. "Така заява старого партійця мене просто здивувала. Не знаю, чи був хтось у залі з тих, хто мене знав, щоб міг повірити словам Волощака. В тридцятих роках, коли існувало "Гроно", мені було всього кільканадцять років, то ж куди мені було до їхніх зборів. Напевно знали, що це просто видумка, такі партійці як Ярослав Галан чи Степан Тудор, які були присутні в залі. Та це була заява сліпої людини, яка втішалася загальним довір'ям, і ніхто не пробував ставити її під сумнів. А втім він мав завжди пояснення: сліпий, не бачив, то може й помилився. Після засідання Спілки я підступив до Андрія Васильовича, щоб подякувати йому за таку прихильну презентацію

та й довідатись, чому він це зробив. А він тільки похитав головою, звернувши в мій бік чорні окуляри, за якими не було очей, і стиха пояснив: “Так треба, так треба” і потиснув мені руку.

Не всім так легко вдалося дістатись до цієї вимріяної Спілки. Членство у Спілці вирішувало те, що письменник може жити з літератури. Журнали і газети друкували тільки членів Спілки, видати ж книжку без апробати Спілки було неможливо.

“Літературний Львів”, 1939-1944

Поклін Боянові української Землі Андрієві Волощакові

Родила Тебе бойківська Верховина широкий Бескид. Колихала Тебе сопілка, якої тужна нута котилась полонинами... Мати клала Тебе спати у вишневому садку у липовій колосочці із льняними воросками, а гірський буйний вітер колихав Тебе і співав коліскову. З її грудей Ти виссав любов до народу, до рідної землі.

Понад Твоєю голівкою гаранкувалися хмари. А Ти своїми діточими очима бачив якісь чудові картини, що з часом навівали Тобі думи, а Ти римував їх в слова-пісні...

Ти родився з усіма скарбами тіла і душі.
А коли прийшла велика світова хуртовина,
яка захопила і Тебе... Тоді Молох, який скував
світ у своїх залізних, кривавих обіймах, взяв
у Тебе один великий скарб... Та Твоя душа
ясна світла стала ще сильнішою. В ній народилась
любов до цього Молоха, що різнить людей, сіє
зло, щоб чорним богам ставити престоли! Словом-
зброєю став проти нього!

І Ти пішов в життя зі своєю тонкострунною лірою.

Ти кланявся Правді і Красі і підходив до людей
з піснею, яка найшла відгомін в їх душах. Ти своїм
кучерявим словом та ясною, видющою душею вмів
знайти дорогу до широкого світа. Тебе знають і радо
вітають Твоє слово, і в нинішній Празник Твого
життя шлють Тобі привіт і поклін. Тобі кланяються
усі, кому в душі прозвеніла Твоя пісня...

Вітає Тебе Верховина і горді шпилі широкого
Бескиду, вітають Тебе луки, повні запашних квітів,
які вчили Тебе розуміти велич Природи, стежки,
якими Ти ходив своїми малими ніжками.

Гірські потоки вітають Тебе своїм шепотом
(вони ж бо вчили Тебе ритми та ритму слова).

Вітає Тебе срібнолентий Дністер! Він же ро-
диться, бере свій початок там, де і Ти родився...

Вітають Тебе і кланяються наші села запашні м'ятою та васильком, кущі червоної калини, мальви та осіннє сине зілля!

Товаришу Андрію! Вітає Тебе сьогодні вся українська земля закосичена барвінком та рутою.

І я кланяюся Твоїй Музі, Тобі Бояне української Землі.

*Дучимінська Ольга,
3 вересня 1960 р.*

Жизнь — подвиг

К 70-летию со дня рождения Андрея Волощак

Сегодня Львовскому поэту Андрею Волощаку — семьдесят лет.

Львовяне хорошо знают этого седого человека, видели его в заводских цехах, вузовских залах, по телевизору, слушали его немного глуховатый, полный сдержанной силы голос.

Его жизнеутверждающие, наполненные дыханием современности стихи часто звучат по радио, их разучивают школьники, читает молодежь. К нему приходят с тонкими тетрадками начинающие поэты, и нет более внимательного, более чуткого собеседника и учителя, чем Андрей Васильевич Волощак.

А между тем жизнь поэта была суровой, и только необыкновенное мужество, воля и ясность убеждений помогли Андрею Волощаку побороть личную трагедию.

Может быть, когда слушает он молодые голоса, вспоминается ему село Мшанец и низкая бойковская хата, где проходило детство... Вспоминается отец, подавшийся в Америку и нелегким трудом заработавший там немного долларов... Учись, Андрійко!.. И как ни душила нужда, а гимназию Андрей закончил. Влюбленный в жизнь, полный юношеских надежд и ожиданий, он пишет лирические стихи, в них трепещут листья, месяц спотыкается за облако, загораются звезды. И вдруг все это исчезло. В первый же месяц империалистической войны 30 августа Андрей Волощак был ранен и потерял зрение. В 24 года он стал жертвой бессмысленной бойни империалистов, злейших врагов народа.

Наступила темнота. Невыразимой болью полны строки стихов, написанных поэтом в то время.

*Не раз так хочеться мені
Ридати без упину...
О, дайте світла, хоч на мить.
Вез сонця я не годен жить...
О, світла, хоч краплину!*

Сколько надо было душевных сил, неодолимого желания жить и бороться во что бы то ни стало, чтобы преодолеть отчаяние. В том же 1914 году Андрей Волощак пишет стихотворение “Не скорюсь”.

*Так що ж? Мені скоряться ночі?
О, ні! Ніколи не скорюсь!..
Війна мені забрала очі —
Але я серцем загорюсь.
Так, буду серцем знов палати.
Вложу я блискавки в слова —
Нехай всі тюрми і палати
Попалять думка вогнева.*

Поэт верит в силу слова, рожденного гневом к угнетателям и любовью к народу. Этой страстной убежденностью проникнуты его сонеты “Мое слово”, “Мов сон важкий”, “Я вірю”, “Мое щастя”, написанные в тридцатые годы, в период наиболее острой классовой борьбы в панской Польше. Он говорит:

*...слова, палкі й бистрокрилі,
Я в пісню покладу, як сурми звуки, —
І може, двинуться мозольні руки.*

В этот же период написано одно из сильнейших стихотворений А. Волощака “Безробітні”, в котором поэт с беспощадным реализмом изображает город контрастов, богатства и нищеты, самодурства и бесправия.

*Лиш безробітні тут, мов тіні, мов бездушні,
посеред метушні, немовби острів смерті,
безсило об цїпки, об примурки оперті,
стоять без руху тут, закляті, непорушні.
...Але ще тільки мить — і двинуться тіні,
і кожна постать їх враз велетнем візьметься,
пронизливе “оддать” з грудей отих прорветься,
мов грім прогукотить по сплячій ще країні.*

Чутким сердцем поэт уже слышал эту твердую поступь великана, рабочего, поднимающего булыжник мостовой, крестьянина, поджигающего панскую усадьбу. Когда стих “Безробітні” был прочитан одним из революционеров на так называемом “празднике культуры”, против Андрея Волощака началось следствие и он был наказан.

Полстолетия творит Андрей Волощак, певец борьбы торжества победы и первых советских ракет, взлетевших в космос. Сердцем видит он радостные будни родного края, сердцем слышит пульс нашего времени. И пусть всегда будет при-

мером для молодежи удивительная Андрея Волощака, жизнь, полная непрерывного горения и упорства, жизнь-подвиг.

Р. Коньшова, 1960 р.

Андрієві Волощаку

Ви гріли нас теплом долонь,
Ви вчили в кожнім заповіті,
Що пісня — то немов вогонь
У першій племіні на світі.

Неначе первісний вогонь,
Що мусів день і ніч палати.
Поет приречений згорати
Думками під склепінням скронь!

А він отим вогнистим зором
Показував людині путь,
Допомагав їй обминуть
Загубу, зраду, кривду, сором.

Вставало слово, як зоря,
І люди почали радіти,
Що той, кого ввели діти,
Був людям за поводиря.

Бо він на мить не втратив мрію,
Бо день в його душі не згас.

Цей вірш, як бачите, про вас,
Васильовичу наш Андрію.

Дмитро Павличко, 03.09.60 р.

Вітання від музею Марка Черемшини

Дорогий, нескорений наш Андрію Васильовичу!
Наш колектив Музею Марка Черемшини враз зі мною шлемо Вам якнайщиріші побажання здоров'я, сили і такої чудової у Вас погоди духа. Словами Черемшини "Аби Ваша творча сила і в майбутньому, як і досі, раз коло разу орала і засівала нашу літературну ниву.

Аби Ви все були сильні і здорові,
Аби Вашої комори трималося зерно
Та й коло Вас все було мирно.

Тож кланяються Вам щастям,
здоров'ям, прибутком добрим і віком довгим".

*Наталія Семанюк
(дружина М.Черемшини),
Снятин 01.09.1965 р.*

Думи і кроки.
Роман Лубківський
до 80-річчя Андрія Волощака

Є життєві і творчі долі, що постають перед тобою як сильний, хоч короткотривалий спалах.

А якщо той спалах продовжити на десять, двадцять, тридцять років?

Таким здається мені горіння чистого і чесного, щедрого й доброго таланту Андрія Васильовича Волощака.

Переді мною унікальний (один із тисячі!) примірник першої поетової збірки “У тьмі горю”. Поруч — найновіша журнальна публікація. Між цими двома рубежами — п’ятнадцять книг поета. П’ятнадцять його розумних, ніжних донь, кожна з яких має своє місце в українській поезії. З них — вистражданих, переболених, але сонячно прозорих книжок — можна і тепер вчитись життєвої мужності й мудрості, переїмати той неспіх, з яким написане, слід пускати між люди. І думається про ще одну, ненаписану, шістнадцяту Волощаківу книжку. Нею є саме життя Андрія Васильовича.

*В борні палатъ
Горіти хочу
За людства неозорі дні...
Ясна мета —
Злу темінь ночі,
Як сонце, розсіва мені.*

Ці слова сказані в 1914 році після тяжкого поранення, що на все життя заслонило поетові зір. Вони стали програмою, змістом, сенсом його життя. Наповнене подіями, людьми, датами життя хочеться порівнювати з плином ріки.

Є потоки, що, і народжуючись, раптом зникають під землею і, розсікаючи напластування порід, ще глибшими й чистішими виходять на поверхню. Творчість Андрія Волощака, ввібравши в себе здорові, цілющі соки з народних джерел; живила не одне покоління, хоч їй доводилось переборювати темряву, шукаючи виходу до світла — в прямому і переносному розумінні.

Його долоні пам'ятають потиск рук Василя Бобинського, Ярослава Галана, Олександра Гаврилюка — цих витязів наших, які були живими людьми, любили й ненавиділи. Можемо здогадуватись про невичерпні душевні глибини цих людей з того, як думає, чим живе, кого любить

Андрій Волощак. Та ж принциповість, ті ж, але збагачені власним світорозумінням і досвідом, творчі критерії. Кого хоч одним словом підтримав Андрій Волощак, кому подавав свою руку, несуть у серцях не просто учнівську вдячність, а щось значно більше. Це відчуття вдячності подвигів життєвому, суцільному людському горінню. Це — відчуття радості від зустрічі з новими, сповненими невсипущою енергією строф Андрія Волощака.

*Роман Лубківський
30 серпня 1970 р*

**Редакція суспільно-культурного тижневика
в Польщі “Наше слово” 24.08.1970**

Вельмишановний Андрій Васильович!
З нагоди Вашого ювілею передаємо Вам якнайщиріші побажання доброго здоров'я й дальших успіхів у вашій праці.

Редакція “Нашого слова”

Львівська студія телебачення

Шановний Андрію Васильовичу!

Гаряче вітаємо з датою, осягнення якої вимагає від людини багато мужності, сил і насаги — з восьмим десятком віку! Своїми натхненними творами Ви ось уже майже від зорі нашого століття вірно служите народові. Ваші кращі вірші чудово сприймає телеглядач. Це ще раз переконує, що від нових засобів справжнє мистецтво не тільки не старіє, а мужніє, сповнюється новою силою.

Бажаємо міцного здоров'я, молодечого натхнення. Нехай щастя-радість ніколи не залишають Вас.

*Директор Львівської студії
телебачення М. Ткачук,
Секретар партійної організації
Г. Ковальський,
Голова МК Т. Брикайло*

Він бачив серцем

Фрагмент з літературного портрета

Вони — ця пара — була нероздільною й дуже непосидющою. Ви могли їх зустріти на Високому Замку, біля будинку преси, у книжковій крамниці, серед студентської молоді. А то про-

сто — у вирі львівських вулиць... Сивоголові, обтяжені літами, вони завжди кудись поспішали, комусь несли добро своїх сердець.

Тож як випадала нагода бути десь поруч — я завжди гречно вклонявся цьому подружжю, злютованому любов'ю, працею і горем. Я милувався ним, заздри́в і співчував одночасно...

Йдеться про поета Андрія Волощака і про його дружину — ні, тут не досить звичних доповнень — друга, порадника, помічника... Бо ж Ісидора Сидорівна для нашого співця це справді його натхнення, його жадо́ба життя. І його очі...

Так, Андрій Васильович бачив світ власним серцем і очима Ісидори Сидорівни. Може, й від цього світ його — великий, чистий і звабний. Як небесна безодня, як весняне маєво.

...А як же повісти про Андрія Васильовича, з яким довелося працювати поруч, в одній письменницькій організації протягом чверті сторіччя, мужністю й бентежністю якого я завжди захоплювався, жа́додбу пізнання брав за приклад? Мені важко вибрати найістотніше з життя й творчого подвигу поета, бо це в нього — неподільне, а ця неподільність і є подвигом, поезією високого й чистого громадянського тембру.

Тієї спекотної серпневої днини над свіжою могилою Андрія Волощак виступали поети, робітники, студенти. Прощання із справжнім поетом завжди й неодмінно веде до зустрічі з його епохою, його середовищем; атмосферою, що живила його розум і серце. Тут, на Личаківському цвинтарі, я подумки перебрав усі наші зустрічі з Андрієм Васильовичем і найвиразніше відчув, оживив першу, що сталася під час чергування в редакції газети “Вільна Україна” літньої ночі 1946 року. Найвиразніше, по-перше, тому, що вона була першою, по-друге, тому, — що заочною, портретою, тому, що в мене тоді народився образ очей. Не отих карих, сірих, голубих, які ми цілуємо, про які складаємо натхненні пісні, а оті, що віддзеркалюють душу, матеріалізують навколишній світ; ті, що бачать навіть тоді, як згасли зіниці.

Очі — зіткані з клітин серця й розуму.

Для кожного з нас поет починається по-своєму. Андрій Волощак для мене почався з його очей. З Ісидори Сидорівни.

Отож, перекинувшись кількома словами з коректоркою, я опустився в друкарський цех.

І поки машиніст приправляв стереотип газетної сторінки, я став читати аркуш з плоскої машини, що стояла поруч з ротатією. На аркуші тім, в ку-

точку нонпареллю було набрано: А. Волощак.
Серед блискавиць і громів.

Гей, ви, розлогі, наче море, Вітчизни ниви
і луги, нових пісень стодзвонним хором вкри-
вайте землю навкруги.

*Гей, ви, розлогі, наче море,
Вітчизни ниви і луги,
Нових пісень стодзвонним хором
Вкривайте землю навкруги.
Бо вже завмер в далекім краю
Удар останній громовиць
І вже просторів не розкрають
Мечі вогняних блискавиць.
Виходь, народе, на майдани,
Мов буйна повинь навесні,
Під сонце ясно-полум'яне
Винось і серце, і пісні.*

Саме таким — освітленим спалахами блискавиць
й обпаленим громами війни я зримо уявив тоді
поета.

...Моє покоління знає про першу світову ві-
йну лише з історичних книжок та кінофільмів.
Юнацька пам'ять закарбувала ще антимілітарист-
ський плакат; гостроверха піраміда з людських

черепів, а під нею цифра: 10 000 000. Вголос цю цифру — десять мільйонів! — Проказували і як молитву, і як прокляття. Убиті, померлі від поранень і ті, що зникли без вісті, на плакаті не ділилися за національною ознакою. За хищацьку вдачу царя, цісаря й кайзера людство заплатило людьми — їх життям, їхньою долею...

В австро-угорській армії служив і піхотинець Андрій Волощак. До війська він потрапив у перший день мобілізації. Русявий, жвавий двадцятичотирирічний. Як і всі матері світу, плакала за сином мати. Крізь ті сльози, як крізь туман у горах, побачив своє коротке, але повне юнацької зваби життя.

...Село Мшанець — невеличке й затишне, як рукавиця. Набігаєшся по горах за тією худобою, намерзнешся на тих протягах, що аж зуб на зуб не попадає, тоді й мрієш долом, обійстям, хатою. Уже за цариною, на сільській стороні, зовсім вщухають вітровії, й тепло струмує з кожної оселі.

Важко в полі, але цікаво. І хоч у господарстві Василя Волощака була можливість бодай через день міняти підпaska (дітей було нівроку — десятеро, набагато більш, ніж усіх хвостів на обійсті), Андрійко волів щодня збивати босими ногами росу, слухати задушевну пісню світанку, пити пахощі многотрав'я... Він любив спостерігати,

як, борсаючись у тумані, пливе міжгір'ям маржина. Тільки голови видно, й здається, що на роги, як на веретено, намотується сіре прядиво туману.

Хлопчик жадібно, наче кваплячись, поглядом вбирає у серце сонячну красу, щоб опісля, як згасне зір, щедро її випромінювати.

Батько з ніг падав, щоб дати раду хоч і дружній, та не по моргах, не по статках великій сім'ї. Андрійко пам'ятає, як приходив суботами няньо з Борислава — німецький, жовтий, наче з того воску зліплений, що в копальні добувають. Усмішка просвічується крізь руді вуса, й разом з тією скупкою посмішкою кожному з дітей щось дарує в простягнуті, стулені долонями рученята. Навіть, як усім по цукерку, то обов'язково — різному... Таємниця від цього зростала, а щастя дитяче — десятилось.

Коли ж вступив Андрій до Перемишлянської гімназії (був він серед братів і сестер найкмітливішим, найдопитливішим, “прямо для науки вроджений” — за словами старенького мшанецького вчителя), нестатки хату Волощаків обсіли ще тісніше. Тут уже не могли зарадити ні заробітки на озокеритовій шахті в Бориславі чи на гуральні в Дрогобичі, ані власний “промисел”: батько випалював і розцяцьковував півників, зайчиків, білочок... Тими мальованками лише тішилась журба, бавились

злидні... А статки лишалися мізерними, при яких жилося часом з квасом, а порою — з водою.

Нужда запакувала Василя Волощака в трюм океанського пароплава й спровадила в далеку Америку.

Я написав ці слова і зловив себе на думці про спільність долі українців, які жили під високою опікою австрійського цісаря й російського царя. Адже мій батько, що жив на Вінниччині, також побував у американському “раю”, з тією тільки різницею, що галичанин залишив напризволяще десять голодних ротів, а подолянин — дванадцять. І вже не знаю, чи допомогли вижити родині Волощаків американські долари, а про свою рідню скажу напевно: нас випоїла своїми соками подільська земля, вимолила в злої долі згорьована ненька, захистили від напасті запашні вітри Батьківщини.

І батька повернули до нас ті ж сили.

Але сили спорідненості, материнської жалоби, тепла з журавлиних крил категорично відмовили — висохли, принишкли, зачаїли, коли цісар, кайзер і цар вирішили поставити братів по крові, по класу, по ненависті до злої долі обабіч окопів, зі зброєю в руках, з брехливими закликами на хоругвах.

...Андрій впав тяжко пораненим, сам не встигнувши зробити жодного пострілу. Жахливо чорна порожнеча заступила світ, скувала тіло, спопелила волю. З усіх бажань — і тоді на полі бою, як прийшов до пам'яті, й тоді, як боровся зі смертю в госпіталях Відня та Іглагу, й протягом ще багатьох років у польсько-шляхетській неволі — найсильнішим, найістотнішим, до болю жагучим було бажання прорвати липку намітку ночі, скинути з грудей фізичний тягар темені.

Саме в боротьбі з темінню — фізичною й духовною — тією, що великою хмарою облягла весь трудовий народ, народився й виріс справжній поет.

Спочатку зневіра і розпач брали гору в творчості молодого поета. Чорна сила журби готова була зігнути, а то й нещадно зламати тендітну, противну грубому насильству, душу.

*Не раз так хочеться мені
ридять-кричать невинно.
Гей! Дайте світла хоч на мить?
Без сонця я не годен жить!
Гей! Світла хоч краплину!*

На щастя, період безнадії тривав недовго. Поет знайшов у собі сили й снагу, щоб вийти

переможцем у двобої — цього разу — з духовним занепадом:

*Та ні!
Я не скорюсь зрадливій ночі!
Не вб'ю я віри в світлі дні:
Я жить, творить.
Боротись хочу!
А якщо смерть — то смерть в борні.*

*Петро Інгульський,
1973 р.*

Світи мені в серце, світе...

І раптом все погасло.

Погас світ праворуч і світ ліворуч. Щойно коливалось над головою молоде тремтливе, аж оскоминано синє, небо. Він любив дивитись у цей синій вир вічності над головою. Де воно поділось? Натомість — моторошна пастка темені.

Щойно непогамовно перетікав із кольору в колір плин дня, обкуреного солдатською махрою, пропахлого порохом димом і роздратованого вибухами першої (він думав, що й останньої) світової бійні землю. Щойно він бачив перед собою

пойняті осмutoю обличчя друзів. Такі неволяцькі обличчя. І він думав, що вишиті сорочки, напевне й для того створені, щоб приховувати, затінити той вічний смуток, а казенна австрійська шинелина — ще більше викреслює його.

Він був поетом, але імперії потрібні солдати. Папір, на якому могли б оселитися його вірші, пішов на повістки та на генеральські депеші. Пальці цісаря нервово крутили глобус, а блідолиці панянки з газет, де кричали жахи війни, робили віяла.

Він був поетом. Мав очі, занурені у верескливі контрасти світу. Саме очі приносили в його серце і розум кольори землі, обличчя людей, приносили день після ночі, контури птиць у леті і контури розгойданих дерев на горизонті. Мав очі, котрі не лише бачили, а й рентгенізували світ, дошукуючись істини...

І раптом їх немає.

І відчуття катастрофічної самотності. Ні облич перед тобою, ні землі, ні дня, наче летиш і летиш у якусь бездонну і темну прірву, і ніколи не сянеш її дна...

З того дня Андрій Васильович Волощак не сприймав світ навпомацки. Він бачив серцем, не заощаджуючи його, не даючи скидок.

*У борні палаю —
Горіти хочу.
За людства неозорі дні...
Ясна мета —
Злу темінь б'є,
Як сонце, розсіва мені.*

Йому — 80. Як на мене, то це один з тих ювілеїв, коли хочеться просто виголосити велемовну здравицю, а виникає потреба думати. Думами про велетенську силу Людини, яка є з нами, що іноді краще бачить сучасність, ніж ми.

Лагідний потиск руки, стоїш перед ним, розмовляєш, але не про дріб'язкове, пересічне, не про осінні дощі і внутрішньо літературні мороки, а про те, у що він постійно задивлений, заглиблений — суть. І дивна річ, весь час відчуваєш, що він бачить тебе, сприймає тебе не з одягу, не з жестів, а — з духовного ества. Суть доби він сприймає через людей, з якими живе, для яких живе.

Коли ми іноді говоримо про життя і творчість митця, то все-таки хай не явно, але розділяємо ці поняття. Для поета Андрія Волощака це навіть не тотожні явища, вони просто творять його самого як людину. Його творчість — це і є його життя, життя без дрібниць, з кожної миті сповнена непоказним, воістину бетховенським подвигом.

Він не просто бачить світ, він виборів це право бачити. Його людяна (і тому завжди сучасна) поезія — найнезаперечніший доказ цьому.

Відстань від його першої книжки до найновішої публікації в журналі “Жовтень” — це відстань, яку він пройшов із своїм поколінням, не відстаючи ні на крок, вірячи в завтрашність так, що ділився цією вірою з іншими, люблячи людей такою чесною і гречною любов’ю, від якої життя повниться великою значимістю і сенсом.

І, очевидно, саме життя подарувало йому “другі очі” — добру і всерозуміючу людину — Ісидору Сидорівну, не лише дружину, а й духовну посестру. Він бачить її очима також..

Коли ви на велелюдній чи на вщерть залитій тишею львівській вулиці зустрінете двох людей, що тримають одне одного під руку, котрі час від часу зупиняються й притишено гомонять між собою, зупиняться на хвилюк також. Подивіться на те дерево, чи на будинок, чи на пташку, про яку жінка розповідає чоловікові.

Ви вже ніколи не забудете того, що бачили, повз що проходили раніше байдуже. І станете добришими і молодшими.

А перегода раптом звернете увагу, що крок ваш став ширшим і жвавішим.

*Володимир Яворівський,
1970 р.*

Квітка пам'яті і шани
До 90-річчя з дня народження
Андрія Волощака

На карті Львова недавно появилася нова назва: Вулиця Андрія Волощака. Це — ствердження вічної пам'яті і шани народу до поета і громадянина, який вірно служив йому, віддаючи вогонь серця і силу небуденного таланту.

На життєвому шляху поета спіткало велике нещастя. У перші дні світової війни солдат цісарської армії Андрій Волощак був тяжко поранений і втратив зір.

Втрата зору у розквіті життя, яке мріялось провести в активній діяльності і сміливій боротьбі за свободу і щастя народу, глибоко потрясла молодого поета. Непросвітна темрява, яка заступила сонце і барви, породила гнітючі, розпачливі звуки. Не юнацьким запалом, світлою вірою в майбуття бриніла тепер поезія А. Волощака. Невимовний біль, тяжка розпука так і рвались з вимученої, охопленої розпачем душі поета.

Не раз так хочеться мені
Ридати без упину...
О, дайте світла, хоч на мить,
Без сонця я не годен жить...
О, світла, хоч краплину!

*Однак — дарма! Лиш чорна тьма
Наміткою страшною
Мене стискає, обійма...
Однак — дарма,
Скрізь чорна тьма —
Недвижною стіною.*

Але сильна, життєлюбна натура поета незабаром перемогла розпач. А. Волощак зрозумів, що мужня людина може здолати усяке лихо, що життя може бути прекрасним в усякому стані, коли добре знаєш свою мету, коли присвячуєш себе служінню великій і благородній справі. Вже через рік у творчості А. Волощака появляються нові мотиви, поетичний голос його міцніє, наливається силою й упевненістю. У вірші “Не скорюсь”, написаному в 1915 році, вже нема ні розпачу, ні відчаю.

*Так Що ж? Мені скоритись ночі?
О, ні! Ніколи не скорюсь!..
Війна мені забрала очі —
Але я серцем загорюсь.
Хоч барви дня мені закриті,
Хоч на очах кромішна тьма,
Та з ніччю людства буду битись
І не скорюся я!.. Дарма*

*Так, буду серцем знов палати,
Вложу я блискавки в слова —
Нехай всі тюрми і палати
Попалить думка вогнева.*

Цей вірш поета можна вважати програмним, його кредо. В ньому А. Волощак ясно виклав мету свого життя — пристрасним, полум'яним словом запалював пригнічених і поневолених людей на боротьбу проти тюрем і палат, за свободу і світле майбутнє. Через життя поет пройшов, будучи вірним своєму кредо.

Помер поет 4 серпня 1973 року. Та продовжує жити його слово, наснажене глибокою думкою, щирим, хвилюючим почуттям.

*Й. Цьох
1980 р.*

Вітання президії Спілки письменників України!

Дорогий Андрію Васильовичу!

Президія Спілки письменників України сердечно поздоровляє Вас, одного із найстарших наших письменників, відомого поета, співця радянського Прикарпаття з славним 70-річчям.

Півстоліття працюєте Ви на ниві літератури, віддаючи свій хист служінню трудовому людові, з долею якого завжди було поєднане Ваше життя і творчість.

Читачі знають і люблять Ваші поезії, збірки Ваших віршів – “Поезій”, “Серед блискавиць і громів”, “Серцем бачу”, “Рідний край”, “Спів Карпат”, “Все тобі, Вітчизно”, “На Верховині”, “Лірика”.

Мужнім серцем Ви бачите і схвильовано славите нове світле життя на оновленій землі, оспівуєте труд і душевну красу сучасників, своїх земляків-трударів міста і села.

Бажаємо Вам, дорогий Андрію Васильовичу, ще довго жити і співати про наш прекрасний час!

Від щирого серця тиснемо Вашу руку!

Запрограмований на серпень

Вперше про Андрія Волощака почув по Львівському радіо 31 серпня 1960 року, коли громадськість широко відзначала його 70-річчя.

З передачі довідався, що походив він з Підкарпаття, з неможливої селянської родини.

І Перемишльська гімназія, що її закінчив син, батькові, який ледве зводив кінці з кінцями, добре

далася взнаки. Та батько за тим не шкодував, бо хлопець виявився тямущим у науках. Проте мрії талановитого юнака перекреслила Перша світова війна.

З перших її днів Волощак у діючій армії. А незабаром відбувся і той бій, що став для нього останнім: запам'яталася неймовірно сліпуча блискавка, котра наступної миті обернулася довічною пільмою. Сталося це 31 серпня 1914 року. Саме того дня Андрієві виповнилося 24.

— Я запрограмований на серпень, — сказав якось Андрій Васильович. — У серпні народився, втратив зір, одружився... У серпні, певне, і Костомаха за мною прийде!

І дійсно, помер Волощак 4 серпня 1973 року, залишивши по собі довгу і вдячну людську пам'ять, четверо дітей, яким зміг дати вищу освіту, і шістьнадцять поетичних збірок, дві з яких адресовані наймолодшим книголюбам — дошкільнятам, що їм віддавав своє серце цей завжди переповнений творчою енергією добродій.

Та коли лікувався у Віденському шпиталі, і пізніше, як уже вчився у дворічній реабілітаційній школі для осліплених воїнів, як її, тієї енергії, бракувало! Відчай, що накочувався з найпотаємніших глибин душі, виплескувався болючими рядками:

...Та жаль, що так життя безглуздо переплило,
Що йду я крізь життя похилено, безсило,
Що з пільмою в борні мені вже сил не стало.

Розганяючи морок відчаю, раптом проби-
лась рятівна думка: “Муза не покинула його! Він
може віршувати, і пільмі нізащо не порвати тієї
ниточки, що єднає його зі світом!”

Та нестерпний біль розколює голову, то відступа-
ючи на мент, то наповзаючи з новою силою. Пам’ять
неспроможна втримати тих рядків, котрі прийшли
у час балансування поміж існуванням і небуттям, щоб
не дати впасти в холод прірви, а тепер розтанули
раптом, без вороття, назавжди.

Отже, їх треба записувати! Звичайно, шрифтом
Брайля, який він опановує. Для незрячих Польщі, Ні-
меччини, інших країн така система розроблена. Тож
чим гірші українці? Якщо вони досі такого алфавіту
не мають, що ж, його укладе він, Андрій Волощак!

Задумане незабаром вдається здійснити.

Можу припустити, що Волощакова розроб-
ка 1915 року була у цій царині першопрохідни-
цтвом.

Однак в 1960 році, коли я з ним по-
знайомився, шрифтом Брайля Волощак практич-
но не користувався. Вірші свої він записував на

звичайній друкарській машинці, як і кожний поет, що шукає найточнішого, найвиразнішого слова, тут же вносив у надруковане правки. Отож, вчитувати ці тексти могла тільки дружина. Ізидора Сидорівна їх і коректувала, і взагалі, була найпершим слухачем і досить вимогливим критиком, і упорядником поетичних збірок.

Не доводилось мені зустрічати кохання вірнішого й чистішого, ніж було у тієї пари. Як траплялося двом стареньким іти містом, перехожі розчулено дивилися їм у слід і лагідно всміхалися.

Коли у 93-річної Ізидори Сидорівни почала прогресувати катаракта, вона тільки й мовила:

Що ж, буду тепер точно знати, у яких умовах прожив піввіку мій Андрійко!..

У свою чергу, Волощак намагався полегшити дружині хатню роботу. Коли усі розходилися з дому, він брав віника або ганчірку і ретельно прибирав свою велику квартиру. Робив це для задоволення, бо необхідності в такій роботі не було. Разом з ним мешкало троє — п'ятеро дорослих зрячих людей, та й школярі онуки, щоденно провідуючи діда, могли в разі потреби стати у пригоді. Якщо мені випадало застати його за прибиранням, пояснював:

— Рухаючись, я краще думаю.

На весь Львів славилася родина гостинніс-

тю. Поети воєнного покоління — Р. Братунь, Г. Книш, В. Колодій та інші — згадують, що голодної студентської пори навідувались в квартиру на вулиці Воровського не лише за духовною поживою, але й з надією пообідати. Між тим, достатки самих Волощаків були не такі вже й великі.

Тут влаштовувались літературні вечори, на котрих читали вірші не лише місцеві автори, а й гості, вже популярні “шестидесятники”: М. Вінграновський, І. Дзюба, І. Драч. Тут уперше я почув імена репресованих і замовчуваних поетів, їхні твори, які записувались на магнітну стрічку і були популярними у колах інтелігенції та студентства. Для початківця, яким я був, була то чудова школа, завдяки якій легше було потім вчитися у вузі.

— Коли я зроблю щось добре, мені вільніше дихається, — говорив після таких вечорів Андрій Васильович.

Дуже любив він довгі далекі прогулянки. Ходив з дружиною, з дітьми, а коли ті були зайняті, з молодими поетами, з якими дорогою вів жваві невимушені бесіди.

Людиною він був надзвичайно скромною.

Коли в чомусь сумнівався, не соромився звернутися за порадою чи роз’ясненням до значно молодшого співрозмовника.

У грудні 70-го року поет завершив відбір творів для книжки вибраного, яка мала стати підсумком життя, звітом народові. Але як назвати книжку?

— “Спалахи”, — твердо мовив старий митець.

А чи не краще “Горіння”? — не погодився я. — Така назва перегукувалася б із вашою першою збіркою, замикаючи, так би мовити, життєве коло. Та й неможливо повірити, що на довгій поетичній ниві були лише спалахи.

— Таких поетів, як я, на Україні було, є і буде багато, — по короткій паузі прилинула тиха відповідь. — Хіба справедливо мені говорити про горіння, яке є вищим проявом людського духу? Хай читач складе ціну моему доробкові.

Відчувалося, що в роздумах над цим питанням визнаний майстер слова провів не одну безсонну ніч.

— Але ж першу збірку ви назвали “У темі гору”!

— То була молодеча претензійність.

І все ж, після довгих суперечок мені разом з Ізидорою Сидорівною вдалося схилити його до компромісу: на обкладинці книжки значиться “Спалахи і горіння”.

Микола Красюк
1990 р.

Він не скорився зрадивій ночі...

Цього року виповнюється 105 років від дня народження українського поета Андрія Волощак. Поет народився 31 серпня 1890 р. в селі Мшанець Старосамбірського району Львівської області в сім'ї селянина-бідняка. Ось що розповідає письменник в своїй автобіографії про життя в тодішній Галичині: "Наскільки гарне наше село, перерізане бурхливою річкою Мшанкою, настільки воно злиденне. Мій батько Василь пробував різних засобів, щоб прогудувати нашу величеньку сімейку, але вкінці біда повела його та моїх трьох братів і сестру за океан на пошуки хліба..."

Після закінчення сільської початкової школи А. Волощак, незважаючи на скрутні матеріальні умови в сім'ї, їде вчитися до Перемишльської гімназії, яку закінчує 1912 р. Мрія вступити до Львівського університету виявилась нездійсненою і А. Волощак стає писарем у адвоката. Писати поезії почав ще в гімназії. Перші твори друкувалися в нелегальній газетці "Наші листки", яку видавав таємний гурток гімназистів у Перемишлі 1910-1912 рр., та в двотижневнику "Добра новина".

Наближався 1914 рік, а з ним і перша світова війна. А. Волощак стає січовим стрільцем.

В одному з віршів він пише:

Не спиняла мати сліз,
як я взяв на плечі кріс.
Рвала волос з голови,
як я став під короги,
Та спинить мене ... дарма!
Вклякла на межі німа;
зняла руки в далечінь
на межі он там, мов тінь.
Я ж лишив її. Пішов...
І в чужинський край зайшов.
Та тут... Мати! Глянь!
Ой — глянь!
Вже цілує куля скрань.
А в цілунку така міць,
що із дня зробилась ніч,
і мені по вічний час
сонце, день і світ погас.

В одному з боїв 24-річний А. Волощак, саме в день іменин, був поранений і втратив зір. Вічна темінь заступила сонце, в яке був так закоханий поет. Мотив розпачу та безнадії в творчості поета був короткочасним. Він знаходить в собі сили, щоб перебороти безнадію і повернутись в лави борців за краще майбутнє народу.

У вірші “Не скорюсь!” він пише:

Та ні.
Я не скорюсь зрадливій ночі!
Не вб'ю я віри в світлі дні:
Я жить, творить,
боротись хочу!
А якщо смерть — то смерть в борні!

Вже в ранніх віршах читач відчуває початок теми, яка стане однією з провідних у творчості поета. У 1916-1918 роках молодий поет продовжує вчитися, студіює філологію в Празькому університеті.

У 1934 р. письменник на власні кошти видає першу збірку поезій “У тьмі горю”. Після другої світової війни виходять збірки “Поезії”, “Серед блискавиці та громів”, “Серцем бачу”, “Рідний край”, “Спів Карпат”, “На Верховині”, “Вибране”, а також ряд творів для дітей.

За вірш “Безробітні” переслідувався поліцією.

В архівах львівської поліції знайдена папка з віршами, пожовклі, від час листки протоколів сухо наказували: “конфіскувати”.

Великий вплив на творчість поета мав І. Франко, М. Рильський і особливо П. Тичина.

В міру сил і можливостей А. Волощак приділяв увагу і перекладацькій справі. Особливо цікаві його переклад польської літератури — адже серед письменників у нього було чимало друзів.

Давно немає серед нас А. Волощака. Але і сьогодні, читаючи його поезії, проймаєшся гордістю за людину, яка знайшла силу і мужність побороти особисте нещастя і зором серця відчуту душу свого народу і стати його співцем.

*Богдан Федоришин,
провідний методист
Львівського обласного центру
народної творчості*

Поет великого серця

Розповідати про поета Андрія Волощака з височини 110-ліття від дня народження — нелегка річ. Він зростав і мужнів на зламі століть. Йому судилася важка доля. Довелося відчути на собі гніт трьох імперій.

Упродовж тридцяти років я зустрічався з Андрієм Васильовичем. Пам'ятаю його літнім і в похилому віці. Пам'ятаю багато оповідок про його трагічну молодість, бачив фото в сімейних альбомах, читав усі його поетичні та прозові твори.

Отож, яким був поет Андрій Волощак напередодні Першої світової війни, коли 250 тисяч українських вояків виступили на боці австрійського війська проти самодержавної Росії? До

Українського легіону (пізніше цю назву буде змінено на УСС – Українські Січові Стрільці) були зачислені національно найсвідоміші юнаки, багато з яких належало до організацій “Січ”, “Сокіл”, “Пласт”. Усі вони розуміли, що перемога Австро-Угорської монархії буде й нашою перемогою. І чим більшої поразки зазнає Росія, тим ближчою буде година визволення України. Про це молодий поет напише вражаючі поетичні рядки:

*Не спинула мати сліз,
Як я взяв на плечі кріс.
Рвала волос з голови,
Як я став під корогви.*

Андрій був ставний, і була колись у нього буйна русява чуприна, мрійні, ясноворі очі, гаряче чутливе серце. Його очі дивитись на світ у зливі сонця і бачили небо, як море. Він чудувався долинами і карпатським передгір'ям. Він тонко відчував музику і красу природи. Але все це враз обірвалося!.. В одному з боїв у день своїх іменин Андрій Волощак був тяжко поранений, і вічна темінь назавжди заступила йому сонце...

Важко виходив поет із п'їтьми. Не рік, не два – кілька десятків років треба було пережити, щоб

нарешті відчуті своє місце в житті. Рідна мова, материнське слово надихають його на творчість, окрилюють. Уже у творах тридцятих років відчуваємо зміну мотивів і тем у його ліриці.

Ось уривок із вірша, датованого 4 грудня 1934 року під назвою “Мов сон важкий”.

*Та я у міць, у силу слова вірю.
І весь той жар, що у душі палає,
Вкладу в слова — хай ворогів карають.*

Йому було відомо, що кровних братів на Східній Україні винищують голодоморами... Він серцем бачив несправедливий Світ.

*Бо в серці гнів пала: не можу чути,
Що з голоду вмирає десь людина.
(вірш “Я вірю”, 1934 р.)*

Антитоталітарний вірш “Мое щастя” датований 1936 роком:

*Нас ждуть іще важкі, бурхливі роки.
Немало сліз і крові ще пролетиться.
Але ніхто й ніщо не спинить кроків.
Як велетень-народ весь підніметься*

Мотиви розпачу у творчості поета зникають остаточно. Він знаходить у собі сили перебороти безнадію і, будучи за духом січовим стрільцем, повертається у лави борців за краще майбутнє народу.

У вірші “Не скорюсь” він твердо виголошує:

*Та ні,
Я не скорюсь зрадливій ночі!
Не вб’ю я віри в світлі дні!
Я жить, творить.
Боротись хочу!
А якщо смерть —
То смерть в борні!*

Вищу освіту Андрій Волощак таки здобув у Празькому університеті.

Його творчий набуток чималий. У 1934 р. поет на власні кошти видає першу збірку поезій “У тьмі горю”. Ця книжка засвідчила, що в літературу прийшла неординарна творча особистість.

Після Другої світової війни з-під пера поета виходять збірки “Поезії”, “Серед блискавиць і громів”, “Лірика”, “Серцем бачу” та інші, а також твори для дітей, ілюстровані Софією Караффою-Корбут.

Знаючи добре характер і робітню поета Андрія Волощака, я хочу зняти ті нашарування, які надібуємо у книжках советського періоду, де з важкої руки усіляких псевдоредакторів у його поезії вписувалися цілі рядки, аби привабливо виглядала сіра, непривітна советська дійсність.

Не раз він скаржився мені: “Користаючи з моєї сліпоти, недруги так поперекручують мої тексти, що стиду не можу перебороти”.

Письменник Андрій Волощак був справжнім патріотом свого народу, усім серцем любив Україну, вірив у її незалежність.

Хата Андрія Васильовича була пристановищем для багатьох славних людей, зокрема й для нині відомих поетів і прозаїків.

Тут я познайомився з математиком світового масштабу Миколою Чайківським, сином класика української літератури Андрія Чайківського, композитором Ярославенком, поетесою Марією Хоросницькою.

У цій гостинній оселі, за філіжанкою чаю, який подавала дружина поета Ізидора Сидорівна, читали свої натхненні вірші Дмитро Павличко, Микола Петренко, Володимир Лучук, Ростислав Братунь, Іван Драч, Микола Вінграновський.

Бували тут і побратими по перу з Івано-Франківська, Чернівців, Волині, усіх не перелічити.

Давно немає серед нас Андрія Волощака. Але й сьогодні, читаючи його поезії, проймаєшся гордістю за людину, яка знайшла силу і мужність побороти особисте нещастя і зором серця відчутти душу свого народу, порив до незалежності, стати його співцем.

Володимир Квітневий, 2000 р.

“Вогнем любові світ обнять готовий...”

До 110-ї річниці від дня народження відомого українського поета Андрія Волощака

Тіло — смертне, душа — вічна. ... Тим паче, коли перейшла у Слово, жайворино задзвеніла у виболених римах сонячно-світлих поетичних строф, в яких промовляє правда метафорами високих істин, що народжені з неопалимої синівської любові до отчої української землі, її народу, що, як і сам поет, пройшов через Дантове пекло складних історично-життєвих колізій, щоб дістатися розхмареного рубікону уже не порабленої долі.

Для незабутнього Андрія Волощака, визначного майстра на ниві творення “вищої мови”, 110-ту річницю від дня народження якого відзначаємо у ці достиглі серпневі дні, у 24 юначих літа навіки погасло сонце (тільки не в душі) на світанку I світо-

вої, бо міжбрів'я необстріляного вояка австрійської армії пропекла ворожа куля — і вже ніякі лікарі не змогли повернути йому зір.

Та якраз поезія допомогла мужньому юнакові ще на ранньому етапі літературної творчості назавжди згасити темряву в душі. Муза стала чи не єдиним променем надії не потонути у стрімкому вирі життєвих негод і суєти, а навпаки, на цій примхливій бистрині, образно кажучи, стати впевненим веслярем у козацькій чайді повсякденної боротьби за щасливий грядущий день.

*Освітлюю безмір'я це безмежне
Вогнем, що в мізкові палає, в крові,
Вогнем жаги — пізнати недостежне,
Вогнем любові світ обнять готовий...*

Це рядки зі сонета “І бачу, як зарані”, що вміщений в його поетичній збірці “На спільному шляху”, яка вийшла у світ в 1964 році. Видало її Львівське республіканське видавництво “Каменярь”. А взагалі, творчий сніп Андрія Волощака — це 17 збірок, з добірних зерен яких можна би впорядкувати і добру книгу “Вибраного”. Бо він був українцем високої наснаги, незрадним сином сивих Карпат, з якими ніколи не розлучався серцем.

Попри всі труднощі в житті А. Волощак залишався великим оптимістом і життєлюбом, людиною залюбленою, в рідний край, в неповторні голоси Карпат. Надзвичайно він любив свою велику рідню — братів і сестер, всіляко леліав дітей та онуків як міг допомагав своїм кровиночкам вибитися в люди, здобути вищу освіту. Зайняте чинне місце на життєвих теренах.

Турбувався він не тільки про благополуччя рідних та близьких “А в мене ще не мало трудних справ моїх товаришів — молодих письменників-початківців, дуже гарних, добрих, талановитих хлопців.

Їхні побутові труднощі не раз дуже тяжкі і прикрі лежать мені на серці і частенько спати не дають. Ну і всякі загальнолюдські і національні явища і події час від часу спадають важкими брилами на душу”.

Хоч в молодому віці втратив зір, він не проспав свого зоряного часу, бо як сам проголосив: “шукаю слів вогненних, вулканічних”. Він їх знайшов, запалив ними тисячі людських сердець на добрі діяння.

А ще не одного покликав до творчості. Його спрагла до творення душа неодноразово будила рідного брата Костю серйозно взятися за перо митця.

У вересні 1962 року він пише йому:

“Дорогий Костю!

Твій останній лист — не лист, чудовий літературно-мистецький малюнок. От відкинути Тобі що-

денне колюче сміття та й помандрувати з ... по-
рожнім вантюхом пішки по нашому краю, або хай
би по районі і намалювати писаним словом наші
гори, наші села, наших людей так, як нама-
лював Жуків і Магору. Оце була б робота,
ні, не робота, а краса. Нею захоплювалися б не
тільки ми тут, в сімейному кружку.

І я думаю серйозно, або по нашому кажучи, на
правду: Ти повинен написати кілька таких картинок
з природи, а я передав би їх куди слід — в газе-
ту, або журнал якийсь. Якби вдалося Тобі написати
і про дещо інше: і про наші гори, горбики або річки-
потічки, які ведуть розмовоньку про колишне і тепе-
рішнє, про їх радощі і смутки. А хати, та поля, а про
дороги та доріжки, та межі.

Я думаю і про себе... чому мені так тяжко пи-
сати. Все таки зовнішня природа говорить нам так
багато, а ми й не здаємо собі справи з того, що
вона говорить навіть тоді, коли нам здається, що
ми її й не бачимо, не дивимось на неї. Бо загли-
блені самі в собі, у свої журби та клопоти...”

Як представник роду з міцного гірського ко-
ріння, Андрій Волощак перемиг вічну ніч сво-
єї нещасної долі. Він не тільки залишив нам
вагому літературно-художню, публіцистичну та
епістолярну спадщину, але й виплекав молоду па-

росль. Найперше він знайшов своє продовження в дітях та онуках, які стали помітними фігурами в суспільно-мистецькому розвої Львова.

Гармонійно вписався у високоінтелектуальну родину Волощаків і зять Степан Вовканич — виходець із Старосамбірщини. Він — доктор економічних наук, член-кореспондент Української академії інформатики, академік Папської академії соціальних наук. В даний час він займає високу посаду в Інституті регіональних досліджень НАН України. І цей перелік можна продовжувати.

Іван Фідик, 2000 р.

“Акварелі та обертони” Андрія Волощака

У Львівській друкарні відбулася презентація поетичної збірки Андрія Волощака “Акварелі та обертони” — поета, якого вже тридцять років немає поміж нас. Тай згадки трапляються не так уже й часто у нинішніх літературознавчих розвідках чи мемуарах. А він напrawdę вартий доброго слова. Крім ще з написаного поетом видав єдиною збіркою “Каменярь”.

Мені ж хочеться свою згадку про Андрія Волощака перенести в ще даліше минуле, у 1958 рік. Тоді ми, два молоді поети, тобто я і Володимир

Лучук, щойно завершили університетську освіту, поселилися разом на вулиці Маріупольській (пізніше П.Козланюка), винайнявши кімнату у приватної господині, вдови червоного командира, який загинув у перші дні війни під Львовом. Звідти ми здійснювали у вихідні своєрідні бібліофільські мандрівки — до старших письменників, які мали прекрасні бібліотеки. Ми побували у Д. Лукіяновича, М. Яцківа, Т. Микитина, В. Гжицького. Наступного разу вибиралися до Андрія Васильовича Волощака. Знали про нього: поет втратив зір на самому початку Першої світової війни. Горнувся до національно-суспільних груп, за те певним чином спокутував. Був прийнятий до партії, “віддячивши” за те кількома відповідними віршами. Знали ми, що у нього прецікава поетична бібліотека, де можна надібати чи не на всі видання воєнного міжсезоння. І справді, не помилилися — бо ж знайшли там і О. Олеся, і С. Бабія, С. Чарнецького, О. Ольжича, Є. Маланюка, та поміж них іще багатьох інших — Богдана-Ігоря Антонича, який на правду вразив нас, став начебто попередником для сприйняття київських шістдесятників, які вже готувалися вийти на поетичну арену.

— Андрій Васильович щедро дозволяв нам користуватися поетичними реліквіями, розповідав

про знайомство з багатьма поетами, чії імена звучали для нас як легенда: В. Бобинським, О.Гаврилюком, тим же Антоничем.

Наша господиня, пані Сорокіна, почувши куди ми йдемо, захвилювалася: ви ж обов'язково передавайте привіт від нас, ми їм по-вік вдячні — саме Волощаки врятували нас від страшного, незвісного. Пояснила: в перші місяці окупації їй, командирській вдові з двома малими дітьми, загрожувало безпритулля, голодна смерть. І саме їхні сусіди — Волощаки, а сліпий поет насамперед, заопікувалися долею сиріт: допомогли отримати продуктові картки, залагодити справу з помешканням, знайти якусь роботу...

В подальші роки не раз доводилося бувати у їхній привітній квартирі: поезії, позичені книги, вечірній чай і щось до того.

І ось — нова зустріч із поетом. Його справді гідні зразки ліричного символізму відзначали у своїх виступах Роман Кудик, Володимир Квітневий, Ігор Калинець, Марія Хоросницька, Володимир Шалайський, Дмитро Сапіга.

*Микола Петренко,
травень 2003*

Наступник молодомузівців

*...І бачу, як зарані
Освітлюю безмі 'я те безмежне
Вогнем, що в мізкові палає, в крові,
Вогнем жаги — спізнати недостежне,
Вогнем весь світ обняти у любові...*

*А мізкові прислужниця — уява
Вбирає все в красу: і сталь, і форму,
Хоча у тьмі нема для барви корму,
Дає той корм із юності заграва.*

*Хоч простір весь кругом у пітьмах темних,
Душа у мене кольорами повна,
Як сірина землі — багатств підземних...*

*Малюнок гір і неба синь невловна
Пала в думок невтомнім хвилюванні...
І бачу, і пишу так, як зарані.*

Андрій Волощак (1890-1973) — поет, іменем якого названо одну з вуличок у Львові неподалік Стрийського парку. Народився у с. Мішанець, що на Старосамбірщині. Закінчив Перемишльську гімназію у 1912 році. У перші дні Першої світової

війни, перебуваючи у складі Українського легіону (УСС), був поранений і назавжди втратив зір. Ця трагічна обставина наклала глибокий відбиток на світосприймання молодого поета, визначила його подальші екзистенційні пошуки. Набута у перші ж дні всесвітньої бойні сліпота галицького юнака стала символом для багатьох його сучасників. Це та сліпота назовні, яка примушувала А. Волощак жити якнайінтенсивнішим духовним життям, прозрівати у серцевину речей, відчувати присутність ближніх не як множинність юрби, а як промовляння одухотворених голосів. Поет Андрій Волощак зумів прожити своє життя гідно, пройти через шаленства ХХ століття людиною, про яку зберігають добру пам'ять не лише члени його родини. У передмові до цієї книги, любовно упорядкованої доньками поета Софією та Зоряною Волощаків, письменник Володимир Квітневий згадує про теплу ауру Волощаківського дому: "В цій гостинній оселі, за філіжанкою чаю, який подавала дружина поета — Ізидора Сидорівна, читали свої натхненні вірші Дмитро Павличко, Микола Петренко, Роман Лубківський, Володимир Лучук, Ростислав Братунь, Іван Драч, Микола Вінграновський".

*Ярина Сенчишин,
травень 2003*

Слово про поета Андрія Волощак

Сьогодні — свято не тільки в родині Волощаків, але й святочна подія — у Львівській письменницькій організації.

Ми вітаємо родину Волощаків з виданням збірки поезій Андрія Васильовича і, особливо, його дочок Софію та Зоряну, зусиллями яких ця книжка побачила Світ.

Уявляю, яким був би щасливим поет Андрій Волощак, коли б дожив до Незалежності України, та ще б видав книжку таку, яку Він Серцем бачив!..

Тридцять років минає як відійшов Андрій Васильович. Але приємно бачити на презентації Його “Акварелей та обертонів” всіх тих, хто з ним зустрічався, бував у його привітній оселі, чув його мудрі напутні слова.

Так! Поет А. В. Волощак був багатодітним батьком у повному розумінні цього слова, бо і ми, певною мірою, почувемо себе членами його сім'ї.

Ми присутні на святі книжки поета — Січового Стрільця, який у першому бою з вічними поневолювачами України — втратив зір.

Тому у 85-ту роковину утворення ЗУНР вітаймо цю книжку і його як поета-борця за волю

України, бо Він причетний до нинішньої незалежності.

Я десятки років водив Його під руку поміж людьми і знаю, як Він мріяв про нинішній день.

*Мені очима палиця служить...
Вона зі мною і сміється, і тужить,
Іду між людьми я просто і зримо,
Вистукую нею свій крок я і риму.
І разом ми чуємо все на землі,
Що здалося їй, то збудилось в мені.
Іду й прислухаюсь...
Ічуююся. Тут сміється дитина, там плаче оселя!..
А той спотикається, хоч проста дорога.
У іншого в душу вселилась тривога...
На грудях землі моя палиця грає.
Не вірте, що в палиці слуху немає!..
Я нею торкнуся до серця Землі, —
І радощі чую і болі її!...*

Поет Андрій Волощак — жив болями свого народу. Тож шануймо і його творчість та пам'ять про нього. Відходить людина, але добрі справи і набутки її — залишаються людям!..

*Володимир Квітневий,
2003 р., м. Львів*

* * *

Моя мати плакала,
Коли я йшов на ворога.
Проте доля сміялась
Прозір, ворог, близько, прозір.
Денна ясність засвітилась
І ворожий рій з'явивсь.

Люба мамо! Бачиш, бачиш
Куля поцілувала мене.
В поцілунку була така сила,
Що день став ніччю.

Ах, моє обличчя без очей...
Мамо, мамо, не плач!

По тілі струїться жаж.
Ох! Ніч триватиме вічно,
Вічно триватиме темрява (або без світла)...
Мамо, мамо, не плач!

Тепер світ чорний і порожній —
Я більш не бачитиму.
Проте не плач, о мамо!
Коли ж не світить мені світло сонця,
То на кожному кроці
Світитиме мені світло духу.

*Переклад з німецької
Ярослави Погребенник*

<p>MEINE MUTTER HAT GEWEINT, ALS ICH GING GEGEN DEN FEIND; DOCH DAS SCHICKSAL HAT GEGACHT: HABT ACH! DER FEIND IST NAH! — HABT</p>	<p>IN DEN GIEDERN STRÖMT DER SCHAUER: ACH! DIE NACHT WIRD EWIG DAUERN; EWIG DAUERN OHNE LICHT — MUTTER, MUTTER, WEINE NICHT!</p>
<p>ES ERSCHEIN DIE TAGESHELLE UND DER SCHWARM WAR BAED ZUR STELLE.</p>	<p>—JETZT DIE WELT IST SCHWARZ UND GEEER SEHEN WERDE ICH NICHT MEHR — —</p>
<p>WEIBE MUTTER! SIEHST DU, SIEHST DU, HAT DIE KUGEL MICH GEKÜSST; — IN DEM KUSS WAR SOLCHE MACHT, DASS DER TAG WURDE ZUR NACHT...</p>	<p>DOCH, O MUTTER WEINE NICHT, WENN MIR SCHEINT KEIN SONNENLICHT IN DER WELT, AN JEDER STELLE SCHEINEN WIRD DIE GEISTESHELLE.</p>
<p>ACH, KEIN AUG' HAT MEIN GESICHT, — MUTTER, MUTTER, WEINE NICHT!</p>	<p>ANDRIJ WOLOSCHITSCHAK.</p>

**Портрет Андрія Волощак
роботи Олени Кульчицької**

АНДРІЙ ВОЛОЩАК

Акварелі
та обертони

АНДРІЙ ВОЛОЩАК
СИЛАХИ
І ГОРИННЯ

АНДРІЙ ВОЛОЩАК
ХТЪМІ
ГОРЬІ

БАТОРАМ
ЗА НАС

АМАРИ БОЛОШАК
ГЕОРГИЙ КНИГИ

Волошак
Н. С. РУХ

АМАРИ БОЛОШАК
ДОБРЫШАЙ
СКАРЫЙ

*Пам'ятник на могилі Андрія Волощак
на Личаківському кладовищі.
Автор Є. Дзиндра*

ABGANGS-ZEUGNIS.

Wir Rektor der k. k. deutschen Karl-Ferdinands-Universität in Prag
und Dekan des Professoren-Kollegiums

der *philosophischen* Fakultät dieser Universität bestätigen hiemit, daß der Herr

Antoni Wotowcaak
gebürtig aus *Morawoj in Galizien*

auf Grundlage des Maturitätszeugnisses vom k. k. Gymnasium *mit ukrainische Unterrichtspraxis*
in *Przemysl* am *3 Juni 1912*.

in die akademischen Studien aufgenommen worden ist, und die Vorlesungen

vom *Winter* Semester des Studienjahres *1916/17*

bis zum Schlusse des *Sommer* Semesters des Studienjahres *1917/18*

ohne
mit Unterbrechung

somit durch *vier* Semester,

über deren Einrechnung in das gesetzliche ^{Quadrennium}~~Quinquennium~~ seinerzeit erkannt werden wird,
besucht hat.

Das akademische Benehmen desselben war den bestehenden Gesetzen *voll*
konform gemäß.

PRAG, am *23. Juli 1918.*

Der Rektor:

Huber

Der Dekan:

Lampa

Зволом атестамма

СВІТЛИНИ

R. Lanner

CEMILIA PRZEMYSŁOWY

PRZEMYSŁ

1912 p.

1914 ρ.

1934 ρ.

*Поет з дружиною Ізидорою (крайня зліва)
і дітьми (зліва направо) Зоряною, Ярославом,
Ігорем, Софією, 1943 р.*

Дружина поета Ізидора, 1970 р.

*Поет з дружиною Ізидорою на відпочинку
в Карпатах, 1965 р.*

Випусники Перемиської гімназії, 1912 р.

25-річчя закінчення Перемиської гімназії, 1937 р.

*Львівська
вулиця
імені Андрія
Волощака*

Nr. 554/18

ABGANGS-ZEUGNIS.

Wir Rektor der k. k. deutschen Karl-Ferdinands-Universität in Prag
und Dekan des Professoren-Kollegiums

der *philosophischen* Fakultät dieser Universität bestätigen hiemit, daß der Herr

Andreas Wolowczak
gebürtig aus *Morawez in Galizien*

auf Grundlage des Maturitätszeugnisses vom k. k. Gymnasium *mit akademischer Anders-Abordnung*
in *Prag* am *3. Juni 1918*

in die akademischen Studien aufgenommen worden ist, und die Vorlesungen

vom *Winter* Semester des Studienjahres *1916/17*

bis zum Schlusse des *Sommer* Semesters des Studienjahres *1917/18*

ohne
mit Unterbrechung

somit durch *IV* Semester,

über deren Einrechnung in das gesetzliche ~~Quinquennium~~ ^{Quadrennium} seinerzeit erkannt werden wird,
besucht hat.

Das akademische Benehmen desselben war den bestehenden Gesetzen *voll-*
kommen gemäß.

PRAG, am *23. Juli 1918.*

Атестат Андрія Волощака (титул), виданий
у Празькому університеті, 1918 р.

*Пам'ятник на могилі Андрія Волошака
на Личаківському кладовищі.
Автор Є. Дзиндра*

ABGANGS-ZEUGNIS.

Wir Rektor der k. k. deutschen Karl-Ferdinands-Universität in Prag
und Dekan des Professoren-Kollegiums

der *philosophischen* Fakultät dieser Universität bestätigen hiemit, daß der Herr

Andrius Wolowczak

gebürtig aus *Nowanczy in Galizien*

auf Grundlage des Maturitätszeugnisses vom k. k. Gymnasium *mit polnische Unterrichtssprache*
in *Przemysl* am *3. Juni 1912*

in die akademischen Studien aufgenommen worden ist, und die Vorlesungen

vom *Winter* Semester des Studienjahres *1916/17*

bis zum Schlusse des *Sommer* Semesters des Studienjahres *1917/18*

ohne Unterbrechung

mit

somit durch *1701* Semester,

über deren Einrechnung in das gesetzliche *Quadrannium*
Quinquennium seinerzeit erkannt werden wird,
besucht hat.

Das akademische Benehmen desselben war den bestehenden Gesetzen *voll*
Konformität.

PRAG, am *23. Juli 1918*.

Der Rektor:

Carbay

Der Dekan:

Campa

Зволом атестата

РОМАНСИ • РОМАНСЫ

УКРАЇНСЬКИХ
РАДЯНСЬКИХ
КОМПОЗИТОРІВ

УКРАИНСКИХ
СОВЕТСКИХ
КОМПОЗИТОРОВ

ВИПУСК XI

•
ВЫПУСК XI

АКВАРЕЛІ

тв. 15

ВОКАЛЬНИЙ ЦИКЛ

Музика В. Бібіка
Слова А. Волощак

АКВАРЕЛІ

соч. 15

ВОКАЛЬНИЙ ЦИКЛ

Музика В. Бібіка
Слова А. Волощак

Lento (♩=16)
(quasi Ad libitum in modo Improvis) (non Improvis)

ppp

Сто - в'їть зя - жу - ми - во ді - ся,
Сто - в'їт зя - жу - ми - во ді - ся.

pp

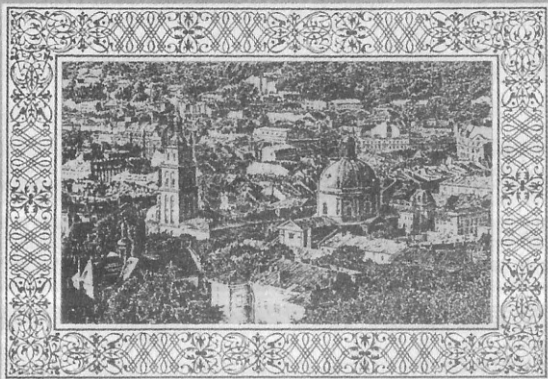
топ - лич сер - нин - ком о - гор - ну - ясь,
в їм - тон ту - ми - на зя - вєр - ну - ясь.

pp

дрім - ав - ві тра - ва мов шп - сну - ясь,
по тра - ви ти - ко ко - лят - ну - ясь.

* Крышка рояля відкрита повністю. Виконавця спочатку стоїть так, щоб співати нічого в рояль, в результаті виникає звук обертоном (але ніякої несприродності, наявності слухачі не повинні бачити). Починаючи з *Pochissimo con moto*, виконавця стоїть звичайно.

* Крышка рояля отворена повністю. Ісполнительница значає стоїть так, чтобы петь как бы в рояль, в результате возникает звук обертоном (но никакой неестественности, яркости слушателя не должны видеть). Начиная с *Pochissimo con moto*, исполнительница стоїть обычно.

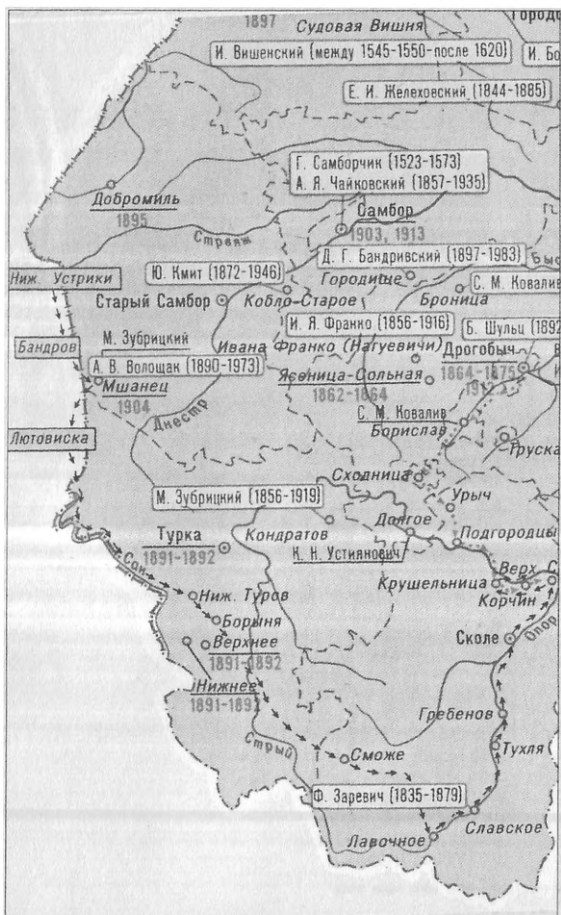

ЛЬВОВСКАЯ ОБЛАСТЬ

АТЛАС

*Атлас Львівської області в якому розміщена
літературна карта, Москва 1989 р.*

Фрагмент літературна карта
з Атласу Львівської області

УКРАЇНСЬКИЙ
РАДІНСЬКИЙ ПОЕТ
Л. В. ВОЛОЩАК
1890—1973

УКРАИНСКИЙ
РАДИНСКИЙ ПОЭТ
Л. В. ВОЛОЩАК
1890—1973

Служба підприємств зв'язу в Києві, Українська Республіка

Пишіть адрес: підприємств зв'язу міста надруковано

29

серпня 1980 р.

Львівське обласне управління культури
Львівська організація Спілки письменників
України

29

серпня 1980 р.

ЛІТЕРАТУРНИЙ ВЕЧІР

пам'яті відомого українського радянського поета

АНДРІЯ ВОЛОЩАКА

з нагоди 90-річчя від дня народження

Вечір відбудеться у приміщенні обласної бібліотеки ім. Я. Галана (пл. Галицька, 10)

Початок о 18 год.

АНДРІЙ ВОЛОЩАК

(31 серпня 1890 — 4 серпня 1973 р.)

Народився в селі Мшанець Старосамбірського району. Батько його Василь виїздив на заробітки до Америки і тому мав можливість послати найздібнішого зі своїх восьми дітей Андрія на навчання до Української гімназії в Перемишлі. Після її закінчення в 1912–1914 рр.). У 1912 р. працював писарем у адвоката. На початку Першої світової війни його мобілізували до австрійської армії. 31 серпня 1914 був поранений і втратив зір. Лікувався у віденському шпиталі для інвалідів війни, де навчився письма Брайля та писати на друкарській машинці. З 1916 по 1918 р. студював українську та німецьку фізіологію у Празькому університеті. Переїхав до Львова на початку 20-х років, де перебував у шпиталі інвалідів австрійської армії (на вул. Клепарівській 27). В 1923 р. познайомився із своєю майбутньою дружиною Ізидорею Ваньо, яка, як і інші свідомі українки, відвідувала інвалідів і багато йому читала (як і пізніше все життя). Одружилися вони в 1924 р. і переїхали до Дрогобича, де Ізидора отримала посаду вчительки української мови і літератури в учительській семінарії. Тут народилась дочка Софія-Мирослава в 1925 р. і син Ігор

в 1926 р. Потім родина Волощаків переїхала до Пермишля, де в 1930 р. народився син Ярослав. З 1933 р. сім'я постійно живе у Львові. Тут в 1937 р. народилась дочка Зоряна.

У 1934 р. видав своїм коштом першу поетичну збірку "У тьмі горю". З 1939–1941 р. був головою львівського відділення Українського Товариства сліпих. Членом спілки письменників України став у 1940 р.

Поетичним доробком Андрія Волощака є кільканадцять збірок поезій і три казки-поєми для дітей, дві з яких проілюстровані відомою художницею Софією Караффою-Корбут. З 20-х років почав публікуватися: газета — "Діло", "Літературно-науковий вісник", "Митуса", "Світ", а відтак в радянських газетах і журналах.

Відомий харківський композитор Валентин Бібик створив вокальний цикл "Акварелі" на слова ліричних віршів Андрія Волощака, які привабили його "особливою витонченістю образів, рідкісним почуттям тиші природи з усіма її нюансами..."

Як писав у своїй статті професор Цьох Й. Т., Андрій Волощак служив своєму народові "віддаючи вогонь серця і силу небуденного таланту".

Помер Андрій Волощак 4 серпня 1973 р. на 84 році життя. Похований на Личаківському кладовищі у Львові.

ЗМІСТ

Зіркість творчої уяви.	
Передслово <i>Миколи Петренка</i>	7
Поезії	15
Проза	49
Щоденники	83
Листи	111
Спогади.....	163
Світлини.....	229
Андрій Волощак.	
Біографічна довідка	244

Літературно-художнє видання

ВОЛОЩАК Андрій Васильович

МОЯ ТУГА

*Поезія, проза,
листи, спогади, світлини*

Упорядники — Софія Волощак,
Зоряна Волощак, Світлана Палюшок
Художник — Уляна Слюсар
Літературний редактор — Галина Капініс
Комп'ютерне верстання — Ігор Стахів
Відповідальний за випуск — Олег Дук

Підписано до друку 11.06.2012 р.
Формат 60х90/32. Папір офсетний.
Друк офсетний. Зам. № 468/26-04
Ум. друк. арк. 7,625.

Видавництво “СПОЛОМ” 79008 Україна,
м. Львів, вул. Краківська, 9.
Тел./факс: (380-32) 297-55-47.
E-mail: spolom@mail.lviv.ua.
Свідоцтво держреєстру:
серія ДК, № 2038 від 02.02.2005 р.

Друк ФОП Гуменецький М. В. 81630 Львівська обл.,
Миколаївський р-н, с. Гонятичі, вул. Польова, 10
Свідоцтво держреєстру: № 083613 від 18.08.2008 р.

Волощак, Андрій Васильович.

Моя туга [Текст] : поезія, проза, листи, спогади, світлиці. — / А. В. Волощак; [передм. Миколи Петренка; упорядк. Софія Волощак, Зоряна Волощак, Світлана Палюшок]. — Львів : СПОЛОМ, 2012. — 244 с. з іл.

ISBN 978-966-665-702-5

У книжці зібрані різножанрові твори та матеріали, які відображають творчий і життєвий шлях непересічної особистості, людини непростой долі — відомого українського письменника ХХ століття Андрія Волощака.

Подано у факсимільному вигляді поетичну збірку “Моя туга” (1911-1912 рр.), яку автор виготовив власноруч.

Для широкого кола читачів.

ББК 84 УКР7

В 68